

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Svete

Bojna pot 2. domobranskega udarnega bataljona »Vuka Rupnika«

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miha Svetec

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

Bojna pot 2. domobranskega udarnega bataljona »Vuka Rupnika«

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

»Če nisi ptica, ne sedaj na robove prepadov.«

(Nietzsche, 1844–1900)

Zahvala

Za pomoč se zahvaljujem mentorju doc. dr. Damijanu Guštinu.

Bojna pot 2. domobranskega udarnega bataljona »Vuka Rupnika«

Nemška vojska se je po kapitulaciji Italije pozno poleti 1943 znašla v težkem položaju. Partizanska vojska se je okrepila in ubadali so se s pomanjkanjem lastnih sil. Odločili so se za spremembo v načinu protipartizanskega bojevanja. Dovolili so formiranje udarnih domobranskih bataljonov. Izurili in usposobili so jih posebej za protipartizansko bojevanje. V boju s partizani so posebej na Notranjskem in Dolenjskem dosegali velike uspehe. Pred formiranjem teh bataljonov so domobranci predstavljali defenzivne, obrambno-policijske enote v postojankah, namenjene predvsem zaščiti komunikacij. Udarni bataljoni so bili agresivnejši, pretežno napadalne in hitro premične enote. Samostojno in v večjih ofenzivnih akcijah so skupaj z nemško vojsko vdiral na osvobojeno ozemlje in si s pobudo prizadevali uničiti partizansko vojsko. Med udarnimi bataljoni je bil tudi 2. bataljon slovenskega domobranstva, ki mu je poveljeval major Vuk Rupnik, sin bolj poznanega Leona Rupnika. Deloval je na območju Notranjske in Dolenjske ter bil v boju s partizani zelo uspešen.

Ključne besede: druga svetovna vojna, Slovenija, II. bataljon SD, »Rupnikov« bataljon, Vuk Rupnik.

Fighting path of 2nd Home Guard strike battalion »Vuk Rupnik«

After the capitulation of Italy in late summer of 1943 everything changed for German occupation forces. Partisan forces were growing stronger. Germans lack of their own army personnel. Regarding this German command decided to adopt different combat and tactics. They allowed formation of Slovenian home guard battalions. These units were especially trained, more suitable and skilled in anti-guerrilla fighting. They achieved great success in warfare against partisans, especially in Notranjska and Dolenjska. Previously Home Guard was defensive-police force, mainly designed for protection of communications. Home guard Strike Battalions were more aggressive, highly manoeuvrable units. Raiding deeply on liberated territory independently or as part of greater joint offensive German Army actions trying to destroy partisan forces with initiative. Formation in which was also 2nd Home guard Strike Battalion under command of major Vuk Rupnik, son of infamous Leon Rupnik. Its operating sector was Notranjska and Dolenjska. The battalion was rather successful against guerrilla.

Key words: Second World War, Slovenia, II. Slovenian home guard battalion, »Rupnik's« battalion, Vuk Rupnik.

KAZALO

1	UVOD.....	7
2	METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	8
2.1	Opredelitev problema in cilji preučevanja	8
2.2	Struktura naloge	8
2.3	Temeljni pojmi	9
2.4	Hipoteze	10
2.5	Metode preučevanja	11
3	OPIS RAZMER IN OBOROŽENIH SIL NA OBMOČJU SLOVENIJE MED 2. SVETOVNO VOJNO.....	11
4	II. DOMOBRANSKI UDARNI BATALJON »VUK RUPNIK«.....	13
4.1	Vuk Rupnik	13
4.2	Nastanek udarnih domobranskih bataljonov	13
4.3	Ustanovitev II. »udarnega« bataljona SD	16
4.3.1	Struktura II. bataljona SD	16
4.3.2	Rekrutacija in urjenje	20
4.3.3	Oborožitev II. bataljona SD	21
4.4	Bojna pot II. udarnega bataljona SD »Vuka Rupnika«.....	26
4.4.1	Delovanje »Rupnikovega« bataljona in bataljonov SD	65
4.4.2	Ocena II. bataljona SD Vuka Rupnika.....	68
4.4.3	Izgube II. bataljona SD	69
5	PREVERJANJE HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK.....	69
6	LITERATURA	71

PRILOGE

Priloga A: ARS	73
-----------------------------	----

SEZNAM SLIK

Slika 4.1: Karabinka M91–38 z nasadnim bajonetom.	22
Slika 4.2: Karabinka Truppe Speciali M91za posebne enote.....	22
Slika 4.3: Konjeniška karabinka M91 s preklopnim bajonetom.	22

Slika 4.4: 6–strelni paketni okvirček, ki se je uporabljal za polnjenje pušk.	22
Slika 4.5: Brzostrelka Beretta mod.38	22
Slika 4.6: Puškomitraljez Breda mod.30	23
Slika 4.7: Težki mitraljez Fiat–Revelli mod.35	23
Slika 4.8: Pištola Beretta Mod.34 Pistol	24
Slika 4.9: Pištola Browning Mod. 10–22	24
Slika 4.10: Lahki minomet Brixia Model 35 (45mm).....	25
Slika 4.11: Težki minomet Mortaio da 81 Mod.35	25

SEZNAM TABEL

Tabela 4.1: Razmerje častniki – podčastniki – vojaki II. bataljona SD v mesecu avgustu 1944	18
Tabela 4.2: Oborožitev II. bataljona SD avgusta 1944.....	26

SEZNAM KRATIC

SD	– slovensko domobranstvo
NO	– notranjski odred
SS	– Schutzstaffel
GŠ NOV in POS	– Glavni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije
SNVZ	– slovenski narodni varnostni zbor
OZNA	– oddelek za zaščito naroda
NOVJ	– narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije

1 UVOD

Poveljnik slovenskega domobranstva Anton Kokalj in prezident pokrajinske uprave Leon Rupnik sta 24. septembra 1943 razglasila ustanovitev Slovenske domobranske legije in začela organizirati domobranske enote. Jedro domobrancev so bili bivši belogardisti. Bilo jih je premalo, zato so domobranci poizkušali z mobilizacijo. Nemci se s tem niso strinjali. Ustanovili so organizacijski štab slovenskega domobranstva in za vodjo postavili podpolkovnika Franca Krenerja. Reichssicherheitshauptamt (RHSA) je poslal stotnika Ericha Schumacherja, ki naj bi s svojimi izkušnjami, pridobljenimi pri organiziranju protipartizanskih enot v Ukrajini, uril slovenske domobrance.

Konec leta 1943 je bilo ustanovljenih 6 domobranskih bataljonov. Postopoma so jih izšolali in posebno pozornost posvečali taktiki, ki naj bi jo le ti uporabljali. Naloga bataljonov je bila v začetnem obdobju predvsem defenzivna. Predstavljala je zavarovanje komunikacij in naselij ob robu osvobojenega ozemlja.

Nemci so hitro spoznali, da so domobranske enote za napadalne akcije prešibke. Dovolili so ustanovitev štirih udarnih bataljonov. Ti so pričeli s postopnim osvajanjem osvobojenega ozemlja na Dolenjskem in Notranjskem. Nato so del svojih čet puščali kot posadke v posameznih krajih. Spremljanje bojne poti 2. udarnega domobranskega bataljona se v diplomskem delu prične s postavitvijo postojanke v Rakeku pri Cerknici. Novo ustanovljeni udarni bataljoni slovenskega domobranstva so s protigverilsko taktiko nekajkrat povzročili partizanom hude izgube.

Proti koncu vojne, v letu 1945, so se slovenske protirevolucionarne sile vendarle znašle v nezavidljivem položaju. Nemška okupatorska vojska se je namreč umikala in domobranci so izgubljali oporo. Bili so prešibki, da bi se sami spopadli s partizani. Z umikom nemške vojske bi izgubili tudi vso logistično podporo. Bali so se tudi povračilnih ukrepov osvobodilne vojske. Preostal jim je le še umik skupaj z Nemci na Koroško in upanje na predajo zahodnim zaveznikom.

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev problema in cilji preučevanja

Namen diplomskega dela je na podlagi domače in emigrantske literature zbrati in analizirati zgodovinske vire. Analiza bo omogočila obnoviti celotno bojno pot II. bataljona slovenskega domobranstva. Določila bo področje delovanja bataljona, premike, reorganizacije, oborožitev, taktiko, bojno uspešnost in učinkovitost ter izgube. Bataljon bom spremljal od njegovega nastanka julija 1944 in do razpada enote na Koroškem maja 1945.

Moj razlog za izbiro te vsebine diplomskega dela je precej slaba raziskanost II. bataljona slovenskega domobranstva. Obstajajo posamezni deli, ki se pojavljajo ločeno v različnih virih, niso pa zbrani in predstavljeni na enem mestu.

Podatkov o II. bataljonu je kar nekaj. Ohranjenih je veliko dokumentov in poročil o akcijah. Nekoliko manj je podatkov o posameznih četah. Dobro ohranjeni in izčrpni so podatki o 2. težki četi, manj jih je za 47. četo, a še vedno dovolj za rekonstrukcijo. Praktično nič podatkov pa ni za 17. in 48. četo, ki sta bili v sestavi bataljona skoraj ves čas njegovega obstoja. Obstajajo poročila o številčnem stanju moštva celotnega bataljona, zato je možno dobro rekonstruirati enoto tudi s temi dokumenti.

Glede na to, da je razpoložljivih virov malo, bom kolikor je možno raziskal strukturo, namembnost in delovanje enote. Opiral se bom predvsem na arhivsko gradivo in že obstoječo literaturo.

2.2 Struktura naloge

Prvi dve poglavji bosta vsebovali uvodne misli, razloženi bodo temeljni pojmi in teoretične opredelitve. Predstavil bom hipoteze in uporabljeno metodologijo. Tretje poglavje bo kratko predstavilo potek vojne na območju Slovenije. Obravnavana tematika diplomske naloge bo umeščena v čas in prostor. Četrto poglavje je temelj diplomskega dela, saj bo v njem predstavljen II. domobranski udarni bataljon »Vuka Rupnika«, katerega bojno pot bom spremljal skozi celotno leto njegovega delovanja. V petem poglavju bom preveril hipoteze in navedel zaključne sklepe.

2.3 Temeljni pojmi

- **domobranstvo** (Landver) je bilo v Sloveniji formirano leta 1809. V II. svetovni vojni, v času narodnoosvobodilne vojne, je bilo v Sloveniji ustanovljeno leta 1943 kot del kvizlinške enote v službi okupatorja. Domobranstvo v Sloveniji je bilo pod poveljstvom poveljnika SS policijskih enot. Maja 1944 je bilo njihovo število okoli 12.000. Na Primorskem so leta 1943 pod imenom *Slovenski narodni varnostni zbor* ustanovili podobne enote, na Gorenjskem pa je nemška oblast pod imenom *Gorenjska samozaščitna* ustanovila Gorenjsko domobranstvo (Ratković in Petrović 1981, 839).
- **partizán** (fr.) borec, ki je po *mednarodnem pravu* (v.) enakopraven pripadniku oboroženih sil. V nekaterih vojskah partizan ni pripadnik rednih – regularnih OS. Partizan mora upoštevati vsa pravila vojnega prava (v.), ki obvezujejo pripadnike OS in pripadnike enot, ki so po notranjih predpisih države enaka kot pri rednih OS. *Ženevska konvencija* (v.) o zaščiti vojnih žrtev kot pogoj, da se partizanom prizna enake pravice kot pripadniku rednih OS, zahteva: da imajo na čelu osebo odgovorno za svoje podrejene (načelo organizacije); da nosijo razpoznaven znak na vidnem mestu; da odkrito nosijo orožje; da upoštevajo pravila vojnega prava. *Ženevska konvencija* dopolnjena z *Ženevskimi dopolnilnimi protokoli* leta 1977 pogoje zmanjšuje in zahteva le, da odkrito nosijo orožje v času borbe in neposredno pred njo ter da upoštevajo vojno pravo (Ratković in Petrović 1981, 385). V času 2. svetovne vojne sicer status partizana ni bil urejen.
- **bataljón** (fr. *bataillon*) – enota nekaterih rodov in služb, načeloma v sestavi polka (brigade) ali neposredno višjih enot, lahko pa je tudi samostojen. Šteje od 300 do 1.200 ljudi in je običajno razčlenjen na čete, samostojne vode in oddelke. Ker je sestavljen iz večih osnovnih enot (strelskih, mitraljeških, za ognjeno podporo, minometnih,...), oborožen in opremljen z različnimi bojnimi in tehničnimi sredstvi, je naloge sposoben izvajati relativno samostojno; zaradi tega se o njem pogosto govori kot o *osnovni taktični enoti*. (Gazević 1985, 504)
- **taktika** (gr.) veja *vojaške veščine* (v.), ki se ukvarja s preučevanjem pojavov in zakonitosti *oborožene borbe* (v.) na področju *boja* (v.) in *borbe* (v.) ter uporabe posebnih teoretičnih znanj o pripravi in vodenju taktičnih borbenih dejavnosti in drugih taktičnih dejavnosti na kopnem, morju in zračnem prostoru. Obsega teorijo in prakso organiziranja,

priprav in vodenja boja in borbe in drugih borbenih taktičnih dejavnosti, ki izhajajo iz *strategije oboroženega boja* (v.) (Ratković in Petrović 1981, 609).

- **Nótranjska** je pokrajina v Sloveniji, ki obsega jugozahodni del nekdanje dežele Kranjske. Pomembnejša mesta in kraji so Postojna, Logatec, Cerknica, Pivka in Ilirska Bistrica (Wikipedia 2016a).
- **Dolénjska** je pokrajina v jugovzhodni Sloveniji, ki geografsko gledano sega od Ljubljanske kotline do meje s Hrvaško (Gorjanci). Na vzhodu meji na Savo, na zahodu pa sega do Blok in Kolpe. Dolenjska predstavlja, ob Gorenjski in Notranjski, eno od treh pokrajin zgodovinske dežele Kranjske, iz česar izvira tudi njeno današnje ime (v preteklosti Spodnja ali Dolenja Kranjska). Ožja Dolenjska je gričevnata pokrajina ob reki Krki in njenih pritokih. Nekoliko širše pa k njej štejemo še Belo krajino, gričevnat svet ob Temenici in Mirni, Suho krajino in Kočevsko z Dobropoljskim, Ribniškim in Kočevskim poljem. V tej razgibani pokrajini so značilnosti treh pokrajinskih enot: Alp, Panonske nižine in Dinarskega gorstva. Gospodarsko in kulturno središče Dolenjske je Novo mesto, večji kraji pa so še Kočevje, Ribnica, Grosuplje, Krško, Trebnje, Črnomelj, Semič in Metlika (Wikipedia 2016b).

2.4 Hipoteze

Hipoteza 1: II. udarni domobranski bataljon »Vuka Rupnika« je dosegal velike uspehe glede na kratek čas obstoja. Nasprotniku je zadal veliko izgub ter bil zelo uspešen v boju s sovražnikom, ki se je bil prisiljen prilagajati novi taktiki.

Hipoteza 2: II. udarni domobranski bataljon »Vuka Rupnika« je bil sicer v popolni in nesporni pristojnosti Nemcev, a je večinoma deloval samostojno, brez pomoči večjih enot v zavarovanju, čeprav je nekajkrat sodeloval tudi v večjih skupnih akcijah nemške vojske in bataljonov slovenskega domobranstva (SD).

2.5 Metode preučevanja

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabil različne metode dela. Največ je bilo zbiranja virov. Uporabil sem tako primarne kot sekundarne vire. Originalna poročila in vesti domobranskih in partizanskih enot sem našel v Arhivu Republike Slovenije oz. Oddelku za dislocirano arhivsko gradivo. Veliko originalnih poročil sem našel v zbirkah virov, kjer so originalni dokumenti v celoti objavljeni (npr. Zborniki dokumentov in podatkov o NOV v Sloveniji). Uporabil sem tudi sekundarne vire, ki se ukvarjajo z obravnavano tematiko. Zgodovinska analiza je bila uporabljena pri analizi formiranja in kronološkem opisu delovanja enote. Na koncu sem zbrane podatke z metodo primerjalne analize primerjal med seboj in ugotovitve združil z opisno metodo.

3 OPIS RAZMER IN OBOROŽENIH SIL NA OBMOČJU SLOVENIJE MED 2. SVETOVNO VOJNO

Kraljevino Jugoslavijo je 6. aprila 1941 napadlo več držav sil osi. Brez vojne napovedi so bombardirali glavno mesto Beograd in državo napadli iz večih smeri. Za napad je bilo določenih 52 divizij (23 italijanskih, 24 nemških in 5 madžarskih). Vseh sicer niso uporabili, ker je Kraljevina Jugoslavija kapitulirala že po 11 dneh. Izgub skoraj niso imeli. Preko ozemlja današnje Slovenije sta prodirali nemška 2. armada (49., 51. in 52. korpus) in italijanska 2. armada (6. in 11. korpus) (Klanjšček in drugi 1977, 60).

Italijani so zasedeno ozemlje preimenovali v Ljubljansko pokrajino oz. Provincia di Lubiana in jo priključil Kraljevini Italiji. Največja enota italijanske vojske je bil XI. armadni zbor. Podrejen je bil poveljstvu 2. armade. Glavne operativne enote so bile divizije. Na področju Ljubljanske pokrajine so bile razporejene 13. pehotna divizija Re, 14. pehotna divizija Isonzo, 21. pehotna divizija Granatieri di Sardegna, 22. pehotna divizija *Cacciatori delle Alpi*, 57. pehotna divizija *Lombardia* ter 153. pehotna divizija *Macereta*. Delovale so tudi manjše enote kot na primer XI. Bojna skupina graničarjev, bojna skupina črnih srajc Montagna. Januarja 1943 so poveljstva divizij iz bojnih skupin črnih srajc ustanovila štiri bataljone za proti-gverilsko vojskovanje. V te bataljone so se lahko vključili tudi prostovoljci *Milizia volontaria anticomunista* oz. enote MVAC. Julija 1942 sta poveljstvo XI. armadnega zbora in vodstvo slovenske protirevolucije podpisala

sporazum o ustanovitvi MVAC – *Milizia volontaria anticomunista*. Na podeželju Dolenjske in Notranjske so nastajale »vaške straže« poznane tudi pod imenom »bela garda«. Bela garda je po kapitulaciji Italije razpadla. Del enot so uničili partizani, del pa se jih je prebil do Ljubljane pod varstvo Nemcev. Iz teh enot je nato nastalo jedro slovenskega domobranstva oz. SD (Klanjšček in drugi 1977, 68–70; Štaut 2008, 18–19).

Po okupaciji Nemci na zasedenem območju niso razpolagali z velikim številom vojaških enot. Na začetku je nemška vojska imela le enote, ki so se še urile in rezervne enote, ki niso bile večje od polka (Klanjšček in drugi 1977, 60). Glavno breme v boju proti partizanom je nosila nemška policija. Najbolj dejavna je bila zaščitna policija. Na voljo je imela policijske bataljone oz. kasneje SS policijske polke (Klanjšček in drugi 1977, 58–59). Tik pred kapitulacijo Italije je na območje Ljubljanske pokrajine pričela prodirati 71. divizija nemške vojske. Po kapitulaciji Italije je bila formirana t.i. Operacijska cona Jadransko primorje, ki je obsegala Furlanijo, Gorico, Trst, Istro, Reko, Kvarner in Ljubljano. V Ljubljani in Trstu sta bila formirana operativna štaba za boj proti partizanom ali *Führungsstab für Bandenbekämpfung*. Omenjena štaba sta vodila višji vodji SS in policije, Odilo Globocnik in Erwin Rösener, ter poveljnik vojaških enot 97. korpusa, general Ludwig Kübler. Štaba sta organizirala vse aktivnosti nemških okupacijskih sil v boju proti partizanom (Klanjšček 1999, 32–33; Štaut 2008, 20–21).

Slovensko domobranstvo je bilo ustanovljeno z odredbo Vrhovnega komisarja operacijske cone Jadransko primorje v decembru 1943. Prve enote so nastale že jeseni 1943. Za organizacijo in izvajanje nalog je skrbel organizacijski štab slovenskega domobranstva v Ljubljani. V naloge štaba in enot slovenskega domobranstva so sodile nabor, uvrščanje, vežba, oprema in oskrba. Za vse ostale naloge so morale enote imeti posebno dovoljenje štaba. Kadar so bile enote SD uporabljene v boju oz. na položajih izven bunkerske črte, so bile podrejene nemškemu štabu, ki je vodil borbe proti partizanom. Organizacijski štab SD v svoji sestavi ni imel odseka za operativne zadeve, saj so bile enote SD v nesporni in popolni pristojnosti Nemcev. Osnovna enota je bila četa. Štela je od 120 do 170 moških. Delovala pa je kot posadka ali del večje bojne enote. Na začetku so bile čete združene v domobranske bataljone, od decembra 1943 v bojne skupine. Februarja 1944 so jih reorganizirali v Šolsko skupino, Skupino za varovanje proge, Operativno skupino in Zaščito okraja Novo mesto. Vsaka je imela svoj udarni bataljon, ki je bil sestavljen iz treh pehotnih in ene težke čete (Kološa 1999, 174, 180;

Kladnik 2006, 308; Štut 2008, 22–23). Domobranstvo na Gorenjskem se je imenovalo Gorenjska samozaščita ali Oberkrainer Selbstschutz, razmeščeni pa so bili v približno 40 postojankah. Enote so bile bolj teritorialne narave in so varovale le določena manjša področja. Za napadalnejšo dejavnost je bila oblikovana udarna četa. Marca 1945 je bilo v njenih vrstah 2.489 mož (Klanjšček 1999, 285, 292–293; Kološa 1999, 179). Domobranstvo na Primorskem se je imenovalo Slovenski narodni oz. SNVZ. Ustanovljeno je bilo novembra 1943 s poveljem višjega vodje SS in policije Operacijske cone Jadransko primorje. SNVZ je imel sedež v Trstu. Njegova osnovna enota je bila četa. Imel je nalogo zaščititi nemške postojanke in se boriti proti narodnoosvobodilnemu gibanju na Primorskem. Avgusta 1944 je bila velikost SNVZ 1.850 mož (Klanjšček 1999, 286–290; Kološa 1999, 228; Štut 2008, 22–23).

4 II. DOMOBRANSKI UDARNI BATALJON »VUK RUPNIK«

4.1 Vuk Rupnik

Vuk Rupnik je bil rojen v Mostarju leta 1912. Šolal se je na vojaški akademiji v Beogradu ter služboval v planinskih enotah, leta 1940 je v Gerovem kot poveljnik čete dosegel čin stotnika. Po internaciji je leta 1942 vstopil v MVAC na novomeškem območju ter jih po umiku Italijanov pri Kostanjevici na Krki pripeljal na nemško stran. Te enote so kot 3. bataljon postale eno od jeder slovenskega domobranstva. Konec leta 1943 je bil premeščen v Ljubljano in je deloval kot zvezni častnik med domobranskim in nemškim štabom. Poleti 1944 je postal poveljnik udarnega bataljona na Rakeku. Januarja 1945 je bil povišan v čin majorja. Ob koncu vojne se je z bataljonom umaknil na Koroško in 11. maja sodeloval pri razbitju partizanske zapore pri Borovljah. V Argentini je služboval kot višji uradnik v tekstilni tovarni v Ciudadeli. Umril je v Castelarju v Argentini leta 1975 (Voglar 1996, 301).

4.2 Nastanek udarnih domobranskih bataljonov

Bataljoni so neuradno obstajali že jeseni 1943. Organizacijski štab slovenskega domobranstva je želel enote formirati v bataljone. Decembra 1943 je obstajalo že 6 ohlapno organiziranih bataljonov. Erwin Rösener teh bataljonov kot poveljnik ni priznaval, zato se je njihov razvoj ustavil. Ukazal je formiranje čet ter računal na njihov temeljit in postopen razvoj v večje formacije. Zaradi agresivnosti partizanskih enot, ki so ogrožale izpostavljene

domobranske postojanke ter porazov v začetku leta 1944, se je zopet odprla možnost o bataljonih. Bataljoni naj bi bili udarne in učinkovite enote, katere bi se lahko spopadale z večjimi partizanskimi formacijami. Mlakar omenja tudi anonimko, ki naj bi bila podana nemškim oblastem. Zahtevala naj bi ustanovitev teh bataljonov. Leon Rupnik naj bi po vojni celo povedal, da je Erwinu Rösenerju predlagal bataljone on sam. Nemškega stotnika Schumacherja, ki je slovensko domobranstvo operativno nadzoroval, je zamenjal podpolkovnik Balke. Balke pa je bil bolj naklonjen domobranstvu (Mlakar 2003, 165–166, 175–177). Na začetku naj bi bataljone sestavljalo pet čet, a so se kasneje odločili za štiri¹. Prvi bataljon je nastal 25. marca 1944. Imenoval se je po majorju Križu, ki mu je poveljeval. Ostali so bili formirani dva meseca kasneje. Istočasno z novo preureditvijo SD maja 1944 in razdelitvijo Ljubljanske pokrajine v štiri cone, so bili končno oblikovani štirje bataljoni: Nord (N), West (W), Mitte (M) in Ost (O), torej Sever, Zahod, Center in Vzhod. I. bataljon oz. »Križev« bataljon je nato nadomestil bataljon Nord, kateri ni nikoli res zaživel (Novak in Čertalič 1972, dok.št.43; Mlakar 2003, 165–166, 175–177). Julija so bataljone spet preimenovali in sicer »Križev bataljon« je postal I. bataljon, West je postal II. bataljon, Mitte je postal III. in Ost IV. bataljon. Skupaj so I., III. in IV. bataljon sestavljali bojno skupino »Schumacher«. II. bataljon pa je tvoril bojno skupino »Rupnik«. Novembra je nastal prvi nemško-domobranski bataljon, ki mu je poveljeval nemški častnik Schmitz, zaradi česar se je tudi bataljon imenoval »Schmitz«. Februarja mu je sledil še drugi bataljon »Fiedler«. Tudi I. in IV. bataljonu so bile dodane nemške čete in poveljniki. Sledilo je ponovno preimenovanje nekaterih bataljonov. I. bataljon je postal bataljon »Köhl«, IV. je postal bataljon »Lindner«, V. bataljon je postal »Gereis«, VI. pa »Kaspar«. Potrebno je poudariti, da so to uradna nemška imena, medtem ko je organizacijski štab SD ohranil stara, številčna imena. Marca 1945 so enotam še zadnjič spremenili ime. Bataljon »Köhl« je postal 1. bataljon, bataljon »Lindner« je postal 2. bataljon, prejšnji 2. bataljon »Vuka Rupnika« je postal 5. bataljon, 3. bataljon pa je bil razpuščen. Bataljon »Gereis« je postal 6. in bataljon »Kaspar« 10. bataljon. Oznak bataljonom nato do konca vojne niso več spreminjali. Formiran je bil še 12. bataljon (Novak in Čertalič 1986, 574–584; Novak in Čertalič 1995, 167, 234–244, 397–408, 657–668; Novak in Čertalič 1997, 212–225, 288–291, 441–443; Nose 2008, 101–102; Štaut 2008, 94–95).

Bataljone so poimenovali zelo različno, a uradno so se imenovali le bataljoni s pripadajočo številko. Oznako »udarni« so uporabljali v različnih dopisih, v lastni dokumentaciji pa je bil

---

¹ Čeprav je bil bataljon »Vuka Rupnika« izjema.

uporabljen le naziv bataljon. Poimenovanje »udarni« se je sicer zelo razširilo, saj so ga v poročilih uporabljali tudi partizani, s čimer so ločevali domobranske manevrske sile od sil za zaščito postojank.

Načela domobranske taktike so zapisana v skripti Šolske skupine in lepo predstavljajo teorijo njihovega delovanja. Zgled so jim verjetno bili nemški vojaški učbeniki. Načela so sledeča:

- Taktična načela so enaka kot pri ostalih enotah, le delovanje mora biti bolj energično in drzno z menjavanjem napada in obrambe.
- Zaradi delovanja na širokem prostoru, enote ne delujejo v sklenjeni črti, pri tem se jim odpira bok in zaledje, kar je potrebno zavarovati. Enako velja za nasprotnika, kar je potrebno izkoristiti za manever.
- Obkolitev je najboljši način za uničenje nasprotnika, kadar deluje več udarnih enot skupaj.
- Če so obkoljene lastne sile, je rešitev koncentracija sil in preboj. Ob pravilni postavitvi rezerve se lahko nasprotnika obkoli in uniči.
- Zaradi dolgih in težkih smeri se s seboj ne jemlje zalog. Umika se po drugi poti kot nastopa.
- Pohodi morajo biti tajni. Koristijo lažne vesti o pohodu. Večje enote se lahko razdelijo na manjše kolone, kar poenostavi borbeni razvoj.
- Patrulj ni nikoli preveč – izvidništvo je zelo pomembno.
- Ker so zveze otežene, so pomembni širši cilji in večja samostojnost enot.
- Manever in izkoriščanje možnosti napada v bok nasprotnika sta zelo pomembna.
- Kot pomoč manevru ali umiku naj se na pomembnejših mestih pusti zasede.
- Umik je del manevra.
- Del težjega orožja se vedno pusti delu, ki podpira odporno črto, četudi je operacija potem počasnejša.
- Ob srečanju z enako ali šibkejšo partizansko enoto se le to nemudoma napade in uniči. Če je partizanska enota močnejša, se jo napade na najšibkejši točki in nato hitro umakne.
- Ob začetnem uspehu je zelo pomembno nasprotnika zasledovati. Ne sme se zadrževati pri padlih nasprotnikih, zato naj se odredi manjše sile.
- Taktične položaje nasprotnika je potrebno zavzeti s pomočjo obkolitve in ga napasti s težkim orožjem.

- Če se težjega orožja nasprotnika ne da uničiti, ga je potrebno napasti z manjšimi udarnimi skupinami ali nanj osredotočiti ogenj.
- Če ima enota jurišne topove ali tanke, je potrebno zagotoviti dva do tri inženirce, ki naj pred njimi pregledujejo cesto (mine oz. zasede). Prav tako je ta orožja potrebno zavarovati z delom pehote.²

4.3 Ustanovitev II. »udarnega« bataljona SD

16. maja 1944 je organizacijski štab SD odredil, da se na Rakeku pod poveljstvom majorja Lehmana ustanovi bataljon »West«. Sestavljali naj bi ga 17., 112. četa SD in četa, ki bi jo sestavili iz najboljšega moštva ostalih čet. Predvideno je bilo, da se enoti pridružijo še novi bataljonski deli. Dodeljeni so jim bili nemški inštruktorji (poročnik Bauer in še trije podčastniki), ki so vodili šest tedensko urjenje. Podrejeni so bili nemškemu operativnemu štabu za uničevanje tolp³ (Klanjšček in drugi 1976, 694). Iz notranjskih čet so formirali 47. četo. Skupaj s 17. in 112. četo je tvorila prvo formacijo bataljona »West«. 47. četo so formirali iz vrhniške šolske čete in moštva postojank za zavarovanje proge. Na začetku je imela precejšnje težave z moštvom, saj je sredi junija pogrešala kar 42 mož, ki so dezertirali.⁴ 112. četa je bila junija zamenjana s 13. četo. Priključili so tudi 2. težki strojnični vod z Rakeka. 14. junija je poveljstvo bataljona prevzel stotnik Vuk Rupnik (Nose 2008, 101). Sestavo bataljona so torej takrat tvorile 13., 17., 47. četa in 2. težki strojnični vod. Določene čete bataljona so okrepili tudi z odvečnim moštvom 6. čete.⁵ Nato je bataljon ostal v tej sestavi do 5. julija 1944. Potem so ga preštevilčili in preimenovali v II. bataljon SD.⁶

4.3.1 Struktura II. bataljona SD

5. julija 1944 je prišlo je do novih sprememb. 13. četa je bila razpuščena in porazdeljena med ostale čete. Bataljonu so iz Novega mesta dodelili 48. četo. Formirala se je tudi 2. težka četa. Novo formacijo so tako do zime 1945 sestavljale 17., 47., 48. četa in 2. težka četa. Februarja 1945 so mu dodelili še 4. četo iz Borovnice (Novak in Čertalič 1995, dok. št.124; Novak in Čertalič 1997, dok. št.55). Bataljon je nato do konca vojne ostal v tej sestavi. Sicer so ga 28. marca 1945 zopet preštevilčili in mu spremenili ime v V. bataljon SD, a moštvo se ni več

² SI AS 1877, t.e. 19, mapa III, a.e.116, dok.št.21653–21654

³ SI AS 1877, t.e. 3, mapa I, a.e.27, dok.št.10332

⁴ SI AS 1877, t.e. 31, mapa II, a.e.285, dok.št.30016

⁵ SI AS 1877, t.e.2, mapa I, a.e.16, dok.št.09846

⁶ SI AS 1877, t.e.3, mapa I, a.e.27, dok.št.10337

spreminjalo. Preštevilčili so tudi čete, ki so bile po novem oštevilčene od 1 do 5 (4. četa je postala 1., 17. je postala 2. četa, itd.).⁷ Sestavo bataljona so nato do konca vojne sestavljale 1., 2., 3., 4. četa in 5. težka četa (Novak in Čertalič 1997, dok. št.55; Mlakar 2003, 180–181; Nose 2008, 102). Bataljon »West« je bil že ob sami ustanovitvi razporejen na Rakek. Strelske čete so januarja 1945 premestili v Cerknico⁸ (Novak in Čertalič 1995, dok. št.20⁹). 2. težka četa SD je ostala na Rakeku. Ena četa je bila tudi v Martinjaku, kjer so 5. februarja 1945 postojanko vzpostavili deli 47. čete SD. Konec februarja 1945 jih je zamenjala 4. četa SD, ki je takrat postala del bataljona (Novak in Čertalič 1997, dok. št.20). Častnik za zvezo v bataljonu je bil nemški nadporočnik Friedrich, ki je prišel v bataljon 20. januarja 1945¹⁰ (Novak in Čertalič 1995, dok. št.124; Mlakar 2003, 178).

Veliko vlogo pri oblikovanju bataljonske organizacijske strukture so imeli Nemci. Vodstvo protipartizanskih sil je želelo drugačno strukturo bataljona. Peterlin si je zamislil četo s 4 vodi. Vsak vod bi sestavljale 4 desetine. Četa bi tako imela 218 mož. Veliko večjo so si zamislili tudi ognjeno moč. Četa bi po njihovo imela 18 puškomitraljezov, 3 težke strojnice in 6 lahkih minometov. Stotnik Schumacher je odredil bataljonu 3 čete s po 3 vodi. Vsak vod je imel 5 desetini. Četa bi tako štela 161 mož. Enote je opremil precej manj »udarno« z občutno manj avtomatskega in težkega orožja (Mlakar 2003, 168–169). Bataljone naj bi tvorili štab, inženirske desetine, desetine za zvezo, tri pehotne čete (vsaka po 3 vode) in težka četa s 127 možmi, ki bi jo sestavljala dva mitralješka in en minometni vod (Novak in Čertalič 1980, dok. št.71).

Malo pred preimenovanjem bataljona »W« v II. bataljon SD so pomladili tudi njegovo moštvo. Poveljnik 4. težko strelskega voda je maja 1944 prosil za mlajše moštvo. Organizacijski štab je prošnjo odobril.¹¹ Junija je organizacijski štab SD zahteval od bataljona seznam starejših in za akcije nesposobnih mož, ki naj bi jih nato zamenjali z mlajšimi vojaki iz ljubljanskih »bunkerskih čet«.¹² Bataljon so okrepili z dvema četama in pomladili celotno moštvo. II. bataljon SD se je številčno povečal in izboljšal kvaliteto svojega moštva, ki je bilo sedaj bolj operativno sposobno. Bataljonsko moštvo se je stalno menjalo, saj so vojaki zbolevali, bili ranjeni oz. poškodovani, utrujeni, prestari oz. so odhajali na usposabljanja.

⁷ SI AS 1877, t.e.23, mapa III, a.e.167, dok.št.24198

⁸ SI AS 1877, t.e.23, mapa III, a.e.165, dok.št.23963, 23975

⁹ V Zborniku sicer navajajo, da je bil v Cerknico premeščen celoten bataljon.

¹⁰ SI AS 1877, t.e.23, mapa I, a.e.165, dok.št.23981

¹¹ SI AS 1877, t.e.33, mapa I, a.e.337, dok.št.31755

¹² SI AS 1877, t.e.23, mapa IV, a.e.174, dok.št.24229

Tabela 4.1: Razmerje častniki – podčastniki – vojaki II. bataljona SD v mesecu avgustu 1944

II. bataljon SD		častniki – podčastniki – vojaki		
enota	Na spisku	Sposobni za boj	Nesposob.za boj	Odsotni
štab	3–2–2	3–2–2		
Pionirji/signalisti	0–1–23	0–1–23		
17. četa	3–21–123	2–18–113	1–2–7	4
47. četa	2–11–146	1–10–135	1–1–12	1
48. četa	3–6–150	3–5–140	0–0–7	4
2. težka četa	2–17–104	2–15–92	0–2–9	7
SKUPAJ	13–58–552	11–51–505	2–5–35	16

Vir: Izvleček iz SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, poročilo za 18. in 19. avgust 1944

Arhiv 2. težke čete je dobro ohranjen. Lahko dobimo nek splošni vpogled o menjavanju, starosti in sposobnosti celotnega bataljonskega moštva ter njegovem notranjem delovanju. Četa se je formirala 1. julija 1944.¹³ Sestavljena je bila iz 2. in 4. težkega strelskega voda z Rakeka. 2. težki strelski vod se je formiral 24. aprila 1944. 1. maja je imel na razpolago 49 mož (1 častnik, 3 podčastniki, 6 kaplarjev (desetnikov) in 39 navadnih vojakov). Število je do 16. maja padlo na 39 in se nato do 28. maja spet dvignilo na 46. Ker je bila predpisana formacija za enoto 43 mož, so odvečne vojake dodelili ostalim četam. Skupno je 2. težki strelski vod v 2. težki četi imel 37 mož. 4. težki strelski vod je bil oblikovan 11. maja 1944 in je v 2. težki četi tvoril osnovno enoto. Imel je 33 mož. Največ članov je imela 13. četa (58 mož). Nekaj vojakov so pritegnili tudi iz 4., 10., 17., 18., 20., 24., 29., 47., 48. in 111. čete. 24 vojakov iz 2. težke čete pa so premestili v druge čete.¹⁴ Za dokončno dopolnitev 2. težke čete na Rakeku so četi dodelili 55 novih vojakov. Večina jih je bila iz nekdanjega moštva 13. čete zloglasne postojanke Sv. Urh.¹⁵ Številčna velikost enote je stalno nihala. Ne zaradi žrtev. 23. oktobra 1944 je bilo odsotnih 26 mož.¹⁶ Mesec dni kasneje pa je v 2. težki četi manjkalo kar 54 mož. Večina zaradi težav s stopali (žulji, glivice in podobno) in srbečico. Veliko vojakov je manjkalo tudi zato, ker so imeli druge zadolžitve v vojski. Bili so kovači, čevljarji, krojači,

¹³ SI AS 1877, t.e.33, mapa III, a.e.346 dok.št.32031–32032

¹⁴ SI AS 1877, t.e.2, mapa II, a.e.28, dok.št.10356; t.e.23, mapa II, a.e.166, dok.št.24046; t.e.33, mapa I, a.e.334, dok.št.31723, 31735, 31740; mapa III, a.e.346, dok.št.32031–32032

¹⁵ SI AS 1877, t.e.33, mapa I, a.e.337, dok.št.31821

¹⁶ SI AS 1877, t.e.33, mapa IV, a.e.347, dok.št.32155

telefonisti, itd.¹⁷ Dokumenti o predpisani formaciji moštva se malce razlikujejo. Eden govori o 124¹⁸, drugi pa o 127 vojakih (Novak in Čertalič 1980, dok. št.71). 14. julija 1944 je bilo na spisku 117 moških, od teh sta bila 2 za boj nesposobna. 3. avgusta 1944 je bilo na spisku 124 vojakov, od tega 9 za boj nesposobnih, 4 pa so bili na begu. V enoti je bilo približno 100 navadnih vojakov, 17 podčastnikov in 2 častnika.¹⁹ Število za boj sposobnih moških se je proti začetku novembra 1944 drastično zmanjšalo, saj je bilo za pohod sposobnih le 79, v novembru pa celo le 52 vojakov.²⁰ 2. januarja 1945 je število vojakov zopet naraslo na 117, a je bilo za boj sposobnih le 73.²¹ Takrat se je II. bataljon SD že preimenoval v 5. bataljon SD in s tem 2. težka četa v 5. težko četo. Povprečna starost vojakov 2. težke čete je bila 21, 4 leta. Februarja 1945 je enota imela tudi 13 mladoletnikov starih 17 let, od katerih so bili vsi ocenjeni za šibke in večinoma uporabljeni za konjevodce (Štaut 2008, 103). Upoštevajoč dokument iz novembra 1944 je bila notranja struktura enote:

1 poveljnik,

2 vodnika,

1 četni narednik,

8 vodnikov oddelkov,

9 specialistov,

11 inženircev,

8 signalistov,

po 1 bolničar, računski podčastnik, kurir, pisar, telefonist, trobentač, mizar, kovač, sedlar, krojač, intendant, čevljar,

2 kuharja,

63 strelcev,

4 so bili na begu.²²

Dokument iz 3. avgusta 1944 govori o politični zanesljivosti vojakov 2. težke čete. 1. težko mitralješki vod je bil ocenjen kot povsem nezanesljiv. Člani naj bi bili večinoma Posavci, ki naj bi iskali le priložnost za dopust in so bili zelo nedisciplinirani. 2. težko mitralješki vod naj bi bil precej zanesljiv. Imel naj bi le nekaj nezanesljivih posameznikov. 3. minometni vod je bil sestavljen iz nekdanje posadke Sv. Urha, torej 13. čete in bil ocenjen kot 100 %

---

¹⁷ SI AS 1877, t.e.35, mapa I, a.e.352, dok.št.32699; mapa II, a.e.354, dok.št.32799–32800

¹⁸ SI AS 1877, t.e.35, mapa I, a.e.352, dok.št.32699

¹⁹ SI AS 1877, t.e.33, mapa I, a.e.339, dok.št.31904, 31907

²⁰ SI AS 1877, t.e.35, mapa I, a.e.352, dok.št.32708; mapa II, a.e.354, dok.št.32799

²¹ SI AS 1877, t.e.35, mapa II, a.e.354, dok.št.32893; mapa IV, a.e.363, dok.št.33191

²² SI AS 1877, t.e.35, mapa II, a.e.354, dok.št.32799

zanesljiv.²³ 47. strelska četa je imela povprečno starost 21, 9 let. Povprečna starost vojakov 2. težke čete se od povprečne starosti vojakov 47. strelske čete razlikuje le za pol leta. Sklepati je, da je bila povprečna starost v II. bataljonu SD 22 let (Štaut 2008, 104).

4.3.2 Rekrutacija in urjenje

O urjenju članov II. bataljona SD ni zaslediti veliko. Jedro so na začetku tvorili nekdanji vaški stražarji oz. pripadniki MVAC.²⁴ Možje so torej za seboj že imeli določeno osnovno urjenje in izkušnje. Določene čete (4., 13., 17. četa) II. bataljona SD so bile pred tem del bojnih skupin (Nose 2003, 96). Njihovo moštvo se je urilo že znotraj teh čet. 112. četa je bila povsem šolska četa (Križnar 1970, 264). Četa je bila verjetno prav zaradi tega zamenjana, saj moštvo, predvidevam, ni bilo dovolj fizično izurjeno za vrsto akcij, ki naj bi jih II. bataljon SD opravljal. Popolnoma drugačni sta bili 47. in 48. četa. Sestavljeni sta bili iz najboljših vojakov že izurjenih posadnih čet. Pri urjenju so sledili navodilom nemških in staro jugoslovanskih vojaških šolskih priročnikov. Pri prevodu nekaterih je sodeloval tudi Vuk Rupnik (Kladnik 2006, 42). Ustanovitev II. bataljona SD, 16. maja 1944, je seveda prinesla kvalitativne spremembe urjenja. Bataljon je dobil 6 nemških inštruktorjev. En častnik in 3 podčastniki so popeljali bataljon skozi šest tedensko urjenje in ostali z bataljonom tudi nadalje in se z njim udeleževali pohodov²⁵ (Klanjšček in drugi 1977, 694). Nemški inštruktorji so usposabljali čete in posameznike. Poudarek je bil na praksi (Mlakar 2003, 177). Nemci so tako moštvo bataljona predali svoje izkušnje in znanje o protipartizanskem boju ter sodelovali pri formiranju uspešne in učinkovite enote. Omeniti gre tudi častniške tečaje. Potekali so v okviru Šolske skupine in SS podčastniške šole. Septembra 1944 so bataljonu dodelili 3 častniške pripravnike z opravljenim 2. častniškim tečajem.²⁶ Moštvo bataljona se je stalno šolalo in usposabljalo. Nekajkrat so bataljonu iz drugih dodelili že izšolan podčastniški kader. Novembra 1944 je v bataljon prišlo 9 podnarednikov z zaključeno SS podčastniško šolo.²⁷ Marca 1945 je bataljon iz 4 čet poslal 13 vojakov na tečaj za minometalce in 12 vojakov na 8. podčastniški tečaj. Mesec kasneje je zopet odšlo 11 vojakov na 9. podčastniški tečaj. Tečaji so vsekakor izboljševali kvaliteto bataljona s teoretičnim in praktičnim znanjem o protigverilskem bojevanju. Znanje pripadnikov bataljona se je s tečaji

²³ SI AS 1877, t.e.33, mapa I, a.e.337, dok.št.31767

²⁴ SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, dnevno poročilo dne 3. novembra 1944

²⁵ SI AS 1877, t.e.23, mapa II, a.e.166, dok.št.23988

²⁶ SI AS 1877, t.e.51, mapa IV, a.e.460, »Seznam tečajnikov 2. častniškega tečaja SD«

²⁷ SI AS 1877, t.e.3, mapa II, a.e.28, dok.št.10363

poenotilo, zaradi česar je bataljon deloval vse bolj usklajeno in povezano. Bataljon se je uril v streljanju, manevriranju, v postopkih napada in obrambe, itd. Urjenja so potekala, kadar bataljon ni bil angažiran v bojnih operacijah, za kar je poskrbel sam Vuk Rupnik (Štaut 2008, 105).

4.3.3 Oborožitev II. bataljona SD

Orožje, ki ga je uporabljal bataljon, je bilo večinoma italijanskega porekla. Zapuščina italijanske vojske, ki se je 1943 leta umaknila in ogromno svojega orožja pustila za seboj. Nemci so nato z njim oborožili domobranske enote. Slednje je razvidno tudi iz poročil, ki določajo oborožitev. Dokumenti pričajo, da so imeli domobranski udarni bataljoni predpisane količine orožja. Strelske čete naj bi prejele 117 pušk in 10 brzostrelk. Poveljnik Vuk Rupnik z italijanskim orožjem ni bil preveč zadovoljen. Označil ga je celo za drugorazrednega.²⁸ Želel si je več nemškega orožja²⁹ (Mlakar 2003, 361). Zanimivo je tudi neujemanje domobranskih poročil o zaplenjenem orožju. Zaplenjeno partizansko orožje so domobranci namreč morali predajati Nemcem. Dogajalo se je, da so obdržali kakšen kos orožja, ki je bil nemški ali angleški. Nemcem so nato vrnili svoje italijansko orožje, ki so ga predstavili kot zaplenjeno (Mlakar 2003, 169).

Italijansko pehotno orožje, ki se je takrat najbolj uporabljalo, so bile puška, brzostrelka, lahki in težki mitraljez ter minometi.

- PUŠKE so bile v času 2. svetovne vojne najbolj uporabljeno orožje. V primerjavi z ostalim pehotnim orožjem so imele velik domet. Pri streljanju na posamične cilje so bile učinkovite na približno 400 m in 1000 m pri streljanju na skupinske, kjer natančnost ni tako pomembna. Poznali so repetirke in hitrejše polavtomatske puške, a na območju Slovenije polavtomatskih pušk skoraj ni bilo. V enotah slovenskega domobranstva so bile najštevilčnejše repetirne puške Mannlicher-Carcano mod. 91, karabinke mod. 91 T.S. (Truppe Speciali) in konjeniško karabinko mod. 91 s preklopnim bajonetom. Vse so bile kalibra 6,5 mm. Domobranske enote so morale že marca 1944 vse konjeniške karabinke (s preklopnim bajonetom) zamenjati z drugimi modeli Mannlicher-Carcano.³⁰

---

²⁸ SI AS 1877, t.e.281, mapa II, a.e.432, dnevno poročilo z dne 20. avgusta 1944

²⁹ Kar me osebno ne čudi, saj je bilo nemško orožje od nekdanje znane po vrhunski kvaliteti izdelave, zanesljivosti ter inovativnih tehničnih rešitvah.

³⁰ SI AS 1877 t.e. 2/17, mapa IV, dok. Zaupna naredba Poveljnika Organizacijskega štaba z dne 6. marca 1944

Slika 4.1: Karabinka M91–38 z nasadnim bajonetom.

Vir: Wikipedia 2016c.

Slika 4.2: Karabinka Truppe Speciali M91 za posebne enote.

Vir: Wikipedia 2016c

Slika 4.3: Konjeniška karabinka M91 s preklopnim bajonetom.

Vir: Wikipedia 2016c

Slika 4.4: 6–strelni paketni okvirček, ki se je uporabljal za polnjenje pušk.

Vir: Wikipedia 2016c

- BRZOSTRELKE so uporabne za hitre bližinske boje, boje po prostorih in naseljih. Učinkovite so bile do 200 m (verjetno manj), če se je streljalo posamično. Teoretična hitrost streljanja je bila takrat 400 do 900 nabojev v minuti. Pripadniki bataljona so največ uporabljali italijanske brzostrelke Beretta mod. 38 in morda kasnejši model mod. 38/42, obe kalibra 9 mm (Martinčič 1999, 59, 60).

Slika 4.5: Brzostrelka Beretta mod. 38

Vir: Wikipedia 2016č

- PUŠKOMITRALJEZI tistega časa so se od pušk razlikovali po hitrosti streljanja (150 do 250 nabojev v minuti). Učinkoviti so bili na podobni razdalji kot puške. Bili so bolj praktični kot mitraljezi, saj so bili lažji. Posadka je štela dva moža. Imeli so težjo cev, ki jo je bilo v primeru pregrevanja možno menjati. Spredaj pod cevjo je puškomitraljez imel zložljive podstavne nožice za podporo in natančnejše streljanje. V domobranskih enotah so prevladoval italijanske Brede mod. 30 kalibra 6,5 (Martinčič 1999, 59, 60).

Slika 4.6: Puškomitraljez Breda mod. 30

Vir: Wikipedia 2016d

- MITRALJEZI so bili težji od puškomitraljezov. Imeli so daljšo in težjo cev, zato so bili tudi učinkoviti na daljših razdaljah oz. imeli večji domet ter višjo hitrost streljanja. Domobranske enote so posedovale zopet predvsem mitraljeze italijanskega izvora. Največ je bilo mitraljezov tipa Fiat–Revelli mod. 35, manj pa je bilo težkih Bred mod. 37 (Martinčič 1999, 59, 60).

Slika 4.7: Težki mitraljez Fiat–Revelli mod. 35

Vir: Wikipedia 2016e

- OSEBNO OROŽJE oz. revolverje in pištole so nosili le častniki in podčastniki. Predvsem italijanske Berette mod. 34 in belgijske Browning M 10/22, obe kalibra 9 mm. Nekateri so imeli tudi italijanske revolverje Bodeo mod.1889, kaliber 10.35 mm (Martinčič 1999, 59, 61).

Slika 4.8: Pištola Beretta mod. 34 Pistol

Vir: Wikipedia 2016f

Slika 4.9: Pištola Browning mod. 10–22

Vir: Wikipedia 2016g

- ROČNE BOMBE slovensko domobranstvo je bilo oboroženo z jugoslovanskimi (M35, M38), italijanskimi (S.R.C. mod. 35, Bredamod.35, O.T.O. mod. 35) in nemškimi ročnimi bombami (M24, M39) (Martinčič 1999, 59, 61).
- MINOMETI s katerimi je bil oborožen II. bataljon SD so bili edino težko orožje. Uporabljal je italijanske lahke (45 mm) in težke (81 mm) minomete (Martinčič 1999, 59, 61). Pri oznakah minometov prihaja do zmede, ker so Nemci svoje 81 mm minomete (8 cm Granatwerfer 34) označevali kot »srednje« težke (»težki« je bil namreč 105 mm, 10 cm Nebelwerfer 35). V vseh poročilih II. bataljona SD so zavedeni lahki (45 mm) in

težki (81 mm) minometi. Podatek torej nakazuje, da so dejansko uporabljali italijanska modela, in sicer lahki minomet Brixia Model 35 (45 mm) in težki Mortaio da 81/14 Modello 35 (81 mm) (Wikipedia 2016j; Wikipedia 2016k).

Slika 4.10: Lahki minomet Brixia mod. 35 (45 mm)

Vir: Wikipedia 2016h

Slika 4.11: Težki minomet Mortaio da 81 Mod.35

Vir: Wikipedia 2016i

Tabela 4.2: Oborožitev II. bataljona SD avgusta 1944

Vrsta orožja	Štab	Pion./signal.	17.Č	47.Č	48.Č	2.TČ	Skupaj
Revolvertji/pištole	3		13		7	17	40
Puške 6,5mm	2	13	127	117	117	85	448
Brzostrelke 9mm	2		10	9	10	16	47
Puško-mitraljezi 6,5mm			8	10	9		27
Težki mitraljezi 8mm						8	8
Lahki minometi 45mm			5	3	5		13
Težki minometi 81mm						3	3
Signalne pištole	2		4	4	3	4	17

Vir: SI AS 1877, t.e. 280, mapa IV, a.e.429, Poročilo dne 21. avgusta 1944

Glavno orožje v bataljonu je bila torej puška. Predstavljala je 82 % vsega orožja, torej 448 kosov. Avtomatskega orožja je imela sorazmerno malo glede na velikost. Vsega skupaj je imela 47 brzostrelk, 27 puškomitraljezov in 8 mitraljezov, kar je predstavljalo le 15 % vsega orožja v enoti. 13 lahkih in 3 težki minometi so predstavljali preostale 3 % orožja. Orožja je bilo celo premalo za oborožitev vseh članov enote, ki so bili avgusta na spisku. Bataljon je do novembra 1944 razpolagal s 480 puškami, 43 brzostrelkami, 36 puškomitraljezi, 8 mitraljezi, 13 lahкими in 4 težkimi minometi in imel dovolj orožja za oborožitev vseh članov³¹ (Štaut 2008, 107). Bataljon je nekaj časa imel tudi gorski top. Verjetno 47 mm italijanski top³² (Mlakar 2003, 182; Nose 2008, 114, 184).

4.4 Bojna pot II. udarnega bataljona SD »Vuka Rupnika«

Bataljon se je do junija 1944 verjetno le uril. Poročil o akcijah za konec maja 1944 ni. Bataljonu se je pridružila 13. četa iz postojanke Sv. Urh pri Bizoviku. Z junijem pa je bataljon postal agresivnejši. Ukazano je bilo napadati. Cilj je bil prodreti južneje na območje Notranjske. S tem bi imeli območje pod nadzorom, kar so si želeli zaradi železniške proge Rakek-Logatec. 1. junija 1944 je zato bataljon napadel pobočje Slivnice. Vrhova Gradišče in Velika Slivnica namreč omogočata na severni strani nadzor nad Begunjami, Bezuljakom in

³¹ SI AS 1877 t.e.280, mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 20.–22. november 1944

³² Top je bil sicer avstrijski, a Italija ga je licenčno izdelovala za svojo vojsko. Uporabljal se je kot pehotni top in protitankovski top (Wikipedia 2016l).

celotno Menišijo, na zahodu pa nadzor nad Cerknico ter Cerkniškimi poljem skoraj do Rakeka. Celoten, takrat »W« bataljon, ki so ga sestavljale 13., 17., in 47. četa ter 2. težki vod, je 1. junija 1944 opolnoči odšel proti Begunjam. Pred Begunjami je predhodnica 17. čete zašla in nevede prišla svojim enotam za hrbet. Začela je streljati, saj je mislila, da so partizani. Ranjena sta bila dva domobranca iz 47. čete ter eden iz 2. težkega voda. Okoli 3. ure zjutraj se je bataljon zbral in začel nastopati proti vrhu Slivnice. Zasedel je Gradišče (858 m) in se spopadel s partizani, predhodnico 1. bataljona Notranjskega odreda (NO). Partizani so se umaknili nad vas Martinjak in poslali dve četi v strelcih prodirati proti Gradišču. Domobranci so se z vrha umaknili. Med Marofom in Martinjakom na južnem pobočju Slivnice je bataljon »W« poslal novo kolono, ki bi poizkusila na Gradišču obkoluti četi NO. Partizani so se zato umaknili nazaj na Veliko Slivnico (1114 m). Podprla jih je še četa z minometom. Partizani so s preostalimi enotami zasedli položaje nad Brezjami in Otonico, ki so zavarovale Slivnico s severa. Po polurnem mitralješkem in minometnem obstreljevanju so tri čete NO iz Velike Slivnice (1114 m) napadle Gradišče (858 m). Dve partizanski četi pa sta pričeli prodirati iz vasi Martinjak proti Dolenji vasi. Bataljon »W« se je zato umaknil nazaj proti Cerknici in Rakeku. Boji so se zaključili okoli 15.30. Iz poročil bataljona »W« je razvidno, da so se bili domobranci zaradi pomanjkanja streliva prisiljeni umakniti proti Cerknici že veliko prej, in sicer ob 11.30. Na Gradišču so pustili le dva voda 47. čete, ki sta partizanski napad tudi odbila in se začeli umikati proti Cerknici zaradi pomanjkanja streliva. Ujeta sta bila partizana Jožef Hrvat in Vladimir Sossi. Poročila o mrtvih so verjetno pretirana.³³ Partizani so poročali o 7 mrtvih in enem ranjenem, domobranci pa o 5 ranjenih, nekaj zaradi lastnega ognja. Med ranjenimi je bil tudi stotnik Rihard, poveljnik 17. čete (Novak in Čertalič 1972, dok.št.71).³⁴ Glede na partizanska poročila je bil verjetno ranjen pri poizkusu obkoljevanja dveh partizanskih čet na Gradišču.

Od 1. do 10. junija 1944 sta se v postojanki na Rakeku poškodovala dva domobranca.³⁵ 8. junija 1944 so domobranci bataljona »W« kopali zaklone pri vasi Zelše. Zapreti so želeli smer iz severa Cerkniškega polja do železnice. Položaje so utrjevali zaradi boljšega zavarovanja železniške proge (Guštin in Premk 2004, 185). 10. junija 1944 so 47. četo bataljona »W« pred Planino presenetili in napadli partizani Dolomitskega odreda. Ubili so enega domobranca in jih 8 ranili³⁶ (Novak in Čertalič 1972, dok.št.66).

---

³³ Skozi celotno bojno pot sem upošteval le podatke obeh strani o svojih padlih, torej lastne žrtve, ki je težko prikriti. Zato mislim, da so ti podatki nekako najbolj točni.

³⁴ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, dnevno poročilo 2. junij 1944

³⁵ SI AS II fond AS 1877, t.e.281, mapa II, a.e.432, dnevni poročili 6. in 10. junij 1944

³⁶ SI AS II fond AS 1877, t.e.281, mapa II, a.e.432, dnevno poročilo 10. junij 1944

Notranjski odred je v noči na 13. junij 1944 napadel postojanko Rakek kot pomoč enotam 7. korpusa, ki je načrtoval prekiniti železnico in porušiti Štampetov most. Ko se je napad na postojanko pričel, so bili vojaki ravno v postroju. Ena od minometnih min je priletela ravno pred postroj in ranila 13 domobrancev 13. čete bataljona »W«. Postojanko so z mitralješkim ognjem in težkim minometom obstreljevali dobrih 5 ur (Guštin in Premk 2004, 185). 13. junija 1944 okoli 20. ure je 13. četa bataljona »W« ob podpori oklepnih vozil, verjetno kot izvidnica, pričela prodirati proti Cerknici. Napadla je položaje Notranjskega odreda in ranila partizana. Nato se je vrnila nazaj na Rakek (Novak in Čertalič 1972, dok. št.71; Guštin in Premk 2004, 185).

14. junija 1944 je poveljstvo bataljona »W« prevzel stotnik Vuk Rupnik. 15. junija je bataljon »W« pričel s podporo dveh oklepnikov in dveh lahkih tankov prodirati proti Grahovem. Oklepne enote so prodirale po cesti, pehota pa je prodirala po grebenu Slivnice. Edini partizanski bataljon, ki je bil tam, pritiska ni mogel zdržati in se je umaknil. Bataljon je zavzel vrh Slivnice in se pričel na njem utrjevati v bunkerjih »Rupnikove linije«. Spopadel se je z Gubčevo brigado in Notranjskim odredom. Ob 17. uri so partizanske enote pričele s protinapadom. Potekal je v treh smereh. Prva proti Grahovem in Martinjaku, druga na Slivnico in tretja iz vasi Brezje čez Gradišče (858 m) proti Cerknici. Protinapad se je začel z minometno predpripravo. Oklepnika in tanka so presenetili s protitankovskim orožjem in jih prisilili k umiku. Obramba bataljona »W« je razpadla, zato se je umaknil najprej na Cerknico in nato nazaj na Rakek. Partizani so ujeli dva vojaka in nadporočnika Mirka Pavliča (Guštin in Premk 2004, 187).

16. junija 1944 je bataljon »W« zopet izpadel iz postojanke na Rakeku s tankom in okoli 30 možmi. Tank je nekajkrat ustrelil proti sovražnikovim položajem, nato so se vrnili v postojanko (Guštin in Premk 2004, 189). Že naslednji dan, 17. Junija, je bataljon »W« sodeloval v večji akciji skupaj z Nemci in domobranci iz Velikih Lašč. Deloval je na širšem območju Cerknice in imel več spopadov na Slivnici, pri Liscu, Martinjaku, itd. Spopadal se je s IV. brigado in Notranjskim odredom. Okoli 10. ure dopoldan je z Rakeka krenila enota 60 domobrancev z dvema lahkima tankoma in oklepnikom ter prodrla do Cerknice. Druga močnejša skupina pa je prodirala preko Zelš do Dolenje vasi in Dolenjega Jezera. Tanka in oklepnik so nudili zaporni ogenj in streljali po Gradišču (858 m), kjer so partizani pogosto imeli zasede in s tem nadzor nad okolico. Tu se je ena skupina ločila in krenila preko Podskrajnika proti Begunjam, kjer so jih partizani ustavili. Okoli 15. ure se je bataljon »W« z vsemi enotami vrnil v postojanko na Rakeku (Novak in Čertalič 1972, dok. št.93; Guštin in Premk 2004, 190). Tudi 18. junija je bataljon »W« v sodelovanju z Nemci napadel. Prodiral

je v dveh smereh. Proti Cerknici in Martinjaku z dvema lahkima tankoma in oklepnikom ter proti Begunjam, Topolu pri Begunjah in Otonici. Domobranci, ki so zasedli Martinjak, so se nato morali umakniti pred partizanskim jurišem. Pri umiku so izgubili dve mule s strelivom za težki mitraljez. Uspelo pa je enotam na severni strani Slivnice, ki so zasedle vas Topol pri Begunjah in se pričele vkopavati. Bataljon je pregnal tudi partizanske zasede, ki so bile na Gradišču (858 m) in nad vasjo Brezje. Na slednjo zasedo so enote bataljona »W« streljale z minometom in ranile dva partizana. Umaknila se je tudi partizanska zaseda na vrhu Slivnice (1114 m). Zato je bataljonu uspelo zasesti njen greben. V sodelovanju z bataljonom »W« so tudi z vzhoda prodirale enote domobrancev. Prodreti jim je uspelo iz smeri Velikih Lašč do Runarskega (Guštin in Premk 2004, 190). 19. junija 1944 je bataljon »W« še vedno obvladoval vrh Slivnice (1114 m). Položaje je imel razporejene tudi po njenem južnem pobočju do Martinjaka. Še vedno je imel pod nadzorom tudi cesto Cerknica–Martinjak, po kateri sta patroljirala lahka tanka in oklepnik. Svoje enote je vkopal v okolici Brezij, Begunj, Selščka in Topola. Enote bataljona »W« je uspelo prodreti v Grahovo in ga zasesti. Ves dan so se obstreljevali s partizani, ki so zasedali griče vzhodno od Grahovega. Domobranci so uspeli odbiti partizanski juriš na Grahovo, a niso več napredovali, saj so verjetno čakali na skupino, ki je prodirala iz vzhodne smeri. Nemško-domobranska kolona, ki je prodirala iz smeri Velikih Lašč in je prejšnji dan zasedla Runarsko, je 19. junija 1944 prodor nadaljevala preko Nemške vasi v Novo vas in naprej v Radlek, kjer pa so jih partizani uspeli obkoliti. Z juriši so kolono razbili. 20. junija 1944 se je razbita nemško-domobranska kolona, ki je prodirala z vzhoda, hotela prebiti nazaj v Velike Lašče, a so jim partizanske enote to preprečile. Enote bataljona »W«, ki so medtem držale Grahovo, so z okrepitvami ponovno poizkusile prodreti proti Loški dolini. Ni jim uspelo in sovražne enote so prešle v protinapad ter iz južne in vzhodne strani jurišale na Grahovo. Domobrantsko enoto je juriš tako presenetil, da se je umaknila iz Grahovega. Partizanom je uspelo tri domobrance ujeti (častnika, podčastnika in vojaka). Bataljon »W« je ob umiku iz Grahovega izgubil tudi orožje, strelivo, mule in drugi vojaški material. Poročil o domobrantskih izgubah nisem našel. Imeli naj bi nekaj mrtvih in 15 ranjenih. Kljub vsemu je glavnina bataljona »W« še vedno v svojih rokah držala Cerknico, Brezje, Begunje, Selšček, Topol in vrh Slivnice (Trgo 1968, 471–518; Guštin in Premk 2004, 192–193).

POLETJE 1944

21. junija 1944 je bataljon »W« s pomočjo nemških enot iz pobočja Slivnice zopet poizkusil s prebojem proti Bloški Polici. Partizani, ki so branili Radlek, so jih uspeli zadržati, zato so se

vrnili na Slivnico. Na Slivnici je imel bataljon »W« še vedno dve četi in težki vod s tremi 81 mm minometi, s čimer je kontroliral vso okolico (Guštin in Premk 2004, 193). 22. junija ob 20.30 so partizanske enote zopet napadle. Iz Radleka in Studenega je preko Sv. Miklavža po grebenu prodril pod vrh Slivnice (1114 m). Pri Sv. Miklavžu so ga postavljene domobranske zasede poizkusile ustaviti, a so se morale umakniti. Položaje čet bataljona »W« na Slivnici je nato nasprotnik pričel obstreljevati z minometi. Po končani minometni predpripravi so partizanske enote jurišale na položaje bataljona »W«. Zavzetje vrha Slivnice jim ni uspelo, saj so bile domobranske enote močno utrjene v starih bunkerjih »Rupnikove linije«. Bataljon »W« je branil položaje do 3. ure zjutraj, ko je sovražnik le obupal in se umaknil nazaj na izhodiščne položaje. Žrtve domobranskih enot niso znane. Gubčeva brigada je imela 2 mrtva in 8 ranjenih (Guštin in Premk 2004, 194). 23. junija 1944 je bataljon »W« s Slivnice nastopil z okoli 250 možmi. Preko Sv. Miklavža je napadel partizanske položaje v okolici Ulake in Radleka. Z minometi jim je uspelo partizane pregnati s hriba Lisec. A so se morali okoli 18. ure zaradi pritiska partizanskih enot zopet umakniti proti Slivnici. Okoli 17. ure je iz Martinjaka proti Grahovemu pritisnila tudi oklepna kolona za podporo enoti, ki je prodirala s Slivnice. A tudi prodor oklepne enote ni uspel. Zaradi protitankovskega ognja se je morala umakniti nazaj na Martinjak. Partizani so tega dne izgubili 5 mož, 14 jih je bilo ranjenih (Guštin in Premk 2004, 194–195). Zvečer 23. junija 1944 se je bataljon »W« s Slivnice umaknil nazaj na Rakek. Verjetno zato, ker nemško-domobranskim enotam ni uspelo s prodorom iz vzhoda. Predvidevam, da so z njimi želeli obkoliti partizane. Načrt ni uspel in bilo je nesmiselno vztrajati na položajih. Moštvo bataljona »W« je moralo biti po nekajdnevnih borbah tudi utrujeno in 25. junija 1944 je imel bataljon v načrtu večjo operacijo. V bojih med 17. in 25. junijem je imel NO 3 mrtve (med njimi je bil tudi poveljnik, ki ga je ubil prijateljski ogenj), 6 ranjenih in 2 pogrešana, IV. brigada pa je imela mrtvih 5 borcev, 23 jih je bilo ranjenih. Domobranskega poročila o številu lastnih žrtev nisem našel³⁷ (Trgo 1968, 471–518; Guštin in Premk 2004, 195).

Partizanska zaseda je že naslednji dan, 24. junija, zasedla Gradišča (858 m) in popoldan obstreljevala nemško-domobransko enoto, ki se je peljala preko Cerknice proti Begunjam.

25. junija 1944 so bataljon »W«, 45. četa SD iz Logatca in deli 139. polka 188. rezervne gorske divizije nemške vojske začeli s skupno akcijo, s katero so nameravali odriniti partizanske enote od železniške proge Ljubljana–Postojna in vdreti na osvobojeno ozemlje v Loško dolino. Skupno število nemško-domobranskih sil naj bi bilo okoli 1500 mož.

---

³⁷ Obstaja le poročilo o padlem domobrancu 47. čete dne 24. junija 1944 (SI AS II fond AS 1877, t.e.31, mapa IV, a.e.287, dok.št.302336).

Načrtovali so napad iz Cerknice preko Slivnice proti Radleku, Ulaki in Velikim Blokam ter iz Velikih Lašč proti Blokam. Skupen napad bi partizane potisnil v Loško dolino, kjer bi jih obkolili iz smeri Pivke s prodorom prek Javornikov. Napad se je pričel ob 4. uri zjutraj in enotam bataljona »W« je uspelo prodreti v Gornje Jezero, Goričice, Lipsenj, Grahovo, Bloško Polico, Novo vas in Studeno. Sovražne enote (Gubčevo brigado) so stisnili na vrhove hribov ob južnem robu Bloške planote. Dve enoti partizanov sta ostali na položajih pod Bloško Polico zahodno od Gubčeve brigade in na vrhu Devina (787 m) nad vasjo Dane. Partizanske enote so s temi manevri sicer preprečile popolno obkolitev, a so bili od bojev prejšnjih dni že izčrpani. Da ne bi bili popolnoma uničeni, je kazalo, da se bodo morali umakniti s položajev in nemško-domobranskim enotam prepustiti Loško dolino (Guštin in Premk 2004, 196).

26. junija 1944 so domobranske enote skupaj z Nemci začele z umikom na izhodiščne položaje. Umaknili so vse svoje enote z Bloške planote, le bataljon »W« je še vedno zasedal jugovzhod Cerkniškega polja (Lipsenj, Žerovnico, Križno goro, Gornje jezero in Bloško Polico). Enote bataljona so z napadi prenehale in le popravljale prekopane ceste. Ob 14. uri so ukazali umik oklepnikom in tankom z Bloške Police, umaknili so enote tudi s Križne gore. Bataljon »W« je pustil nekaj skupin le med Lipsenjem in Gornjim jezerom. Pozno popoldan je še zadnje enote umaknil v Grahovo in tam prenočil (Guštin in Premk 2004, 196). 27. junija so se vse enote bataljona »W« vrnile na Rakek.

Prvi dnevi julija 1944 so bili precej mirni. 5. julija se je bataljon »W« uradno preimenoval v II. bataljon SD oz. bolj poznano ime II. udarni domobranski bataljon »Vuk Rupnik«.

Ob 8. uri zjutraj 6. julija 1944 so enote II. bataljona SD z Rakeka krenile preko Zelš in prišle do Dolenje vasi. Pred vasjo je sovražna zaseda na njih odprla ogenj. Domobranci so se bili prisiljeni umakniti. Partizanska poročila govorijo o nekaj mrtvih domobrancih (Guštin in Premk 2004, 200). Domobranskih poročil o žrtvah nisem našel.

11. julij 1944 sta 17. in 47. četa dobili nalogo odkrivati terenske organizacije in enote NOV. Napadel ju je Notranjski odred in vrnila sta se v postojanko. O žrtvah ni poročil (Trgo 1968, 183–185; Guštin in Premk 2004, 206). 14. julija 1944 so deli II. bataljona SD iz postojanke na Rakeku prodrli do Dolenje vasi. Nalogo so imeli pregledati zemljišče do črte Dolenje Jezero–Martinjak–Gradišče. Z 81 mm minometom so pričeli obstreljevati Gradišče (858 m). Partizanske zasede so na streljanje odgovorile, zato so se umaknili nazaj v postojanko. O žrtvah ni poročil (Trgo 1968, 183–185; Novak in Čertalič 1980, 161–162); Guštin in Premk 2004, 207). 16. julija 1944 je II. bataljon SD z Rakeka zopet poslal izvidnico proti Dolenji vasi. Ob prvem stiku s partizansko zasedo se je vrnila v Zelše (Guštin in Premk 2004, 207).

17. julija 1944 so domobranci iz postojanke na Rakeku še vedno pošiljali izvidnice, tokrat v smeri Begunj (Guštin in Premk 2004, 207). Zvečer 18. julija so se enote II. bataljona SD, okoli 200 mož, napotile proti Cerknici in Dolenji vasi. S seboj so imeli tudi gorski top. Naslednji dan 19. julija je bataljon poslal z Rakeka enoto, okoli 150 mož, tudi proti Begunjam. Enota je iz Begunj pričela s prodorom v manjših skupinah proti Otonicam in Brezju. Naleteli so na sovražnikove zasede in se umaknile. Okoli 14. ure so domobranci ponovno napadli, a tudi tokrat brez uspeha, zato so se vrnil v Begunje. Odbite so bile tudi nemške enote, ki so poizkusile s prodorom preko Zelš, Dolenje vasi in Dolenjega Jezera proti Martinjaku. Za njimi je poizkusila še četa II. bataljona SD, a je bila tudi ta zavrnjena. Umaknila se je nazaj v Cerknico in v hišah zasedla obrambne položaje. Boji so potekali 6 ur, od 11. vse do 17. ure³⁸ (Guštin in Premk 2004, 210).

Od 20. do 23. julija 1944 II. bataljon SD ni imel bojev. Bolj ali manj je pošiljal le izvidnice. V noči na 20. julij je 17. četa prenočila pri Cerknici, 47. četa pa v Begunjah. Zavarovali so črto: trig. 578 – Gradišče (858 m) – Selšček – Goli vrh (815 m). 2. težka četa in 48. četa sta ostali na Rakeku. Zgodaj zjutraj je bataljon nadaljeval z ogledovanjem in pošiljal patrolje v moči voda proti Grahovemu, Srednjemu (1022 m), Slemenu in Štrukljevi vasi. V tem času je 17. četa zasedla Slivnico (1114 m), 47. četa je zasedla Gošič in 48. četa črto Črvivnik–Begunje–Goli vrh. 2. težka četa je bila razdeljena med 17. in 47. četo. Vse ogledniške patrolje so prišle v stik s partizani, a boja niso sprejele, čeprav so bile napadene. Ob 19. uri je II. bataljon SD povlekel vse svoje enote nazaj v postojanko Rakek, ker je bil obveščen, da se v okolici Planine nahajajo močnejše enote NOV (Novak in Čertalič 1980, 370–381).

20. julija 1944 je II. bataljon SD s pomočjo nemških enot znova poizkusil prodreti iz Cerknice proti Martinjaku. Enako je poizkušal iz smeri Begunje proti Grahovemu. Sovražne enote so II. bataljonu SD vse te poizkuse preprečile z zasedami nad Brezjem in Otonico ter težkim minometom, katerega je sovražnik uporabil pri obrambi Martinjaka. II. bataljon SD je enote umaknil v postojanko in pošiljal manjše izvidniške skupine z Rakeka. 21. julija 1944 so domobranci iz postojanke spet poslali patroljo v velikosti voda proti Cerknici, a se je ob prvih streljih obrnila in vrnila na Rakek. 22. julija 1944 ob 7. uri zjutraj so z Rakeka poslali vod iz sestave 47. čete, ki je prišel do Dolenje vasi in iz gasilskega doma s seboj vzel stroj za vrtnanje kamenja ter se po nekaj streljih umaknil nazaj v postojanko. Patrolja se je proti Cerknici odpravila tudi 23. julija in se zopet takoj po kratkem spopadu vrnila³⁹. V nočeh od 23. do 25.

---

³⁸ SI AS 1877, t.e.23, mapa IV, a.e.175, dok.št.24238

³⁹ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročila z dne 20., 22., 23. in 24. julij 1944

julija 1944 so opazovalci II. bataljona SD v postojanki na Rakeku opazili kroženje letal nad Starim trgom pri Ložu. Z zemlje so letalom z reflektorji dajali dogovorjene znake, nato so letala pristala. Pol ure kasneje so ponovno vzletela. Zaradi tega se je 24. julija 1944 II. bataljon SD odločil poslati 17. četo proti Cerknici in Martinjaku. Istočasno je 47. četa krenila proti Begunjam, kjer so popravljali vodovod. Obe četi so napadli partizani NO. Po spopadu sta se četi vrnili v postojanko. Domobranci so bili brez žrtev, partizani pa so imeli 2 mrtva.⁴⁰ V postojanko na Rakeku se je pod domobransko zaščito zateklo nekaj družin iz Begunj. Zato je bataljon ponoči iz 24. na 25. julij 1944 poslal nekaj enot v Begunje po njihovo živino in živila. S tem so preprečili, da bi se partizanske enote zaplenile njihovo hrano, obenem pa so se oskrbeli sami (Novak in Čertalič 1980, 370–381). 25. julija je okrepljeni II. bataljon SD preiskoval širše področje Gradišča, Kanjdol in Zaplane. Ujeli so le 6 terencev.⁴¹

Zaradi opaženih letal pred dnevi je II. bataljon SD pod poveljstvom Vuka Rupnika 27. julija ob 3. uri zjutraj odšel v smeri: Bezuljak–Kožljek–G. Otave–Korošče–Sv. Vid (Žilce)–Zavrh–Gradiško. Njegove enote so popoldne prispele v Zavrh. Predhodnica 47. čete se je pri Polšecah ob 12. uri spopadla s partizani. Ena od patrolj je naletela na partizanski štab pri Lepem vrhu. Izvidnice bataljona so tega dne dosegle črto Škufče–Ravnik–Andrejče–Mramorovo. Glavnina bataljona pa je prenočila na črti Sv. Vid–Jeršiče–Polšeče. Partizanska enota je medtem v vasi Zelše izvajala rekvizicijo, kateri je del II. bataljona SD postavil zasedo. Napadli so sovražni vod, ki je prišel rekvizicijo zavarovat. Ko so se partizani približali vasi, so po njem udarili z mitraljezi in minometom. Spopad je trajal okoli ene ure. Sovražniku je kljub temu uspelo izvesti rekvizicijo, a so se nato morali zaradi pritiska umakniti. Enega partizana so domobranci ranili, sami žrtev niso imeli (Novak in Čertalič 1980, 370–381; Guštin in Premk 2004, 212). Glavnina II. bataljona SD, ki je v noči na 28. julij prenočila na črti Sv. Vid–Jeršiče–Polšeče, je zjutraj v široki fronti preiskala območje Bloške planote in Slivnice. Pri tem se je v rajonu Gradišča spopadla s partizani. Preko Slivnice je poizkusila priti sovražnim enotam, ki so bile v Cerknici, za hrbet. Partizani so manever opazili in domobrance pričakali na pobočju Slivnice in pri Martinjaku. Skupino domobrancev II. bataljona SD, ki so se s partizani spopadli na Slivnici, je z 81 mm minometom podprla tudi skupina iz Begunj. Domobranci so verjetno uvideli, da je bilo presenečenje zamujeno in je zato nesmiselno vztrajati v borbi. Po partizanskem jurišu so se umaknili proti Cerknici. O žrtvah ni poročala nobena stran. Zvečer je glavnina II. bataljona

---

⁴⁰ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 25. julij 1944

⁴¹ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 26. julij 1944

SD zopet prenočila na črti Begunje–Cerknica. Predstraže je imela na Gradišču in Selščku (Novak in Čertalič 1980, 370–381; Guštin in Premk 2004, 212–213).

Naslednji dan 29. julija 1944 ob 6. uri zjutraj so domobranci »Rupnikovega« bataljona izvedli nov napad. Glavnina bataljona, ki je prenočila na črti Begunje–Cerknica, je ta dan prišla do črte Klinji vrh–Grahovo–Podslivnica. Enote so se v rajonu Martinjaka spopadle s partizani. Eno četo so poslali preko Cerknice proti Martinjaku, drugo četo pa po grebenu Slivnice na vrh Slivnica (1114 m). Po robu se jim je postavil NO s podporo težkega minometa. Tudi četi II. bataljona SD sta imeli iz Dolenje vasi podporo 81 mm minometa in topa. Sovražnik je na koncu zopet jurišal na domobranske vrste, ti pa so se umaknili s Slivnice (1114 m) na Gradišče (858 m). Nobena stran ni poročala o žrtvah.⁴² Popoldne se je II. bataljon SD vrnil v postojanko na Rakek (Novak in Čertalič 1980, 370–381; Guštin in Premk 2004, 213). 30. julija je II. bataljon SD vse svoje enote iz Cerknice, Begunj in Otonice povlekel nazaj v postojanko. Do 31. julija 1944 ni imel borb, po okolici je pošiljal le izvidnice in patrolje. 1. avgusta 1944 je bataljonu uspelo ujeti 4 partizane in 14 terencev.⁴³

3. avgusta 1944 ob 12. uri so vse čete II. bataljona SD odšle v izvidništvo. Prodirale so v treh smereh. 48. četa v smeri Klinji vrh–Martinjak, 17. četa po grebenu Slivnice in 47. četa v smeri Cerknica–Podslivnica. Vse tri čete so se zapletle v borbe z Notranjskim odredom. Udarili so se pri Cerknici in partizane pričeli obstreljevati s težkim minometom, ko so partizanske zasede z Gradišča (858 m) na domobrance odprle mitralješki ogenj. Ob 18. uri se je bataljon umaknil nazaj na Rakek. Partizani so poročali o enem padlem, domobranci pa o 2 ranjenih. V noči na 4. avgust 1944 je postojanko bataljona na Rakeku napadlo približno 40 partizanov, verjetno 10. Ljubljanska brigada. Žrtev ni bilo⁴⁴ (Novak in Čertalič 1981, 45-56).

7. avgusta 1944 ob 6. uri zjutraj je »Rupnikov« bataljon poizkusil s prodorom najmanj 400 mož proti Loški dolini. Razdelil se je na tri skupine. 17. četa bataljona je predstavljala najmočnejšo skupino in je prodirala po glavni sredinski smeri od Cerknice proti Martinjaku. Severna bočna skupina je prodirala iz smeri Begunj, Topola, Podslivnice proti vrhu Velike Slivnice (1114 m). Tretja skupina na jugu pa je prodrla do Dolenje vasi in nadaljevala prodor proti Dolenjemu Jezeru. II. bataljonu SD se je po robu postavil bataljon Notranjskega odreda okrepljen s težkim minometom. 17. četa II. bataljona SD je najprej naletela na partizansko zasedo med Marofom in Martinjakom, katero ji je po eni uri boja uspelo razbiti. Enote II. bataljona SD so pritisnile tudi s severa preko Velike Slivnice, ki so jo po kratki borbi s

---

⁴² SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 29. julij 1944

⁴³ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 3. avgust 1944

⁴⁴ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 4. in 5. avgust 1944

sovražno zasedo zasedli. Partizani so se zato umaknil na gričevje pri Grahovem in Žerovnici in pričel domobranske enote obstreljevati s težkimi mitraljezi in minometom. II. bataljon SD se je po partizanskem jurišu odločil umakniti nazaj v postojanko. Boji so se zaključili okoli 16. ure. Domobranci žrtev niso imeli. Enega partizana so ujeli. Partizani pa so poročali o eni žrtvi (Guštin in Premk 2004, 216).

Že naslednjega dne 8. avgusta 1944 so izvidniške patrolje »Rupnikovega« bataljona ujele tri partizane 10. Ljubljanske brigade⁴⁵ (Novak in Čertalič 1980, 330–341). Tudi 9. avgusta so domobranci izpadli z Rakeka in poizkusili prodreti do Cerknice, a so se po spopadu s sovražnimi patroljami umaknili. V postojanko na Rakeku sta skrivoma prišla dva domačina iz Loške doline. Priskrbela sta informacije o partizanskem letališču v Nadlesku, o prisotnosti Angležev ter razporedu enot in poveljstev (Novak in Čertalič 1980, 46; Borivoj Lah 1990, 248; Guštin in Premk 2004, 218).

10. avgusta 1944 je II. bataljon SD osnoval novo večjo akcijo. Skoraj celoten bataljon s približno 500 možmi (47. četa, 48. četa) in gorskim topom so prodirali v treh kolonah. Ena kolona po grebenu Slivnice, druga pod njim oz. po južnem pobočju in tretja pod cesto iz Cerknice proti Martinjaku. Bataljon je zasedel tudi Dolenjo vas in Dolenje Jezero. Napredoval je tudi preko Brezja, Podslivnice proti Mali Slivnici (860 m) in Radleku. Najprej so se spopadli na Gradišču (858 m) in partizansko zasedo prisilili v umik. Na zasedenem vrhu Gradišča je bataljon postavil 81mm minomet, s katerim je nato nudil podporo svojim prodirajočim enotam. Spopadi so izbruhnili tudi pri Martinjaku, kamor se je umaknila partizanska zaseda z Gradišča (858 m). Tudi od tu je bila zaradi nevarnosti obkolitve pregnana. V zasedo na Mali Slivnici, ki jo je postavila 47. četa bataljona, je padel bataljon 10. Ljubljanske brigade. Partizanskemu bataljonu so prizadejali hude izgube. Po partizanskih poročilih naj bi padlo devet partizanov, dva so domobranci ujeli, dva sta bila ranjena, 19 so jih pogrešali. Kasneje so domobranske patrolje našle dva mrtva partizanska borca iz te borbe. Od skupno 19 pogrešanih sta torej padla dva, 17 pa so jih domobranci ujeli.⁴⁶ Domobranci so poročali o le enem ranjenem. II. bataljon SD je prodor nadaljeval in na robu Cerkniškega jezera ga je ustavil šele partizanski minomet. Ob 19. uri so se po partizanskem jurišu domobranske enote zopet umaknile nazaj proti Rakeku⁴⁷ (Novak in Čertalič 1980, 460–466; Borivoj Lah 1990, 248; Guštin in Premk 2004, 218).

---

⁴⁵ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 8. in 9. avgust 1944

⁴⁶ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 13. in 14. avgust 1944

⁴⁷ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 13. avgust 1944

Že naslednji dan 11. avgusta je II. bataljon SD ponovno napadel. Tudi tokrat sta sodelovali 47. in 48. četa, ki sta prodirali proti Dolenji vasi in Dolenjemu Jezeru. Sovražnik je takoj zasedel dominantni vzpetini Gradišče (858m) in Slivnico (1114m). Eno enoto pa so partizani poslali jugozahodno od Dolenjega Jezera v upanju, da bi enote II. bataljona SD obkolil oz. napadel v hrbet. Domobranci so njihov manever predvideli in ob 15. uri sami uspeli obkoliti dotično enoto 68 partizanov. Partizani so se pomikali po čistini med Dolenjo vasjo in Dolenjim Jezerom. 47. in 48. četa »Rupnikovega« bataljona pa sta ob vznožju Javornikov odšli proti vasi Otok in obkolili partizanski bataljon. Nato sta jih napadli s težkim mitraljezom in 81 mm minometi ter jih popolnoma razbili. Skozi zaprti obroč so se partizani uspeli umikati le posamično. Ubiti so bili štirje partizani, med njimi tudi komandant bataljona. 13 partizanov so domobranci ujeli in zaplenili precej orožja (13 italijanskih pušk, lahki minomet, 2 puškomitraljeza in brzostrelko). Domobranci žrtev niso imeli. Obe domobranski četi sta se nato usmerili proti Cerknici. Nadaljnji boji so trajali vse do 20. ure. Ponoči je domobrancem uspelo zasesti vrh Slivnice in Martinjak. Enota II. bataljona SD je naslednji dan s Slivnice z gorskim topom in 81 mm minometom obstreljeval sovražnikove položaje. Sledilo je preiskovanje hiš v Martinjaku, ki so ga domobranci zapustili okoli 14. ure. Enote s Slivnice pa so umaknili pozno popoldan okoli 18. ure⁴⁸ (Novak in Čertalič 1980, 460–466; Novak in Čertalič 1981, 45–56; Borivoj Lah 1990, 248–249; Guštin in Premk 2004, 218–219).

Tudi 14. avgusta 1944 je II. udarni bataljon SD pošiljal patrolje in izvidnice. Poizkusil je tudi z manjšim prodorom, a je bil zavržen. Z novo akcijo je II. bataljon SD pričel naslednji dan 15. avgusta, ko je večja skupina zapustila postojanko na Rakeku in se naslednjega dne pojavila pri vasi Laze pri Gorenjem Jezeru. Spopadla se je s partizansko patroljo. Domobranci so odločno poizkusili prodreti proti letališču Nadlesk. Po tipanju za sovražnimi enotami in spopadu z njimi so se vrnili nazaj na Rakek.

16. avgusta 1944 II. bataljon SD dobil nalogo preko Stražnika (645 m)–Karlovice–Kališč – Kozjeka (1032 m) in Stanovnika (985 m) prodreti na Javorje (1168 m). Tam je nameraval prenočiti in naslednji dan nadaljevati s prodorom proti partizanskemu letališču pri Nadlesku, kjer bi pregledal zemljišče. Nato bi nadaljeval preko Križne gore (855 m) proti severu, Golega (874 m), Slivnice (1114 m), ter se vrnil nazaj na Rakek. Bataljon so sestavljale 17., 47., 48. in 2. težka četa, skupaj 552 mož. Bataljon je ob 16. uri neopazno prispel na črto Lačnik (1097 m)–Javorje (1168 m), kjer je naletel na močan odpor. Zaradi tega je opustil

---

⁴⁸ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 13. in 14. avgust 1944

dano nalogo in se usmeril proti Lazam pri Gorenjem jezeru. Tudi tam je naletel na odločno obrambo, zaradi česar se je prek Otoka–Klinjega vrha (617 m)–Dolenjega jezera ponoči vrnil v postojanko na Rakek (Novak in Čertalič 1981, 327–337). Prav tako 16. septembra se je okoli 30 domobranskih kolesarjev »Rupnikovega« bataljona, verjetno izvidniški vod, pripeljalo v Cerknico. Sledil je spopad s partizani in hiter umik nazaj proti postojanki (Guštin in Premk 2004, 220).

Celotni II. udarni bataljon SD »Vuka Rupnika« je namreč dobil nalogo, da se do 18. avgusta prebije do partizanskega letališča v Loški dolini. II. bataljon SD je 17. avgusta 1944 popoldan odšel na področje Gora–Gošič–Hribljane, kjer je prenočil. Zjutraj 18. avgusta 1944 je v dveh kolonah pričel s prodorom proti Mali Slivnici (863 m), iz katere je sledil močan napad na hrib Lisec (872 m). Cilj je bil Stari trg pri Ložu. Prvi juriš na Lisec (872 m) enotam II. bataljona SD ni uspel. Sledilo je obstreljevanje z minometom, ki je uspel uničiti sovražnikov puškomitraljez in ubiti komandirja čete. Sledil je domobranski juriš in partizanski umik na Studeno. Domobranski prodor proti Blokam kljub temu ni uspel. Med vračanjem na Rakek je poleg tega glavnina kolone ob 17. uri še padla v partizansko zasedo, ki se je medtem pretihotapila na Malo Slivnico (863 m)⁴⁹. Domobranci pa je uspelo presenetiti zasedo na Golem, a je niso uspeli uničiti. Domobranci so poročali o enem ranjenem borcu in eni ubiti muli. Partizanska poročila so govorila o petih ubitih borcih 10. brigade in enem ranjenem. Notranjski odred pa je imel enega ranjenega⁵⁰ (Novak in Čertalič 1980, 504–513; Novak in Čertalič 1981, 327–337; Guštin in Premk 2004, 220).

19. avgusta 1944 je II. bataljon SD poslal v Cerknico okoli 40 mož. Aretirali so dve ženski in jih odpeljali v postojanko. Od 20. do 26. avgusta 1944 je bataljon postavljaj zasede in pošiljal patrolje. Nadaljeval je z manjšimi izpadi. 20. avgusta 1944 je poslal četo proti Cerknici in Dolenji vasi, a se je hitro vrnila. Ponoči je II. bataljon SD odšel na Bloke. Izvidniške patrolje je poslal proti Pokojišču, Sv. Vidu (Žilce), Brezju, Martinjaku, Zelšam in Škocjanu. Patrolje niso prišle v stik s partizani. Bataljon je prenočil na črti Kožljek–Cerknica–Zelše in nameraval naslednji dan nadaljevati s prodorom. Tudi 21. avgusta 1944 so domobranci tipali za sovražnikom. Posadko na Rakeku je okrepilo tudi 150 Nemcev, ki so prišli dodatno zavarovat železnico zaradi številnih transportov. 23. avgusta 1944 je »Rupnikov« bataljon poslal proti Martinjaku enoto, ki se je kmalu vrnila na Rakek. 25. avgusta 1944 so deli II. bataljona SD odšli na ogledovanje območja Begunje–Topol–Grahovo–Dolenje Jezero. 26. avgusta 1944 pa v izvidništvo in okoli 16. ure so v Cerknici zasliševali domačine, kje so

---

⁴⁹ Partizanska poročila govorijo o znatnih domobranskih izgubah, a domobranci o izgubah niso poročali.

⁵⁰ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 20. avgust 1944

partizani. Po pol ure so se vrnil v postojanko⁵¹ (Novak in Čertalič 1980, 504–512; Novak in Čertalič 1980, 504–512, 575; Guštin in Premk 2004, 221).

28. avgusta 1944 je enota, okoli 60 mož, II. bataljona SD odšla preko Begunj do Gornje Otave. Sledil je kratek spopad z enotami 8. brigade. Partizani so poročali o dveh ranjenih in štirih pogrešanih med svojim moštvom. Domobranci žrtev niso imeli. V tem času je bataljonu uspelo uničiti tudi celotno minersko skupino 11 mož Notranjskega odreda. Minerce so med počitkom v Koželjskem grabnu presenetili in napadli. Pet partizanov je ušlo, eden je padel, pet ujetnikov pa so domobranci pobili. Ranjen je bil en domobranec⁵² (Novak in Čertalič 1981, 327–337; Guštin in Premk 2004, 222). 30. avgusta 1944 zjutraj je 47. četa odšla proti Cerknici. Patrulje je poslala v Dolenjo vas, Dolenje Jezero in Brezje. Na Gradišču (858 m) so naleteli na minsko polje Notranjskega odreda. Četa je imela dva mrtva in tri ranjene (po drugih podatkih je bilo ranjenih celo 9 domobrancev).⁵³

II. bataljon SD je nato do 3. septembra pošiljal le izvidnice in postavljajl zasede. Sicer obstaja podatek v poročilu SNVZ, da je »Rupnikov« bataljon 1. septembra 1944 šel na pomoč postojanki na Črnem vrhu. Postojanka je bila napadena in popolnoma uničena. II. bataljon SD naj bi prodril le do Kalc, kjer pa je dobil ukaz naj se vrne, ker ne sme prečkati pokrajinske meje⁵⁴ (Novak in Čertalič 1981, 847–849). 2. septembra 1944 ob 15. uri je z Rakeka na sektor Dane–Žirovnica–Studenc–Gornje Jezero prišla patrolja 48. čete ter se po sovražnikovem obstreljevanju z Gradišča umaknila na izhodiščne položaje. Tudi 4. septembra 1944 je bataljon poslal manjšo skupino v Cerknico, ki se je po obstreljevanju z minometi vrnila v postojanko.

Diverzantske akcije partizanov so bile vse bolj pogoste, zaradi česar je prihajalo do vse daljših prekinitev železniškega prometa. Nemci so se odločili temu narediti konec. Nalogo so zaupali II. bataljonu SD »Vuka Rupnika« in posadni četi iz Borovnice. 5. septembra je zato celotni II. bataljon SD zapustil Rakek in v dveh smereh odšel čez Bezuljak in Kožljek proti Stražišču. Medtem je posadna četa iz Borovnice odšla proti Pikovniku. 48. četa II. bataljona SD je kot predhodnica pri Kožljeku naletela na partizansko zasedo. V pomoč 48. četi sta bili poslani še 17. četa in mitralješki vod. Po triurnem boju se je bataljonu uspelo prebiti do sovražnih položajev na črti Leskovica (947 m)–Stražišče (954 m). Med Stražiščem in Pikovnikom so bili torej 3. bataljoni 10. Ljubljanske brigade. Partizani so nadaljnji prodor

---

⁵¹ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 21. do 27. avgust 1944

⁵² SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 29. avgust 1944

⁵³ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 30. avgust 1944

⁵⁴ Tega podatka v domobrantskih poročilih nisem zasledil, čeprav za mesec september obstajajo poročila za skoraj vsak posamezen dan.

17. in 48. čete II. bataljona SD proti Otavi uspeli ustaviti. Vuk Rupnik je zato težišče boja prenesel na levi bok. Z manevrom 47. čete med Vinjim vrhom (984 m) in Slemenom (883 m) proti Pikovniku je s kolono posadne čete iz Borovnice nameraval zasesti greben Pikovnik–Koščake in 10. Ljubljansko brigado obkoliti. Domobrancem je manever uspel. Prišlo je celo do boja bližinskega boja mož na moža. Z jurišem so pregnali enote 10. brigade iz Pikovnika ter vas zasedli. Zaplenili so partizanski pratež, v katerem je bilo pet mul in voz. Iz Pikovnika so se partizanske enote umaknile na Zadelo (959 m). Domobranksko napredovanje so podpirali 81 mm minometi in 75 mm top, ki so jih imeli postavljene za strelci. Kljub začetnem uspehu domobranskim enotam v nadaljnjih naskokih ni uspelo zasesti grebena Pikovnik–Koščake in tesno obkoliti partizane 10. Ljubljanske brigade. Boji so se trajali do noči. V prvih večernih urah se je najprej umaknila borovniška posadna četa. II. bataljon SD pa je vztrajal še pozno v noč in se nato tudi sam umaknil nazaj v postojanko na Rakeku. Domobranksko poročilo trdi, da je bila uničena celotna četa 10. Ljubljanske brigade. Brigadno partizansko poročilo govori o 13 mrtvih, 5 ranjenih in 32 pogrešanih. Poročilo 18. divizije se razlikuje, saj poroča o 14 mrtvih, 2 ranjenih in 11 pogrešanih. Predvidevam, da je divizijsko poročilo bolj točno, saj se je precej pogrešanih po končanih bojih vrnilo v enote. Eden izmed ranjenih partizanskih borcev je verjetno umrl, kar razloži razliko v številu padlih obeh poročil. Domobranci so imeli po svojih poročilih šest ranjenih, ujeli so enega partizana⁵⁵ (Borivoj Lah 1990, 254–256).

Patrulja II. bataljona SD se je 7. septembra 1944 pri Topolu spopadla s partizansko zasedo NO in se po spopadu vrnila v postojanko na Rakek.

V II. bataljonu SD so po bolj ali manj neuspešnih avgustovskih napadih ugotovili, da sami ne bodo uspeli prodreti do Loške doline. 23. avgusta 1944 so poročali, da niso dovolj močni in da jih partizani takoj opazijo in ukrepajo. Vuk Rupnik je poročal, da so dotedanje akcije prinesle izkušnje, da II. bataljon SD na prostoru Stari Lož–Lož ne more sam izvesti prodora, ker je številčno premajhen. Sovražnika pa tudi ne more napasti neopaženo, ker se vsako približevanje z Rakeka takoj opazi in sovražnik lahko takoj prične s protiukrepi. Vuk Rupnik je zato nemškemu operativnemu štabu za protipartizansko bojevanje oz. *Führungs Stab für Bandenbekämpfung* predlagal, da se pripravi skupna ofenziva v Loško dolino, ki bi uničila letališče pri Nadlesku. Tudi zaradi domačinov iz Loške doline, ki sta 9. avgusta priskrbela vse potrebne dodatne informacije o partizanskem letališču, je bil Vuk Rupnik prepričan, da je čas za večjo ofenzivo. Izhodišča naj bi bila v Pivki, Velikih Laščah in Kočevju. Akcijo so

---

⁵⁵ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 6. september 1944

resnično izvedli. V skupno ofenzivo so bili vključeni I. bataljon SD iz Šentvida, II. bataljon SD z Rakeka in IV. bataljon SD iz Šentvida. Sodelovale naj bi tudi posadne čete SD in okoli 500 nemških vojakov in častnikov, ki so operacijo tudi vodili. Oblikovane so bile tri udarne skupine »Schmitz«, »Schumacher« in »Buchberger«. Prva skupina, »Schmitz«, je bila sestavljena iz posadnih čet SD Velike Lašče, Ribnica in Kočevje, ter 3. bataljona 14. SS policijskega polka. Skupina »Schumacher« je bila sestavljena iz I. in IV. bataljona SD. Tretjo skupino, »Buchberger«, sta tvorila II. bataljon SD »Vuk Rupnik« in bataljon 188. rezervne lovske divizije nemške vojske.

Skupina »Schmitz« je pričela s prodorom 8. septembra 1944. Nalogo je imela prodirati iz smeri Velikih Lašč preko Karlovice in Kališča do Neredov in Lužarjev, nato mimo Nove vasi do Loške doline. Skupina »Schumacher« je s prodorom začela naslednji dan 9. septembra prav tako iz Velikih Lašč. Prodirala je prek Sv. Gregorja do Sodražice in Retij v Loškem potoku in naprej v Loško dolino. Zjutraj 10. septembra 1944 sta se ti dve skupini nameravali pri Knežji njivi združiti in skupaj vdreti v Loško dolino. Skupina »Buchberger«, v sestavi katere je bil bataljon »Vuka Rupnika«, je prav tako na pot krenila že 8. septembra. Naloga te skupine je bila neopazni prodor preko Javornikov do gozdnatih vzpetin zahodno od partizanskega letališča. 10. septembra 1944, ko bi se bojni skupini »Schmitz« in »Schumacher« združili, bi morale vse tri skupine istočasno vdreti v Loško dolino. Skupina »Buchberger« bi morala letališče v Nadlesku z juga obkoliti, zajeti letala, posadke in opremo. 9. septembra 1944 zgodaj zjutraj je torej II. bataljon »Vuka Rupnika« v sestavi skupine »Buchberger« odrinil iz Pivke proti javorniškim gozdovom. Že dopoldan je pri Otoški dolini skupina naletela na dva partizanska kurirja. Kljub temu da so enega ranili, sta kurirja ušla. Zaplenili so eno puško in dve kolesi. Pri Jurjevi dolini so ob 13.30 uri naleteli na še eno skupino partizanov. Dva izmed njih so ujeli. Zaslišali so ju in izvedeli za taborišče partizanskih novincev, ki naj bi bilo v bližini Pogorelega vrha (1091 m). Ob 15.30 so taborišče novincev napadli in jih nekaj ubili. Zaplenili so dva konja, težko strojnico, večjo količino živil in dve zastavi. Prenočili so pri Vratenskih hribih, kamor so prispeli ob 20. uri in ponoči ob 23. uri celo videli pristajanje treh letal.

Ob 3. uri zjutraj 10. septembra 1944 bi skupina »Buchberger« morala pričeti s prodorom do Loške doline in napasti. Major Buchberger ni dobil radijske zveze z drugima dvema bojnim skupinama, zato je okleval. Ob 5. uri je skupina zaslišala mitralješko streljanje iz smeri Racne gore, kjer je nastopala bojna skupina »Schumacher«. Major se še vedno ni odločil pričeti z zaključnim delom operacije. Odhod je ukazal šele ob 8. uri zjutraj. Skupina je krenila v skokih preko Bičke gore in Leskovega vrha. Dve četi je razvila v bojno črto, eno pa obdržala

v rezervi. Skupini »Schmitz« in »Schumacher« sta ta čas že pričeli vdirati v Loško dolino. Partizani so sicer prodor poizkusili zadržati, a je bilo presenečenje popolno in premoč prevelika. Umikati so se pričeli proti Babnemu polju. Četi II. bataljona SD, ki sta zasedli položaje Bičkova gora–Leskov vrh (950m), sta ob 9.30 uri napadli grad Snežnik, Kozarišče, Šmarato in Šmareški vrh (647m). Skupina »Buchberger« je bila prepozna, zato ji partizanskih enot ni uspelo obkoliti. Večina partizanov se je že uspela umakniti proti Babnemu polju. Pri gradu Snežnik je strelsko črto 17. čete II. bataljona SD prebil jeep z zavezniškimi vojaki in partizani, ki so zadnji bežali z letališča. Domobranci so jeep zadeli in mu prestrelili prednje vetrobransko steklo. Oplazil je kostanj, se od njega odbil, prebil strelsko črto in ušel. II. bataljon SD je ocenil, da je zaradi zamude skupine »Buchberger«, uspelo zbežati 600 partizanom. Vse tri bojne nemško–domobranske skupine so dopoldan obvladovale Loško dolino. Preiskovali so hiše, lovile terence in se spopadale s posameznimi preostalimi partizani. Vse domobransko–nemške enote so se popoldan preko Grahovega in Cerknice vrnile na Rakek. Vseh žrtev vdora v Loško dolino je bilo 34. Med njimi je bilo največ partizanov. Ostalo so bili ustreljeni ujetniki, funkcionarji, aktivisti in pobito civilno prebivalstvo. II. bataljon SD žrtev v napadu ni imel. Imeli so enega ranjenega vojaka in še ta se je po nesreči obstrelil sam. Poročali so o štirih ujetih partizanih⁵⁶ (Novak in Čertalič 1981, 543–561; Borivoj Lah 1990, 258; Guštin in Premk 2004, 225–229).

Naslednjega dne 11. septembra 1944 je II. bataljon SD poslal vod v patroljo v Cerknico. S seboj so imeli tudi motocikel. Patrolja se je umaknila nazaj v postojanko zaradi obstreljevanja z minometom, s katerim je sovražnik izstrelil pet min na Cerknico in tri na Podskrajnik. Ob umiku so z močnim ognjem obsipavali Slivnico. Žrtev ni bilo. Tudi 13. septembra 1944 je II. bataljon poslal okoli 150 mož v Begunje, kjer so ostali kako uro. Potem so se umaknili nazaj na Rakek (Guštin in Premk 2004, 229).

Nemci so od 14. do 17. septembra 1944 zopet načrtovali večjo ofenzivo. Hoteli so ustaviti prodor 31. divizije v Polhograjske Dolomite. V njej so sodelovali II. in VI. bataljon SD, bojna skupina »Schmitz«, ki so jo sestavljali deli posadnih čet postojank (Kočevje, Ribnica in Velike Lašče) ter deli posadnih čet SD iz dolomitskih postojank. Vse naštete enote so prodirale iz smeri juga in jugovzhoda. S severa in severovzhoda pa je prodiral šolski polk »Brandenburg«. Prvi boji so se začeli 14. septembra popoldan na Gori. V tej smeri je kot predhodnica bojne skupine »Schmitz« prodiral II. bataljon SD. Nemško-domobranske sile so se 14. septembra 1944 zbrale v Logatcu. Napotile so se v smeri Logatec–Ceste–Planina–Trate

---

⁵⁶ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 20. september 1944; t.e.35, mapa I, a.e.353, dok.št.32749

–Veharše. V Veharšah so ob 14. uri so izvedeli, da se v rajonu Gornji in Spodnji Vrsnik–Ledine nahaja 7. udarni Bataljon »Franceta Prešerna« ter da je del sil zaprl pot tudi proti Idriji. Ob 16. uri je prišlo do spopada v rajonu Gore–Mrutni (891m). Po težkem boju sta bila oba kraja zavzeta, a vendar je bil nadaljnji prodor II. bataljona SD in bojne skupine »Schmitz« ustavljen. Skupina se je razdelila pri zaselku Tabor. Del skupine je odšel v Idrijo. Dobil je nalogo, da naslednji dan (15. septembra 1944) iz doline reke Idrijce, preko zaselka Plestenice in Praprotnega hriba (1006m), napade partizanske sile v hrbet. Medtem je »Rupnikov bataljon« nadaljeval prodor proti Ledinskem Razpotju in Govejku. Imel je nalogo, da se prebije na utrjeno »Rupnikovo« linijo bivše italijansko-jugoslovanske mejne črte (Novak in Čertalič 1981, 270–272). Tega dne je bil II. bataljon SD vpleten v boje v rajonu Ledinskega Razpotja in Govejka. Naslednji dan 16. septembra 1944 je nadaljeval v smeri Praprotnega hriba (1006 m) in ga zavzel (Novak in Čertalič 1981, 270–272).

17. septembra 1944 ob 0.55 je bil obveščen o umiku bojne skupine »Schmitz« iz boja. II. bataljon SD je ostal na položaju do 8. ure zjutraj, ko se je zbral in vrnil na Rakek. Žrtve v teh bojih je imela predvsem Prešernova brigada, vendar je zelo težko določiti, če je vse te žrtve prizadejal ravno II. bataljon SD. 14. septembra 1944 je Prešernova brigada imela dva mrtva in štiri ranjene. »Rupnikov« bataljon je imel v celotni akciji dva ranjena. Ujel je štiri partizane in enega od njih zaradi poizkusa bega ustrelil⁵⁷ (Novak in Čertalič 1981, 270–272; Štut 2008; 112). Tu je zanimivo omeniti, kako močno se razlikujejo podatki domobranskih in partizanskih dokumentov. Partizani v svojih poročilih navajajo, da so imeli domobranci, še posebej II. bataljon SD, ogromne žrtve⁵⁸ (Novak in Čertalič 1981, 298–302). Možno je, da so bojno skupino »Schmitz« zamenjali za II. bataljon SD. Bojna skupina »Schmitz«, ki je bila v obkolitvenem manevru, je namreč nastopala v smeri Idrija–Sp.Idrija–Plestenice–Praprotno brdo in bila odločno zavržena (Novak in Čertalič 1981, 270–272).

Zaradi hitrega napredovanja zavezniških sil v Italiji so Nemci vse bolj premeščali svoje tehnične delavnice s sektorja Benetk na sektor Postojne. Ob pomembnejših vojaških transportih na progi Ljubljana–Trst so nemške oz. domobranske sile dan prej vedno izpadale iz postojank. S tem so zavarovale železniški prevoz in postavljale zasede sovražnikovim minerskim-sabotažnim skupinam. Da bi od železnice odrinili partizanske enote, so na področju Rob–Sv. Vid (Žilce)–Golo Nemci pritegnili II. bataljon SD, bojno skupino

---

⁵⁷ SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne od 23. september 1944; t.e.35, mapa I, a.e. 353, dok.št.32752

⁵⁸ Odbili naj bi 8 zaporednih jurišev »Rupnikovega« bataljona, ki naj bi utrpel okoli 70 mrtvih.

»Schumacher«, bojno skupino »Schmitz« ter dele 23. posadne čete SD iz Pijave gorice in dele 24. posadne čete SD z Iga. Ti so nastopali za bojno skupino »Schumacher« z nalogo loviti in zapirati sumljivo civilno prebivalstvo (Novak in Čertalič 1981, 779–781).

JESEN 1944

II. bataljon SD je 21. septembra ob 5. uri zjutraj z Rakeka krenil v smeri Cerknica–Begunje pri Cerknici–Dolenje in Gorenje Otave–Sv. Vid. Med prodorom se je bataljon ob 10.15 v rajonu Koščake–Zadela–Pikovnik spopadel z deli 9. brigade. Po srditem boju je partizanske enote prisilil v umik in prodor nadaljeval proti Sv. Vidu, kjer je svoje sile prerazporedil. Prodor 47. čete v smeri Ravne–Zavrh je bil zaustavljen. Zahtevala je podporo nemških enot, a jih je ni dobila. »Rupnikov« bataljon je zato ob 18. uri zasedel zaporno črto k.836–trig.870–k.847–k.807–k.791–k.892. Boji so se umirili okoli 22. ure. Bataljon je prenočil in naslednjega dne, 22. septembra 1944, ob 6. uri nadaljeval s prodorom. 47. četa je prodirala v smeri Zavrh–Sv. Urh (856 m), kjer je ob 7. uri napadla sovražne položaje in jih zasedla. 17. četa je prodirala proti črti Zala–Osredok. 48. četa pa je prodrla do zaporne črte Zakotka–Ustje, se povezala s 1. bataljonom SD iz Stične, ki je bil v sestavi bojne skupine »Schumacher«. Prodor je nato nadaljevala proti Krvavi peči. Enote II. bataljona SD zatem niso več prišle v stik s partizani in so se umaknile nazaj na Rakek. Partizani so imeli v dveh dneh bojev dva mrtva in pet ranjenih, »Rupnikov« bataljon pa tri ranjene. Domobranci so uspeli ujeti sedem partizanov (Novak in Čertalič 1981, 779–781).

26. septembra 1944 je 10. Ljubljanska brigada uspešno porušila Štampetov most in se umaknila v rajon Sveti Vid (Žilce). II. bataljon SD je sodeloval pri obkolitvi te enote ter se na koncu povezal z bojno skupino »Schmitz«.

27. septembra 1944 ob 3. uri ponoči je II. bataljon SD dobil ukaz, da zasede zaporno črto Sv. Trojica–Topol–Begunje, pri Cerknici usmerjen proti severu in desno proti črti Velike Lašče–Lužarji–Ravnik–Mramorovo, ki sta jo zasedli bojni skupini »Schmitz« in »Schumacher«.

II. bataljonu SD je imel v svoji sestavi poleg 17., 47. in 48. čete tudi tri nemške veziste. Bojno skupino »Schmitz« je sestavljalo 105 mož posadnih čet SD iz Kočevja, 130 mož posadnih čet SD iz Ribnice, neznan število mož iz posadnih čet SD iz Velikih Lašč in deli 3. bataljona 14. SS policijskega polka. Bojna skupina »Schumacher« je imela v sestavi 31. četo IV. bataljona SD, 71. četo I. bataljona SD in 15. četa III. bataljona SD (Novak in Čertalič 1981, 878–881). V operaciji je sodelovala tudi bojna skupina »Mayer«, za katero podatkov o sestavi nisem našel (Novak in Čertalič 1986, 52–63). V noči iz 26. na 27. september 1944 se je bojna skupina »Schumacher« zbrala v Velikih Laščah in prodirala v smeri Krvava peč–Sv.

Vid (Žilce). Bojna skupina »Schmitz« pa je prodirala iz smeri Velike Lašče–Lepi vrh–Štorovo–Sv. Trojica (Šivče)–Velike Bloke. 27. septembra 1944 ob 4. uri zjutraj je II. bataljon SD krenil v smeri Rakek–Begunje pri Cerknici–Srednja Slivnica (1024 m)–Sleme. Boke je varovala pobočnica, ki je glavino spremljala preko Gradišča (858 m)–Velika Slivnica (1114 m). Bataljon je nato v skupinah zasedel črto Sv. Trojica–Hribarjevo–Ponikve–Topol pri Begunjah. Na Rakeku sta tedaj bili še 6. in 7. posadna četa SD, ki sta ostali za zavarovanje postojanke in v intervalih patroljirale in izvajale izvidništvo v rajonu Rakek–Begunje–Topol. Istega dne so se enote II. bataljona SD pri Mramorovem povezale z bojno skupino »Schmitz«. Med zavzemanjem odrejene zaporne črte so borci II. bataljona SD ubili intendanta 10. Ljubljanske brigade, ujeli enega partizana in zaplenili voz s parom konj. Ugotovili so, da se partizanske enote še vedno nahajajo v rajonu severozahodno od Sv. Vida, njihov pratež pa pri Sv. Vidu (Novak in Čertalič 1981, 878–881). 28. septembra 1944 ponoči je bojna skupina »Schumacher« napadla partizanske enote pri Sv. Vidu in jih razbila. Razbite sovražne enote so se ponoči poizkušale z ranjenci prebiti vzdolž celotne zaporne črte, a so bile povsod zavrnjene. Pri tem je bil ubit en partizan. Po trditvah poveljnika Vuka Rupnika, naj bi bilo, sodeč po krvavih sledih, med partizani tudi veliko ranjenih. Ujeli so eno partizanko in tri partizane, zaplenili pa dva konja in dve muli. II. bataljon SD je imel le dva ranjena iz 17. čete (Novak in Čertalič 1981, 878–881). 28. septembra 1944 je bojna skupina »Schumacher« nadaljevala s prodorom od Sv. Vida do Otav. II. bataljon SD se je z desnim krilom pomaknil proti severozahodu in zasedel črto Gora–Gošič–Topol–Begunje pri Cerknici. Bataljon pri tem ni več prišel v stik s partizani. Na navedeni črti je ostal čez noč, pošiljal izvidnice proti severu ter vzdrževal zvezo z Rakekom. Obveščen je bil, da je bojna skupina »Schumacher« odšla v Logatec in da v rajonu Gornje Otave–Stražišče–Kožljek ni sovražnika (Novak in Čertalič 1981, 878–881; Borivoj Lah 1990, 274). 29. septembra 1944 ob zori so bile v okoliške vasi poslane patrolje. Najdlje je prodrla udarna skupina 11 mož 2. voda 47. čete, ki ji je poveljeval Alojz Meden. Ugotovila je, da se je sovražnik umaknil v smeri Otave–Koščake–Sv. Vid. V Gornjih Otavah je naletela na štab 7. korpusa NOVJ. Partizani so bili namreč prepričani, da so se domobranci umaknili nazaj v postojanke. Patrolja je ujela partizanskega stražarja, ki je izdal parolo. Domobranci so nato v vasi poizvedeli, v kateri hiši se nahaja štab in hišo napadli. Pred hišo je takrat stal načelnik štaba 7. korpusa »Milutin«. Domobranski mitraljezec ga je z rafalom podrl. Iz hiše je takoj nato prišel še referent za artilerijo, Bogomir Žnuderl. Tudi ta je bil pokošen. V zmedi, ki je sledila, je iz hiše planil tudi poveljnik 7. korpusa, polkovnik Petar Popivoda. Na mitraljezce je pričel streljati z brzostrelko. Domobranski mitraljezec ga je zadel v levo roko. Izpustil je torbico, ki

jo je držal in zbežal. Med begom naj bi ga strel iz domobranske puške ranil tudi v lice. Obenem je iz hiše planil polkovnik Stane Semič–Daki, stekel v nasprotno smer ter ušel⁵⁹ (Novak in Čertalič 1981, 878–881). Domobranska patrolja je ubila majorja in dva stotnika. Sicer so bili prepričani, da so ubili tudi komandanta korpusa, Petra Popivodo, in ranili Stanka Semiča–Dakija. Izkazalo se je, da je bil padli Josip Zornada–Frenk, politični komisar 7. korpusa NOV. Daki ni bil ranjen in je pobegnil. Udarina skupina je zaplenila dele oblek in dokumente partizanov. Našli so tudi nekaj dopisov štaba 7. korpusa (Novak in Čertalič 1981, 878–881; Borivoj Lah 1990, 276).

II. bataljon SD je nato prodor nadaljeval proti severu na črto Korošče–Gornje Otave–Stražišče. Naletel je le na manjše sile zaščitnega bataljona 7. korpusa, ki so se umikale proti severu. Vuk Rupnik je zato odposlal zasledovalne oddelke do črte Avšnik–Sleme (883 m)–Otavščica. Sporočili so, da se je štab 7. korpusa umaknil preko Pikovnika in Lanišča na sever. Ubiti jim je uspelo nekaj partizanov, politkomisarja in raniti enega partizana. Zaplenili so en puškomitraljez, 12 partizanov so ujeli (Novak in Čertalič 1981, 878–881). Proti poldnevu so zaslišali streljanje v rajonu Lisec–Ulaka–Gornje Sleme. Bataljon je takoj krenil proti Sv. Vidu in Cajnarjem, a na sovražne enote ni naletel. Nato so se ob 18. uri povezali s četo, ki je prodirala preko Krvave peči prot Sv. Vidu in v noči na 30. september prenočili na črti Korošče–Koščake–Žibovnik–Župeno–Kožljek (Novak in Čertalič 1981, 878–881). Ker enote II. bataljona SD niso uspeli vzpostaviti zveze s štabom, so zgodaj zjutraj 30. septembra 1944 z lovskimi oddelki prečesale gozdni predel proti severu in severozahodu do črte Šop (999 m)–Krimček (939 m)–Pekel–Pokojišče–Skalčeva pot. Na sovražnika niso več naletele. Akcijo so zaključili in se ob 17. uri vrnili v postojanko na Rakeku. Domobranci so poročali, da so imeli v dneh akcije le dva ranjena. Ujeli so 15 partizanov in 1 partizanko oz. ženo partizana. Zaplenili so puškomitraljez, 8 pušk, 15 min minometa kalibra 81 mm, 4 konje, 2 muli, 2 vozova z živežem in kuhinjsko opremo ter nekoliko dopisov 7. korpusa, ki so jih našli v torbici polkovnika Popivode. Število padlih partizanov je težko določljivo, saj je bilo v boje vpleteno veliko različnih enot na obeh straneh. Vsekakor so imeli partizani več žrtev kot domobranci. Vuk Rupnik v poročilu omenja, da naj bi II. bataljon SD pobil 18 partizanov (Novak in Čertalič 1981, 878–881; Borivoj Lah 1990, 278).

Vuk Rupnik je ob sicer uspešni akciji ugotavljal, da je bila odrejena zaporna črta predolga (8osem kilometrov zračne črte po razčlenjenem planinskem zemljišču). Enote na njej so se morale preveč oddaljiti, če so jo želeli pokriti. Ob tem je nastala nevarnost uničenja preveč

---

⁵⁹ SI AS 1912, t.e.8, mapa III, a.e.27, dok.št.63617 in 63618; SI AS 1877, t.e.45, mapa II, a.e.432, poročilo z dne 22. september 1944

ločenih posameznih domobranskih enot. Partizanske enote pa so imele veliko priložnosti izmuzniti se med enotami, ki so črto zasedale. Tudi zveza med enotami II. bataljona SD je bila otežena, saj razen kurirjev niso imeli sredstev za zvezo. Vse to je povzročalo zakasneli odziv pri poveljevanju in usklajevanju. Bataljon tudi ni imel aviosignalnih platen, zato so ga pri Otavah obstreljevala lastna letala (Novak in Čertalič 1981, 878–881). Septembra je imel II. bataljon SD 13 ranjenih, mrtvih ni imel.⁶⁰

Prve dni oktobra je II. bataljon SD miroval. Pripravljala pa se je že nova nemška ofenziva, s katero so Nemci zopet nameravali odgnati partizanske enote čim dlje od železnice. Usklajena nemško-domobranska operacija je imela naziv »Bergzauber Moritz«. Izvedli naj bi jo dve bojni skupini. »Rupnikov« bataljon je bil dodeljen bojni skupini »Christel«, ki so jo sestavljali še deli 138. in 139. rezervnega gorskega polka iz 188. gorske divizije nemške vojske. Druga bojna skupina pa je bila sestavljena iz domobranskih čet iz Ribnice, Kočevja in Velikih Lašč. Nameravali so prodreti v Loško dolino iz štirih smeri. Nemške enote so prodirale iz Postojne preko Javornikov ter iz smeri Reke prek Gomanc in Leskove doline. II. bataljon SD naj bi prodrl z Rakeka. Druga bojna skupina pa iz severovzhodne smeri, torej iz Velikih Lašč, Ribnice in Kočevja. Sestavljena je bila iz delov domobranskih posadnih čet iz Kočevja (61. in 62. četa), Ribnice in Velikih Lašč (1 vod 114. čete) (Novak in Čertalič 1986, 76–99; Guštin in Premk 2004, 234–235; Borivoj Lah 1990, 279).

II. bataljon SD je Rakek zapustil 8. oktobra 1944 ob 6. uri. V Cerknici se je bataljon razdelil. En del bataljona je odšel preko Begunj pri Cerknici proti Sv. Trojici (Šivče), drugi proti Grahovemu. Slednji se je v Grahovu zopet razdelil, tako da je ena kolona prodirala proti Gorenjem Jezeru in v Dane, druga pa je šla prek Sv. Miklavža na greben Slivnice in od tam do Radleka in naprej na Velike Bloke in na koto 789. Na koti 789 je kolona II. bataljona SD prišla v stik s sovražnimi enotami ter se umaknila nazaj proti Radleku. Hitro se je približevala tudi kolona domobrancev, ki so prodirali proti Sv. Trojici ter partizanske enote z napadom v bok prisilila k umiku proti Novi vasi. Na hribu nad vojašnico v Novi vasi so imele sovražne enote močno utrjene položaje. Imeli naj bi več bunkerjev, narejenih na ruski način. Enote II. bataljona SD so uspele s topovskim ognjem in minometi razbiti te položaje. V Novi vasi so morali nato zavzemati vsako hišo posebej (Novak in Čertalič 1986, 76–99; Borivoj Lah 1990, 279). Prodor so enote II. bataljona SD nadaljevale proti Ravnam na Blokah in proti Gori⁶¹, kjer je zopet prišlo do boja s sovražnimi enotami (z deli 10. Ljubljanske brigade).

---

⁶⁰ SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, dokument zaupno 447 dne 6. oktober 1944; t.e.49, mapa III, a.e.286, dok.št.30087

⁶¹ Nisem uspel ugotoviti za katero naselje oz. vzpetino gre. Najverjetneje gre za naselje Podgora pri Ložu.

Domobranci so na teh položajih prenočili. Naslednjega dne so nadaljevali široki prodor proti črti Veliki Županšček (1022 m)–Loška dolina ter prodrli na črto Knežja njiva–Markovec–Vrhnika pri Ložu, kjer so se zopet spopadli s partizani (z deli 9. brigade). Medtem je kolona, ki je prejšnjega dne prodirala proti Gorenjemu Jezeru, prodrla preko naselja Dane že vse do Iga vasi. Približno ob 10.30 uri se je spopadla s sovražnimi enotami, ki so prodor začasno ustavile. Enote II. bataljona SD, ki so prodirale preko Blok, so medtem zasedle Markovec, od koder so z minometom podprle domobranske enote v Iga vasi. Partizanske enote so prisilili v umik okoli 14. ure. »Rupnikov« bataljon je na teh položajih prenočil. 10. in 11. oktobra 1944 so enote II. bataljona SD pregledovale vasi v Loški dolini in se nato vrnile v postojanko na Rakek. Bataljon je imel v teh spopadih štiri ranjene borce, ujeli pa so šest partizanov. Partizani v svojih poročilih navajajo dva ranjena borca iz svojih vrst⁶² (Novak in Čertalič 1981, 762–764; Novak in Čertalič 1986, 76–99; Borivoj Lah 1990, 280). Medtem se je na Rakeku 10. oktobra 1944 poškodoval en mož, ki je moral v bolnišnico⁶³.

17. oktobra 1944 so Nemci zaradi koncentracije partizanski sil v sektorju Dolenjske in Suhe krajine premestili II. bataljon SD tja. Letalsko izvidništvo je namreč ugotovilo, da se partizanske enote nahajajo na lokacijah Sv. Katarina (523 m), Brezov dol, Smuka, Lašče, Stavča vas, Dvor. Prihod »Rupnikovega« udarnega bataljona je pomenil tudi pričetek ofenzivnih operacij na tem področju. 16. oktobra 1944 ob 14. uri je bil bataljon z vlakom prepeljan v Grosuplje. Nato je krenil proti vasi Plešivce, kjer je prenočil. Bataljon je bil sestavljen iz 17. čete (80 mož), 47. čete (109 mož), 48. čete (102 moža) in 2. težke čete (83 mož). Skupaj torej 374 vojakov. Bataljonu so bili dodeljeni tudi trije nemški radiotelegrafisti. 2. težka četa ni delovala samostojno. Razdeljena je bila med ostale čete v vasi Plešivce. 17. četi sta bila dodeljena težki mitraljez in 81 mm minomet. 47. četa je imela dva težka mitraljeza in 81 mm minomet⁶⁴ (Novak in Čertalič 1986, 833–837).

Naslednjega dne, 17. oktobra 1944 ob 3. uri, je pričel s prodorom v smeri Ambrus–Goli vrh–Gradenc in Ambrus–Višnje–Sela pri Hinjah. Hkrati pa so domobranske enote izpadle tudi iz Kočevja proti Staremu Logu in Hinjam. II. bataljon SD je krenil preko Luč–Krke–Podbukovja in Laz proti Malemu Korinju, kamor je prispel ob 9. uri. Uspelo se jim je neopaženo približati sovražniku na Velikem Korinju in Boljevskem Brdu (691 m) ter ga v polkrogu obkoliti iz smeri severa. Na partizane v naselju so odprli močan navzkrižni ogenj. Močnemu nenadnemu napadu se niso mogli dolgo upirati. Preostal jim je le umik iz vasi proti

---

⁶² SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, dnevno poročilo 14. oktober 1944

⁶³ SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, dokument zaupno 447 dne 6. oktober 1944

⁶⁴ SI AS 1877, t.e.35, mapa I, a.e.353, dok.št.32780

jugozahodu. Težava je bila v tem, da so se morali umikati preko čistine, kjer so bili domobranci lahke tarče. Domobranci naj bi imeli mitraljez tudi v zvoniku, s čimer so popolnoma dominirali nad okolico. Borba je trajala do poldneva. Domobranci so povsem razbili bataljon brigade Frana Levstika. Preživeli partizani so se razbežali proti zahodu in jugozahodu. Enote II. bataljona SD so jih zasledovale proti Mačkovemu vrhu. 8. brigada je poročala o 89 pogrešanih možeh, 8 ranjenih in veliko izgubljenega orožja (52 pušk, 6 puškomitraljezov, 3 mitraljezi, 1 protitankovska mina in 3 mule s kuhinjo).⁶⁵ Poročilo Vuka Rupnika ne beleži toliko zaplenjenih mitraljezov, kar zopet nakazuje, da so domobranci boljše zaplenjeno orožje prikrili in obdržali (Novak in Čertalič 1986, 833–837). II. bataljon SD naj bi po istem poročilu utrpel le enega mrtvega in tri ranjene. Bataljon je prenočil na položaju Veliki in Mali Korinj. Partizani so ga ponoči iz južne smeri trikrat napadli. Vsi trije napadi so bili odbiti. Močne partizanske enote so se po informacijah ujetih partizanov nahajale pri Žvirčah in Tisovcu. 18. oktobra 1944 ob 6. uri je zato bataljon krenil v smeri Žvirče–Tisovec in široko preiskoval ozemlje. Od prebivalcev v Žvirčah so izvedeli, da se je sovražnik umaknil proti Višnjem. Bataljon jih je preganjal naprej, a v stik z njimi ni več prišel. Ker so slišali močne zvoke spopada v smeri prodora bojne skupine »Schmitz«, se je bataljon usmeril proti Ratjam in Prevolam. V tem času je bojna skupina »Schmitz« iz Kočevja uspelo prodreti do Hinj, kjer so se zasilno utrdili. 18. oktobra 1944 zvečer se je II. bataljon SD pri Hinjah združil z bojno skupino »Schmitz«. Naslednjega dne, 19. oktobra, je bataljon napadel Lopato (442 m) in po kratkem boju potisnil bataljon 9. brigade v smeri Lipje. Sočasno je bojna skupina »Schmitz« izvedla močan napad proti Smuku in Laščam in ju tudi zasedla. Vsi ti napadi so bili podprti z artilerijskim ognjem topov, ki so bili postavljeni v Klečah pri Starem Logu. Medtem ko so v Suhi krajini divjali hudi spopadi, je močna kolona prodirala tudi iz postojanke Stična in Šentvid pri Stični v smeri Ajdovec–Žužemberk. II. bataljon SD je zjutraj 20. oktobra krenil v smeri Stare Gore, ki je bila po kratkem boju zavzeta. Zaradi zvokov bitke je nadaljeval pohod proti severovzhodu, kjer se je uspešno spopadal z enotami 8. brigade in bataljonom VDV. V teh bojih so rešili iz partizanskega ujetništva 4 nemške vojake. Zvečer ob 20. uri je II. bataljon SD krenil proti vasi Klečet–Šmihel pri Žužemberku, kjer je do 2. ure preko postavljenega mosta prečil Krko. 21. oktobra 1944 je krenil po glavni cesti Poljane pri Žužemberku–Zagradec–Krška vas–Luče v Grosuplje, kjer se je ob 9. uri vkrcal na vlak in se ob 14. uri vrnil na Rakek. Operacija je bila

---

⁶⁵ Vuk Rupnik je poročal o 80 mrtvih partizanih (Novak in drugi 1986, 833–837). Kasneje je bilo ugotovljeno, da je skupaj padlo 32 partizanov, najmanj 13 pa je bilo ranjenih. Domobranci so 3 partizane tudi ujeli (Štaut 2008: 122).

uspešna, saj so nemško-domobranske enote na obeh sektorjih prodrle globoko na osvobojeno ozemlje in partizanom zadale precejšnje žrtve. II. bataljon SD je imel v celotni akciji enega mrtvega, tri ranjene in enega pogrešanega (ta naj bi se baje pridružil bojni skupini »Schmitz«). 13 partizanov pa naj bi ujeli. (Novak in Čertalič 1986, 341–349; Novak in Čertalič 1986, 833–837; Borivoj Lah 1990, 292–293).

25. oktobra 1944 zvečer je II. bataljon SD krenil z Rakeka v Begunje, kjer je prenočil. Naslednjega dne, 26. oktobra, je odšel preko Sv. Trojice in Ravnika proti Velikim Laščam. Med potjo je napadel kurirsko postajo TV 10. Ujel je pet partizanov in partizanko. Mučili so jih, verjetno med zasliševanjem, ter nato postrelili (Guštin in Premk 2004; 238). Bataljon se je po prihodu v Velike Lašče nastanil v Malih Laščah. V Malih Laščah je ostal do 28. oktobra 1944, ko je zjutraj krenil v smeri Gradež–Velike Lipljene–Grosuplje ter tam ostal do 3. novembra 1944. Nato se je z vlakom vrnil na Rakek (Novak in Čertalič 1986, 341–349). 28. oktobra so ujeli enega partizana⁶⁶. Enote II. bataljona SD, ki so ostale v postojanki, so ves čas patroljirale po okolici Cerknice in Dolenje vasi.

V mesecu oktobru oz. do 27. oktobra 1944 je imel II. bataljon SD enega mrtvega vojaka in sedem ranjenih. Podatek se nahaja tudi v akcijskih poročilih bataljona za mesec oktober⁶⁷.

Bataljon v prvi tretjini novembra 1944 nato ni imel večjih spopadov, le praske med patroljami. 2. novembra je med Dolenjo vasjo in Cerknico prišlo do manjšega spopada. O žrtvah ni poročil. 4. novembra je bataljonska patrolja uspela v zasedo ujeti minersko skupino notranjskega odreda. Tudi tu o žrtvah niso poročali. 5. novembra 1944 je iz Velikih Lašč odšla enota domobrancev. Ni podatkov za katere enote je šlo, a verjetno gre za del »Rupnikovega« bataljona. Krenila je preko Roba, Krvave Peči, Sv. Trojice do Rakeka. Med potjo se je spopadla s partizansko patroljo in ubila partizana (Guštin in Premk 2004; 241). 6. novembra 1944 je II. bataljon SD poslal izvidnice, ki so imele manjši spopad s partizani. Popoldne je enota bataljona prišla v Dolenjo vas ter odšla naprej v Cerknico, Martinjak in Grahovo. Ko so prišli v Grahovo, je bila že noč. V vasi so domobranci ujeli tri terence in tri partizane. Naslednji dan so se skupaj z drugo patroljo, ki je dopoldan prišla v Cerknico in popoldan v Dolenjo vas, vrnil v postojanko na Rakek. Enote II. bataljona SD žrtev niso imele⁶⁸ (Guštin in Premk 2004; 241).

---

⁶⁶ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dokument zaupno 556 dne 5. november 1944

⁶⁷ SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, dokument zaupno 487 dne 27. oktober 1944; SI AS 1877, t.e.23, mapa II, a.e.166, dok.št.23991

⁶⁸ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dokument zaupno 517 dne 9. november 1944; SI AS 1877, t.e.45, mapa III, a.e.433, poročilo dne 13. november 1944

8. novembra 1944 je bil II. bataljon SD, v katerega sestavi so bile 17., 47. in 48. četa, ter 2. težka četa (skupaj 382 mož), prepeljan z vlakom v Grosuplje in tam ostal v pripravljenosti. 9. novembra 1944 je ob 18. uri krenil v smeri Višnja Gora–Ivančna Gorica–Gorenja vas–Muljava–Zavrh–Reber. 10. novembra ob 11.30. uri je na Rebri napadel bataljon 6. brigade »Slavka Šlandra«. »Rupnikovemu« bataljonu je uspelo sovražnika potisniti za cesto proti Žužemberku, kjer so partizane napadli v desni bok in jih pregnali. Pregnanemu bataljonu VI. brigade je nato priskočil na pomoč še drug bataljon iste brigade, zato se je II. bataljon SD umaknil preko Vrteče v smeri Sela pri Šumberku–Dob pri Šentvidu–Ivančna Gorica, kjer je prenočil. Naslednjega dne, 11. novembra 1944, se je iz Grosuplja z vlakom vrnil na Rakek. Partizani so poročali o enem padlem, štirih ranjenih in enem pogrešanem. »Rupnikov« bataljon je imel enega mrtvega in enega ranjenega⁶⁹ (Novak in Čertalič 1986, 511–519).

16. in 17. novembra 1944 so iz postojanke na Rakeku pošiljali manjše izvidnice proti Cerknici in Martinjaku. Od 13. do 17. novembra 1944 je sledil vpad v Belo krajino. Nemci so v sektorju Novega mesta skoncentrirali precejšnje sile (približno 1100 mož) in z eno kolono prodirali v smeri Uršina sela–Pribišje. Namen so imeli prodreti v Semič in od tam naprej v Belo krajino. Partizani so to kolono uspeli ustaviti in jo zadrževati do 14. novembra dopoldan. Vseeno ji je uspelo prodreti do Pribišja, kjer je bila po dvodnevni borbi dokončno prisiljena k umiku (Novak in Čertalič 1986, 471–474). Druga kolona je prodirala iz Kočevja. Sestavljali so jo trije udarni domobranski bataljoni in 800 Nemcev. Krenili so ponoči iz 13. na 14. november 1944 iz smeri Koprivnika. Cilj je bil prodreti v Črnomelj (Novak in Čertalič 1986, 471–474). II. bataljon SD je prodiral v smeri Kočevje–Livold–Mozelj–Rajndol–Knežja lipa–Nemška Loka–Miklarji–Dobliče–Butoraj. Imel je nalogo zapreti Črnomelj z južne smeri in napadati v smeri Loke pri Črnomlju.

Na pot iz Livolda je II. bataljon SD krenil 13. novembra 1944 ob 16.30, v smeri Mozelj–Rajndol–Knežja lipa–Videm. Obšel je vse vasi in prispel v Nemško Loko okoli polnoči. Pri Vidmu se je spopadel s 30 partizani iz 4. bataljona Belokranjskega odreda. 14. novembra 1944 je bataljon prodiral naprej. Njegov zaščitni oddelek šestih mož se je spopadel s partizani pri koti 602. Ubili so enega partizana. Okoli 4. ure zjutraj je pri Miklarjih naletel na sovražnika v moči okoli 60 mož iz dopolnilnega bataljona 7. korpusa NOVJ. Oddelek partizanov je ščitil tamkajšnjo bolnico. »Rupnikov« bataljon je bolnico uničil. Padli so trije partizani in dva domobranca. Zaplenili so štiri vole in 2 konja ter uničili pol vagona angleških zdravil. Ob 6.05 uri zjutraj, ko je bil bataljon še vedno pri Miklarjih, je pomotoma prišlo do

---

⁶⁹ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dokument zaupno 557 dne 12. november 1944

spopada z bojno skupino »Schumacher«, ki so jo takrat sestavljali I. in IV. bataljon SD in podčastniška šola iz Stične. Spopad se je pričel pri vodu 17. čete, zaradi nesporazuma med prednjimi stražami. Srdit spopad je trajal od 6.05 do 7.40 ure. »Rupnikov« bataljon naj bi po besedah poveljnika v tem času trikrat zavrnil »sovražnika«. Ko se je zdanilo, so naposled le ugotovili pomoto. V spopadu je na strani bojne skupine »Schumacher« padlo več kot 10 mož. I. bataljon SD je imel osem padlih in IV. bataljon SD dva padla. 13 mož je bilo ranjenih. Poleg tega je bilo tudi več mrtvih in ranjenih Nemcev iz podčastniške šole. II. bataljon SD je imel pet mrtvih in šest ranjenih (Novak in Čertalič 1986, 872–877).

II. bataljon SD je ob 9. uri zjutraj nadaljeval s prodiranjem proti Dobličam. 40 mož iz 17. čete so pustili za zaščito ranjencev. Poročilo 2. težke čete omenja ujetega ranjenega partizana, ki jim je povedal za vsa skladišča v Dobličah. Vuk Rupnik v skupnem poročilu bataljona tega ne navaja, čeprav je ujetnike vedno navajal. Partizan je bil po zaslišanju verjetno ustreljen⁷⁰. Pri Dobličah se je bataljon spet spopadel s sovražnimi enotami in jih potisnil proti jugu. Ob nadaljnjem prodiranju proti Črnomlju so domobranci pri Kanižarici zažgali tri velike barake. Namenjene naj bi bile partizanski bolnici, a so bile prazne. V Loki pri Črnomlju bataljon ni prišel v stik s partizani. Ob 16. uri je bil II. bataljon SD angažiran kot zaščitnica bojni skupini »Schumacher« ter ji celo noč sledil v smeri Mavrlen–Topli vrh–Ovčjak–Slaba gorica–Mačji hrib–Draga (Novak in Čertalič 1986, 872–875). 15. novembra 1944 se je II. bataljon SD vrnil preko Srednje Bukove gore–Hriba pri Koprivniku–Koprivnika–Oneka v Šalko vas in tam prenočil. Bataljon je pri Hribu pustil 2 voda 47. čete. Imela sta nalogo zavarovati pot Nemška Loka–Koprivnik, vzpostaviti zvezo z bojno skupino »Schumacher« in pot varovati za povratek. Oba voda so napadle močne partizanske sile in bila sta prisiljena k umiku. Padlo je osem domobrancev, dva sta bila ranjena. Izgubili so dva puškomitraljeza in eno brzostrelko. Dve muli sta bili ubiti. II. bataljon SD se je po končani akciji v Beli krajini prek Kočevja, Velikih Lašč, Grosuplja in Ljubljane, 17. novembra 1944 ob 1.40 uri, vrnil v postojanko na Rakek.

Vpad v Belo krajino je od II. bataljona SD verjetno terjal največ žrtev v celotni vojni. Tretjino na račun pomote, ko se je pri naselju Miklarji spopadel s kolono stotnika Schumacherja. Poleg tega se je nekajkrat spopadel s partizani Belokranjskega odreda, Dopolnilnim bataljonom VII. korpusa, VIII. brigado Fran Levstik, udarno četo 18. divizije, ter morda z delom častniške šole. Partizanskim enotam je ob tem zadal najmanj 14 mrtvih, 17 ranjenih. 19 partizanov je bilo pogrešanih. Po pripovedovanju domobrancev je glede na

---

⁷⁰ SI AS 1877, t.e.35, mapa II, a.e.354, dok.št.32806

velike lastne žrtve padlo izredno malo partizanov. »Rupnikov« bataljon je ob tem utrpel 10 mrtvih in 2 ranjena. V celotni akciji je imel bataljon, po poročilu Vuka Rupnika, 15 padlih in 8 ranjenih mož (Novak in Čertalič 1986, 438, 439, 464, 465, 471–474, 572, 573, 869–877; Borivoj Lah 1990, 304–305). Poročilo VII. korpusa je precej pretiravalo, saj naj bi bil po njihovo II. bataljon SD v Beli krajini prepolovljen (Novak in Čertalič 1986, 471–474).

16. in 17. novembra 1944 so iz postojanke na Rakeku pošiljali manjše izvidnice iz Cerknice proti Martinjaku. Izvidnice so tipale za partizani in se po stiku s sovražnikom vračale v postojanko. 19. novembra 1944 med zavezniškim letalskim napadom na železnico se je ves II. bataljon SD umaknil iz postojanke na Rakeku v Dolenjo vas. Patuljo bataljona je 20. novembra 1944 v Cerknici napadla ostrostrelska skupina. Enega domobranca so partizani skoraj ujeli. Odrezali so ga od ostale patrolje in ga želeli ujeti živega. Lovili so ga med hišami v Cerknici, a jim je ušel. Vnovič je izvidnica bataljona naletela na partizane 22. novembra 1944 pri Šivčah. Po spopadu se je izvidnica uspešno umaknila, čeprav so ji partizani sledili (Guštin in Premk 2004; 243).

20. novembra je imel II. bataljon SD na spisku 522 častnikov, podčastnikov in vojakov. Od tega je bilo sposobnih za borbo le 380 mož (Novak in Čertalič 1986, 438–439).

Nov napad na Loško dolino se je začel v noči med 23. in 24. novembrom 1944. II. bataljon SD je bil skupaj z dokaj velikimi okrepitvami iz vrst posadnih čet poslan proti Ložu, kjer se je spopadel z Notranjskim odredom⁷¹ (Novak in Čertalič 1986, 549–551). Bataljon je iz postojanke na Rakeku odšel 23. novembra 1944 ob 23.30 uri v treh kolonah. Poleg II. bataljona SD (17., 47., 48. in 2 težka četa), skupaj 318 mož, so v akciji sodelovale še 6. (56 mož) in 7. posadna četa (60 mož) z Rakeka, ki sta bataljonu predstavljali zaščitnico. Bataljon sta spremljali do Grahovega. 7. posadna četa se je tam usmerila proti Žerovnici, se spopadla s partizani in umaknila nazaj v Grahovo. 6. posadna četa se je pri Grahovem usmerila proti Radleku in Velikim Blokam, kjer se je spopadla s partizanskimi enotami in se umaknila nazaj v postojanko na Rakeku. Medtem je proti Radleku odšla še 7. posadna četa, a je bila ponovno napadena z Bločic. Iz Radleka so poslali dve desetini na Velike Bloke, ena desetina pa je pregledovala hrib Lisec. Ob 14.15. se je tudi ta četa vrnila na Rakek (Novak in Čertalič 1986, 549–551). Deli 4. posadne čete iz Borovnice, 5. posadne čete z Verda, 45. posadne čete iz Logatca in 72. posadne čete z Vrhniko so imele medtem nalogo prodirati v smeri Sv. Vida oz. Žile proti Lepem vrhu in preiskati to območje. Sile niso prišle v kontakt s sovražnikom (Novak in Čertalič 1986, 549–551).

---

⁷¹ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 566 z dne 25. November 1944

Glavno smer prodora je vodil »Rupnikov« bataljon. Prodiral je v smeri Cerknica–Martinjak–Golo–Križna gora–Sv. Ana. Pred napadom na Stari trg pri Ložu se je bataljon pri Sv. Ani razdelil. 17. četa je prodirala čez Podcerkev in Nadlesk. 47. četa in 2. težka četa sta napredovali preko Ulake, kjer je 2. težka četa zasedla položaje. 48. četa pa je prodirala čez Podlož. II. bataljon SD je z napadom pričel ob 8.30 uri, a v Starem Ložu ni bilo sovražnih enot. Enote »Rupnikovega« bataljona so vdrle v vas, takrat pa so nanj iz različnih strani odprli ogenj. Kljub temu jim je uspelo vdreti v Stari trg, kjer so ujeli dve učiteljici (Štefanijo Prešeren in Marijo Bončina). Bataljon se je po enourni borbi umaknil in se pričel ob 11. uri po isti poti vračati nazaj na Rakek. Pri gradu Šteberk pri Križni gori so se domobranci zopet na kratko spopadli s partizani. Štefanijo Prešeren so tu, morda ravno zaradi tega, ustrelili. Na Rakek se je bataljon vrnil ob 16. uri. Imel je enega ranjenca. Notranjski odred je poročal o štirih ranjenih partizanih (Novak in Čertalič 1986, 549–551; Guštin in Premk 2004; 244–245).

Od 28. novembra do 1. decembra 1944 je bil II. bataljon SD poslan na sektor Grosuplje–Korinj–Videm. V stik s partizani ni prišel⁷² (Novak in Čertalič 1986, 815). 30. novembra 1944 je bataljon iz postojanke na Rakeku po okolici pošiljal patrolje (Guštin in Premk 2004; 246).

Decembra je bil II. bataljon SD obveščen, da naj bi bil Notranjski odred razpuščen. Celotno Loško dolino in Bloško planoto naj bi partizani obvladovali z obveščevalnimi oddelki in novimi »ostrorelske« skupinami. Poročali so o treh takšnih skupinah, katere naj bi delovale na Bloški planoti, Cerkniški in Loški dolini. Ugotavljali so, da vsako skupino tvori 6 mož oboroženih s petimi brzostrelkami in mitraljezom⁷³. Bataljon je v stik s temi skupinami prihajal že v novembru.

II. bataljon SD je 5. decembra 1944 ob 5. uri zjutraj v moči 351 mož ponovno nastopil v smeri Bloške planote in se spopadel z Notranjskim odredom. 17. četa je zasedla Veliko Slivnico, od koder je pošiljala patrolje v smer Cerknice, Dolenje vasi in Dolenjega jezera. Ni prišla v stik s sovražnimi enotami. 47. četa je nastopala v smeri Begunje pri Cerknici–Podslivnica. Nato je poslala izvidnice v smeri Velike Bloke in Zavrh. Ena od izvidnic se je pri Ulaki spopadla s partizani. 48. je nastopala v smeri Begunje pri Cerknici–Brezje–Radlek. Manjši spopad je imela pri Radleku, nato se je prek Grahovega in Martinjaka vrnila na Rakek. 2. težka četa je bila razdeljena med ostale pehotne čete. Domobranci so ta dan ujeli

---

⁷² SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 566 z dne 2. december 1944

⁷³ SI AS 1877, t.e.31, okrožnica štaba dne 28. decembra 1944 II. bataljona SD poveljniku 47. čete, dok.št.22122

terenko. Izgub niso imeli⁷⁴ (Novak in drugi 1995, 244–253). Podatka o partizanskih žrtvah nisem našel.

Dne 8. decembra 1944 ob 8. uri je II. bataljon SD zopet krenil v prodor proti Bloški planoti. Bataljon so sestavljali štab bataljona, vod za zvezo, pionirski oddelek, 17., 47., 48. četa in 2. težka četa. Skupno moč bataljona je predstavljalo 325 mož. 17. in 47. četa, z delom 2. težke čete, so prodirale v smeri Begunje pri Cerknici–Topol pri Begunjah–Podslivnica–Volčje–Studenc. Za zaščitnico tej koloni je bil na hrib »Vinceremo«⁷⁵ poslan vod 17. čete. Prvi spopad s partizani se je zgodil prav tu. Glavnina kolone je preiskovala teren med Studencem in Novo vasjo in še pred mrakom prišla na Velike Bloke, kjer je prenočila. 48. četa z delom 2. težke čete je prodirala v smeri Grahovo–Radlek–Lisec (872 m), kjer je zasedla položaje in poslala izvidnico v Studeno. Le ta se je spopadla s partizani, podprli pa so jo tudi z močnim minometnim ognjem z Lisca. Bataljon se je 9. decembra 1944 ob 15. uri po istih smereh kot je nastopal, vrnil v postojanko na Rakek. Bataljon v teh dveh dneh ni imel izgub. Ujeli so partizana in dva terenca. Partizani so poročali o nekaj pogrešanih⁷⁶ (Novak in Čertalič 1986, 744–747).

II. bataljon SD je ponovno vdrl na Bloško planoto 14. decembra 1944 ter se spopadel z Notranjskim odredom⁷⁷. Močnejša kolona naj bi prodirala preko Begunj pri Cerknici v smeri Radleka. Pobočnica jo je spremljala preko Cerknice–Martinjaka–Grahovega do prekopov pod Bločicami (pod koto 791) v smeri Radleka. Na Radleku sta se koloni združili in skupaj nadaljevali proti Ulaki in na Bloški hrib. Z Bloškega hriba so odprli ogenj 81 mm minometa na partizanske enote. Borbe so v vetru, snegu in megli potekale vse do 16. ure. Okoli 17. ure so se domobranske enote umaknile. Ena kolona v smeri Radlek–Grahovo, druga v smeri Sv. Trojice–Begunje. Domobranske izgube niso znane. Partizani naj bi imeli dva ranjena (Novak in Čertalič 1986, 823–825).

18. decembra 1944 so bile iz 47. čete II. bataljona SD poslane tri izvidniške patrolje. Prva izvidnica 19 mož je nastopala v smeri Dolenja vas–Klinji vrh–Otok. Druga izvidnica 56 mož je nastopala v smeri Martinjak–Grahovo–Žerovnica–Lipsenj. Izvidnica je v Grahovem našla mine, ki jih je postavila minerska skupina Notranjskega odreda. Tretja izvidnica v velikosti 18 mož je krenila v smeri Martinjak–Radlek–Bločice–Križna gora. Izvidnice so se pri tem

---

⁷⁴ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 587 z dne 6. december 1944

⁷⁵ Bloški Hrib

⁷⁶ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 594 z dne 12. december 1944

⁷⁷ Najverjetneje je šlo za II. bataljon SD. V arhivu IZDG v Ljubljani ni poročil II. bataljona SD za to obdobje, ampak je bataljon vršil stalne izpade proti partizanskim enotam na tem področju.

spopadle z deli Notranjskega odreda. Domobranci žrtev niso imeli⁷⁸. Partizani so poročali o enem mrtvem borcu in enem ranjencu (Novak in drugi 1995, 244–253).

ZIMA 1944/45

Deli II. bataljona SD so v drugi polovici decembra 1944 vzpostavili postojanko v Cerknici. Za utrjevalna dela so mobilizirali civilno prebivalstvo. Ob koncu decembra je bil ves bataljon premeščen v Cerknico. Posadka postojanke na Rakeku je bila verjetno ogrožena zaradi nevarnosti zavezniških bombnih napadov na železnico. V postojanki na Rakeku sta ostali le 6. in 7. posadna četa SD. II. bataljonu SD, torej 17., 47., 48. četi in 2. težki četi, se je v drugi polovici februarja 1945 pridružila še 4. posadna četa SD iz Borovnice (Novak in drugi 1995, 109–116, 747–759).

47. četa II. bataljona SD je 20. decembra 1944 ob 3. uri zjutraj krenila iz Cerknice proti Bloški polici z nalogo, da tam napade in uniči četi Notranjskega odreda. Spopadli so se na koti 817 in nad Bločicami. 47. četa je prodrla do vasi Bloške police in se nato umaknila v smeri Grahovega in Cerknice. 47. četa ni poročala o lastnih izgubah⁷⁹. Ubili so enega partizana in tri ranili (Novak in drugi 1995, 244–253). II. bataljon SD se nato do konca decembra 1944 zaradi selitve verjetno ni več spopadal. Bataljon namreč o tem ni poročal. Skupno je v mesecu decembru imel le dva ranjena in nobenega ubitega. Podatek se ujema tudi s podatki v poročilih za mesec december⁸⁰.

»Rupnikov« bataljon je v januarju in februarju 1944 nato izvajal pogoste prodore v Loško dolino in proti Bloški planoti, katerih cilj je bil kontrola terena in zavarovanje proge Postojna–Ljubljana (Novak in drugi 1995, 747–759; Novak in drugi 1997, 25–35). 1. januarja 1945 je bil poveljnik bataljona stotnik Vuk Rupnik, s posebnim ukazom višjega vodje SS in policije v XVIII. vojnem okrožju, SS–Obergruppenführerja, generala SS in policije Ervina Rösenerja, povišan v čin majorja (Novak in drugi 1997, 794–797).

Med 1. in 2. januarjem 1945 so enote Notranjskega odreda napadle II. bataljon SD v Grahovem in novo postojanko v Cerknici. Napad je trajal 5 ur. Partizani so porušili telefonsko povezavo med Martinjakom in Cerknico. Partizani so se nato brez izgub umaknili. Naslednjo noč so se vrnili in napadli samo postojanko v Cerknici. II. bataljon SD se je srdito upiral, zato je bil napad neuspešen. Partizani v napadu niso imeli izgub (Guštin in Premk 2004; 253).

---

⁷⁸ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 616 z dne 18. december 1944

⁷⁹ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, dok. zaupno 616 z dne 21. december 1944

⁸⁰ SI AS 1877, t.e.8, mapa V, a.e.68, dok.št.14160

4. januarja 1945 so deli II. bataljona SD ponoči v vasi Glina napadli Notranjski odred in partizane presenetili med spanjem. Podatke o gibanju partizanov je bataljon dobil od svoje obveščevalne službe. Partizani niso bili v pripravljenosti, ker so bili utrujeni od demonstrativnih napadov na Cerknico prejšnjih dveh noči. Bataljon se je okoli polnoči približal Glini. Hodili so v megli ob robu gozdov, po grmovju in dolinah. Uspelo jim je priti v neposredno bližino Gline. Domobranci so iz treh strani jurišali na vas in jo obkolili. Po vasi so udarili z mitralješkim ognjem, ročnimi bombami, lahkim in težkim minometom. Vas so zapustili okoli 3. ure zjutraj. Notranjski odred je imel 7 mrtvih, 14 partizanov so domobranci ujeli (Novak in drugi 1995, 497–522; Guštin in Premk 2004; 254).

II. bataljon SD je bil prek svojih zaupnikov obveščen, da se dve četi Notranjskega odreda zadržujeta v vasi Klance, 2 km jugozahodno od Sv. Ane. 13. januarja 1945 ob 1. uri zjutraj je zato iz Cerknice krenila 47. četa II. bataljona SD v moči 98 mož, okrepljena z minometnim in mitralješkim oddelkom iz 2. težke čete. Četi je poveljeval poročnik Jože Kranjc. Skupina je neopaženo odšla čez Grahovo proti Sv. Ani in vasi Klance, kjer je ob 6.30 uri napadla četi Notranjskega odreda. Le-ti sta se ravno vrnili iz rekvizicijske akcije. Položaj čet je bil zavarovan le z enim stražarjem, ki so ga domobranci zajeli. Nato so enote II. bataljona SD obkolile hišo, kjer so partizani spali in jih pozvali k predaji. Sledil je kratek boj, v katerem je padlo 16 partizanov, 10 jih je bilo ujetih. »Rupnikov« bataljon je poročal o 16 ujetih partizanih, 8 ujetnikov so takoj po boju postrelili⁸¹. Domobranci so na Sv. Ani našli tudi telefon, s katerim sta bili 1. četa in 3. četa NO povezani z 2. četo, ki je bila v vasi Klance. Poveljnik 47. čete je z njim poklical 2. četo, a ker ni vedel gesla, so partizani odkrili prevaro. Zvezo so nato uničili in zaplenili telefon. Domobranci so zaplenili 7 puškomitraljezov, 3 brzostrelke, 18 pušk in drugo opremo. Ujete partizane so odpeljali v Cerknico, kjer so še dva izmed njih ustrelili. Ostale ujetnike so predali 14 SS policijskemu polku (Novak in drugi 1995, 497–522; Guštin in Premk 2004; 258–270). 47. četo II. bataljona SD je za napad na Sv. Ano s posebnim poveljem 21. januarja 1945 pohvalil in izrekel priznanje poveljnik štaba za boj proti bandam, general SS Erwin Rösener. 4. februarja 1945 je Erwin Rösener s poveljem odlikoval poveljnika II. bataljona, SD majorja Vuka Rupnika, z železnim križcem 2. razreda. Poročnik Jože Kranjc, poveljnik 47. čete, pa je bil odlikovan s križcem za vojne zasluge 2. razreda z meči (Guštin in Premk 2004; 268).

Naslednje dni, januarja 1945, je II. bataljon SD iz postojanke v Cerknici pošiljal le patrolje proti Žerovnici in Grahovem. Domobranci so nadaljevali z utrjevalnimi deli. Zjutraj, 23.

---

⁸¹ SI AS 1877, t.e.31, mapa I, a.e.284, dok.št.29921

januarja 1945, so deli II. bataljona SD prodrli preko Žerovnice in Gorenjega Jezera do Dan. Partizanov niso našli, zato so se popoldan vrnili v postojanko. Naslednji dan sta 17. in 47. četa prodrli do Sv. Ane in Križne gore in se nato umaknili nazaj v Cerknico.

25. januarja 1945 sta 17. in 48. četa II. bataljona SD vdrli preko Grahovega in Bloške Police na Bloško planoto. Iskali so partizane ter uničili skladišče streliva⁸². Ostali so do 27. januarja 1945 in se nato vrnili v Cerknico. Naslednji dan so domobranci pluzili ceste (Novak in drugi 1995, 769–787). Domobranska patrolja se je s partizani spopadla 5. februarja 1945, a ne domobranci ne partizani niso imeli žrtev. 7. februarja 1945 so enote II. bataljona SD pričele utrjevati Martinjak za postojanko. V vasi so pustili 47. četo. Del čete je imel položaj na Veliki Slivnici (1114 m) in je bil namenjen varovanju postojanke. Ostale čete bataljona so ostale v postojanki v Cerknici.

II. bataljon SD je že pripravljajl nov vdor v Loško dolino, ki se je pričel v noči na 9. februar 1945. Bataljon je krenil proti Bloški planoti in Loški dolini. V Loško dolino so enote bataljona krenile preko Dolenjega Jezera. Na zahodni strani doline so se ob robu gozda približali vasi Vrh. Enote Notranjskega odreda so rekvirirale in jih ni bilo v vasi. Zaradi tega so jim domobranci pri Loškem potoku postavili zasedo, na katero so partizani naleteli ob vračanju na Vrh. Ubija sta bila dva partizana, štiri so bili ranjeni. Enote II. bataljona SD so se nato vrnile na izhodiščne točke (Guštin in Premk 2004; 272–273).

»Rupnikov« bataljon je naslednjo noč zopet napadel Loško dolino. Angažirani sta bili dve četi. V noči na 10. februar 1945 sta odšli prek Križne gore, Knežje njive in Poljan, da bi prišli za hrbet Notranjskemu odredu v vasi Vrh in ga napadli. Zjutraj so na Poljanah presenetili in ubili dva partizana in ujeli štiri partizanke. 47. četa II. bataljona SD je poročala, da je na Dolenjih Poljanah napadla TV 18. Ubila naj bi stotnika, politkomisarja in ujela 6 partizanskih obveščevalk. Prepričani so bili, da so razbili obveščevalno mrežo do Rakeka. Kasneje se je izkazalo, da sta bila ubita partizana člana OZNE, ujeta dekleta pa so bile civilistke, ki so zbežale iz vasi na Blokah. Štiri dekleta so bile iz vasi Ravnik. Odpeljali so jih na Rakek in ustrelili (verjetno po zasliševanju). Drugi dve dekleti sta bili iz vasi Volčje. Ena je bila ranjena že med napadom in je umrla na poti do Rakeka, druga pa je bila prav tako kasneje ustreljena. 10. februarja popoldne 1945 so se enote II. bataljona SD umaknile iz Loške doline. Bataljon je imel v akciji enega ranjenega⁸³ (Novak in drugi 1995, 769–787; Guštin in Premk 2004; 273).

---

⁸² SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 27. januar 1945

⁸³ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 12. februar 1945 (zaupno 75)

13. februarja je II. bataljon SD nadaljeval z utrjevalnimi deli v Cerknici⁸⁴. 14. februarja 1945 so zavezniška letala bombardirala železnico in Rakek. Nekaj domobrancev je bilo mrtvih in ranjenih, a v domobranskem poročilu ni zapisano, ali so bili to pripadniki II. bataljona SD ali posadnih čet z Rakeka. Žrtve so bile tudi med civilnim prebivalstvom, med njimi 12-letna učenka, begunka. Poškodovana je bila tudi ambulanta II. bataljona SD, ki je bila v stavbi takratne kreditne banke⁸⁵.

16. februarja 1945, ob 18. uri, je šel »Rupnikov« bataljon zopet v prodor na Bloke. Angažirana je bila 47. četa, okrepljena z vodom 48. čete in vodom 2. težke čete, skupaj 217 mož. Skupina je krenila iz Grahovega preko Bloške Police v Novo vas. Njena naloga je bila zavarovanje nemškega štaba za določitev utrdbene črte na sektorju Bločice–Bloška polica–Topol–Kročale–Petrinci–Podstrmec–Škufče–Ravnik–Sleme ter izvidništvo na tem istem sektorju. Domobranci so se nekajkrat spopadli s sovražnimi enotami. Enote II. bataljona SD so se vrnile v Cerknico naslednji dan, 18. februarja 1945 ob 18. uri, s 14 vozovi sena in hrane. Na Bloški planoti so pustili močno patroljo. V dvodnevni akciji so domobranci poročali o enem ranjencu. Partizani so imeli enega mrtvega in enega ranjenega⁸⁶ (Novak in drugi 1997, 25–35; Guštin in Premk 2004; 274).

Ponoči med 20. in 21. februarjem 1945 je bataljon znova prodril preko Lipsenja in vasi Klance do Šmarate. Nato se je preko Pudoba, Viševka in Starega trga vrnil nazaj v Cerknico. Naslednje dni bataljon ni imel večjih akcij in ni izpadal iz postojank na Rakeku in Cerknici. Večina bataljonskega moštva je bila zaposlena z utrjevalnimi deli v postojankah in patroljiranjem. Redno so patroljirali do Žerovnice in roba Cerkniškega jezera. Konec februarja je dele 47. čete v Martinjaku zamenjala 4. posadna četa SD, ki je bila vključena v II. bataljon SD. Pripravljati pa so pričeli nov napad, s katerim so hoteli uničiti Notranjski odred (Novak in drugi 1997, 25–35; Guštin in Premk 2004; 274).

»Rupnikov« bataljon je zopet dobil nalogo zavarovati nemški štab za določanje utrdbene črte, tokrat na sektorju Velike Bloke–Nova vas–Lužarji. Izvršiti je moral akcijo čiščenja v smeri Prezida, s katero bi uničil Notranjski odred. 25. februarja 1945 ob 12. uri je 521 mož II. bataljona SD »Vuk Rupnik« (4., 17., 47., 48. četa in 2. težka četa) odšlo v smeri Martinjak–Grahovo–Radlek–Velike Bloke–Nova vas. 48. četa »Rupnikovega« bataljona je nato v Novi vasi prevzela varovanje nemškega štaba. Bataljonu se je pridružilo približno 250 domobrancev iz Velikih Lašč in ob 3. uri zjutraj so nato skupaj nadaljevali pot v smeri Ravne

---

⁸⁴ SI AS 1877, t.e.45, mapa IV, a.e.434, poročilo z dne 14. februar 1945

⁸⁵ SI AS 1877, t.e.45, mapa IV, a.e.434, poročilo z dne 16. februar 1945

⁸⁶ SI AS 1877, t.e.45, mapa IV, a.e.434, poročilo z dne 20. februar 1945

na Blokah–Mali Log–Retje–Podpreska–Čabar–Prezid. V Prezidu so se ob 10. uri spopadli z manjšimi partizanskimi enotami. Nato so domobranci Prezid preiskali in v vasi prenočili. Naslednji dan, 27. februarja 1945, je bataljon nadaljeval s prodiranjem v smeri Babno polje–Babna polica, kjer se je krepko spopadel s partizanskimi enotami. Domobranci so prenočili v rajonu Pudob–Viševak–Stari trg pri Ložu. 28. februarja 1945 je II. bataljon SD pošiljal enote v smeri Prezida, Loškega potoka in Loža. Bataljon se je v Cerknico vrnil 1. marca 1945 ob 5. uri zjutraj. Imel je dva ranjena moža⁸⁷. Notranjski odred je poročal o ranjenemu partizanu (Novak in drugi 1995, 769–787; Novak in drugi 1997, 25–35; Guštin in Premk 2004; 274).

Marca so bile domobranske enote precej aktivne in so skoraj vsakodnevno izpadale proti položajem Notranjskega odreda. II. bataljon SD se je pri teh izpadih premikal zelo konspirativno, ponoči, po gozdu. Zaradi partizanskih patrolj je za seboj puščal goste zasede. Tako je poveljnik bataljona, Vuk Rupnik, 5. in 6. marca določil po en vod iz vsake čete (4., 17., 47., 48. čete) v skupni moči 161 mož za nalogo svobodnega lova in izvidništva. V noči na 6. marec 1945 so za robom javorniških gozdov prišli do Kozarišč in Šmarate, kjer so se spopadli s partizanskimi patroljami. 6. marca 1945 so domobranske zasede partizani poizkusili napasti, a so jih le te z močnim mitralješkim ognjem prisilile k umiku. S partizanskimi patroljami so se spopadli tudi pri Devinu in Žerovnici. 7. marca 1945 so poizkušali obkoliti partizanske enote v vasi Vrh, kar jim ni uspelo. Popoldne so se domobranske enote začele umikati proti Cerknici in Martinjaku. II. bataljon SD je v teh akcijah partizanom zadal enega mrtvega, dva ranjena in dva pogrešana. Domobranci izgub niso imeli. V poročilu trdijo tudi, da so tri partizane ujeli⁸⁸ (Novak in drugi 1997, 212–225; Guštin in Premk 2004; 277). Večjih spopadov naslednje dni ni bilo.

12. marca 1945 pa se je 403 mož II. bataljona SD z nalogo preiskave terena in svobodnega lova podalo v rajon Babnega polja. Cilj je bil prodreti v smeri Stanovnik–Gorenje Jezero–Lož–Metulje–Retje–Prezid–Praprotna Draga–Bela Voda–Bička gora. Vsaki četi so določili svoje območje, kjer naj bi vršila »svobodni lov«. Domobranci so po gozdovih neopazno prišli do Babnega polja in Vrha. 13. marca 1945 ob 5.30 uri zjutraj so napadli presenečene čete Notranjskega odreda. Bataljonu se je posrečilo vdreti v Babno polje in partizanske enote pregnati proti Čabru. V bojih so partizani imeli štiri mrtve, tri ujete in osem pogrešanih. Ubiti so bili tudi štirje kurirji TV 18 in noseča ženska. 4. četi II. bataljona SD je uspelo odkriti iskano partizansko skladišče pri Lačniku (1104 m) in ubiti dva partizana. 17. četa II. bataljona SD je napadla partizane med Vrhom in Babno Polico in ubila partizana, enega

---

⁸⁷ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 1. marca 1945

⁸⁸ SI AS 1877, t.e.44, mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 7. marca 1945

partizana in terenko so ujeli. Ista četa SD je 13. marca 1945 napadla partizane pri Bukovici. Zapleniti ji je uspelo tudi obsežen partizanski arhiv. Enote II. bataljona SD so se iz Babnega polja umaknile v Loško dolino in na vzpetine okoli nje. Naslednji dan, 14. marca 1945, so iz Loške doline ponovno prodrli do Babnega polja in iskali partizane. 17. četa II. bataljona SD je poročala, da je dopoldan v hiši pri Babnem polju naletela na pet partizanov in vse ubila. Ob tem je bil ubit tudi podnarednik 17. čete SD. Domobranci preoblečeni v angleške uniforme so se v vasi Hrib približali hiši, v katero so se vrnili pobegli kurirji prejšnjega dne. Hišo so obkolili, se predstavili za partizane in z ročnimi bombami pobili še pet kurirjev TV 18. Dvema se je uspelo skriti in pobegniti. Zaradi čiščenja so se domobranske enote na Babnem polju zadrževale še ves dan 14. marca 1945⁸⁹. V Loški dolini, od koder so še vedno nadzirali Babno polje in Prezid, pa so se zadrževali do 16. marca. Potem so se umaknili v Cerknico, od koder so še vedno pošiljali patrolje v Loško dolino. Celotna akcija je po partizanskih poročilih terjala štiri mrtve in sedem ranjenih partizanov ter devet mrtvih kurirjev iz TV 18. II. bataljon SD je poročal o padlem domobranskem podnaredniku in devetih ujetih »partizanih«. Pripadniki 17. čete SD naj bi ranjence in ujete, še posebej dekleta, mučili in se nad njimi izživljali, preden so jih postrelili (Novak in drugi 1997, 212–225, 288–291; Guštin in Premk 2004; 278–280).

Ponoči na 18. marec 1945 je 47. četa SD iz Cerknice izpadla v Loško dolino. Prodreti ji je uspelo do Kozarišč. Zvečer se je vrnila nazaj v postojanko v Cerknici. 28. marca 1945 so domobranske enote, v moči okoli 300 mož, iz smeri Klancev napadle partizanske položaje na Devinu. Ob podpori minometnega ognja 81 mm minometa so jurišali na partizanske položaje in jih pregnali⁹⁰ (Novak in drugi 1997, 288–291).

POMLAD 1945

Od 19. marca do 5. aprila 1945 je bil II. bataljon SD angažiran v obkolitvi partizanskih enot na območju Cerkno–Blegoš proti enotam 9. korpusa NOVJ v sestavi bojne skupine »Dippelhofer« in kasneje tudi v sestavi bojne skupine »Krumme«. Vsi dotedanji poizkusi, da bi uničili 9. korpus NOVJ, so bili neuspešni, zato so Nemci izdelali nov načrt za njegovo uničenje. Vodstvo operacij proti enotam 9. korpusa sta prevzela višji vodja SS in policije v XVIII. vojnem okrožju Erwin Rösener in Odil Globočnik, višji vodja SS in policije v operativni coni Jadransko primorje. Nova ofenziva je potekala v dveh delih. Prvi del operacije se je imenoval »Frühlingsanfang« oz. Začetek pomladi in drugi del »Winterende«

---

⁸⁹ SI AS 1877, t.e.45, mapa IV, a.e.434, poročilo z dne 16. marca 1945

⁹⁰ Verjetno 6. In 7. posadna četa z Rakeka, saj je bil celoten II. bataljon SD takrat angažiran na Primorskem.

oz. Konec zime. Prvi del ofenzive se je začel 19. marca 1945 in je zajel ozemlje Gorenjske na desnem bregu Save in območje Cerknega do reke Idrijce. Drugi pa je zajel Banjško planoto in Trnovski gozd. V prvem delu ofenzive »Frühlingsanfang« so Nemci uporabili bojno skupino »Blanck«, katero so sestavljali 10. SS policijski polk, 3. bataljon 15. SS policijskega polka, dva bataljona Srbskega prostovoljskega korpusa, 21. policijsko izvidniško četo, enote varnostne službe in topniško baterijo 97. armadnega korpusa za posebno uporabo. Bojna skupina je štela med 3500 in 4000 mož. Njena naloga je bila vzpostaviti zaporno črto Idrija–Grahovo ob Bači–Podbrdo. Bojna skupina »Dippelhofer« je zasedla zaporno črto Idrija–Žiri–Škofja Loka. Njeno sestavo so predstavljali SS podoficirska šola iz Ljubljane, četniški odredi, topniški divizion Srbskega prostovoljskega korpusa ter domobranske enote, med katerimi je bil tudi II. bataljon SD v moči 533 mož⁹¹. Bojna skupina »Dippelhofer« naj bi štela okoli 3500 mož (Novak in drugi 1997, 361–363). Tudi v drugem delu ofenzive (Winterende) sta bili uporabljeni obe bojni skupini, »Blanck« in »Dippelhofer«, ter še nekaj nemških SS enot, vključno s četniki, kozaki in deli 1. polka SNVZ (Novak in drugi 1997, 361–363).

Bataljon je 19. marca 1945 krenil na 18 km dolgi pohod iz Cerknice preko Logatca–Rovt–Veharše proti vasi Gore. Do 20. ure je zasedel zaporno črto Ravne pri Žireh–Rupa–kota 769–Češmelj–Idršek–Mratni dol. Poveljniško mesto je imel v vasi Gore. Stika s sovražnikom tistega dne ni bilo. 20. marca 1945 ob 3. uri zjutraj so zaporno črto prestavili naprej. Vzpostavili so zvezo z bataljonom Kraneis⁹², ki je bil na desnem krilu zaporne črte, ki jo je držal II. bataljon SD. NA levem krilu bataljona v Mokraški vasi je bila skupina »Blanck«. Tudi ta dan je potekal mirno brez stika s partizani. Potem je bataljon do 26. marca 1945 neprestano izvidoval. V tem času je prišlo do spopadov z mongolsko skupino. Pri tem je po poročilu bataljona padlo 13 partizanov, 3 so ujeli. 26. marca 1945 je II. bataljon SD do 20. ure zvečer premaknil zaporno črto proti Trnovskemu gozdu. Zaradi nenehnih izvidništev so se bataljonske enote na črti vas Plestenice–Trebče pomotoma spopadle s četniki, vendar nobena stran ni imela izgub. Tudi naslednje dni je bataljon neprekinjeno pošiljal patrolje pred svoje položaje, vendar stika s sovražnikom ni bilo. 31. marca 1945 je bila do 16. ure popoldan zaporna črta zopet prestavljena. Prestavljena je bila na črto Likar–Na Pevcu–Zagoda–736–697–Kot–601–969. Ker bataljon Kraneis še ni zasedel položajev, ki jih bi moral, je »Rupnikov« bataljon pritegnil rezervo do vasi Zadlog in si sam zavaroval levo krilo. Bazoviška brigada je imela namreč zasedene Zajčev vrh (971 m)–sedlo 906–Črni rob (1066 m). Vuk Rupnik je bil mnenja, da je zaporna črta predolga, da bi bilo možno zadržati resnejši

---

⁹¹ Po podatkih obveščevalnega centra 9. Korpusa NOVJ.

⁹² Nisem ugotovil iz sestave katere bojne skupine je bil ta bataljon.

sovražnikov poizkus preboja. Primanjkovalo je tudi sredstev za zvezo in zato je prejetanje poročil o sovražniku zamujalo, kar je onemogočalo učinkovito uporabo rezerve. 30. in 31. marca 1945 je bataljon vodil borbe s partizani in izvajal izvidništvo pred svojimi položaji. V noči na 1. april 1945 se je moštvo II. bataljona SD s tovornjaki prepeljalo med Gozd in Sinji vrh z nalogo obkoljevanja. Podrejeno je bilo bojni skupini »Krumme«. Sledili so čiščenje področja v smeri Predmeje, kjer je ponovno pomotoma prišlo do medsebojnega spopada, tokrat z SS gorsko brigado kraških lovcev. Nobena stran ni imela žrtev. II. bataljon SD je nato preko noči ostal na črti Predmeja–Bizjaki na Hribu. Naslednji dan se je nadaljevalo čiščenje in preiskovanje področja, a so se povsod srečali le s kraškimi lovci. Ponoči 3. aprila 1945 so pri izvidništvu proti Mrzli Rupi vzpostavili zvezo z bojno skupino Dahm. Poročali so tudi o več ubitih partizanih. Zjutraj 3. aprila 1945 je II. bataljon prejel povelje za odhod. Ob 10. uri zjutraj se je II. bataljon SD umaknil z Bukovega vrha (1314 m)–Predmeja čez Ajdovščino–Vipavo–Sv. Vid v Podbreg, kjer je prenočil. Naslednji dan je nadaljeval pot preko Postojne–Planine–Rakeka in v Cerknico prispel 4. aprila 1945 ob 22. uri. Bataljon izgub ni imel. V drugem delu akcije je poročal je o 15 mrtvih in 5 ujetih partizanih. Skupaj je torej ujel 8 sovražnih vojakov. Partizanske izgube je težko določiti. Zažgali so štiri kurirske in stanovanjske barake. Poveljnik bataljona Vuk Rupnik je v poročilu ugotavljal, da je bila uporaba bataljona v Trnovskem gozdu popolnoma nepotrebna, saj so kraški lovci že prodrli do Trnovskega gozda in je partizanom že uspelo ulti, preden je bataljon sploh prispel. Zaradi dolgega pohoda so uničili obutev in dotrajane so bile tudi uniforme. Bataljon naj bi bil po oceni poveljnika nezmožen za nadaljnje pohode in borbe, zato je zahteval njihovo zamenjavo (Novak in drugi 1997, 361–363, 791–794).

Medtem so se 28. marca 1945 na podlagi ukaza višjega vodje SS in policije XVIII. vojnem okrožju še zadnjič preimenovali bataljoni slovenskega domobranstva. II. bataljon SD oz. »Rupnikov« bataljon se je preimenoval v 5. bataljon SD⁹³. Tudi bataljonske čete so spremenile dotedanje številčne oznake in dobile nove, od 1 do 5. Organizacijski štab SD je o teh spremembah obvestil podrejene enote šele 7. aprila 1945⁹⁴ (Novak in drugi 1997, 361–363).

Praktično vso prvo polovico aprila 1945 so se manjši deli II. bataljona SD spopadali z ostrostrelskimi skupinami Notranjskega odreda. Žrtve sta imeli obe strani. 10. aprila 1945 se je »Rupnikov« bataljon spet podal v večji napad na Loško dolino. Bataljon je iz Cerknice vdrl

---

⁹³ »Rupnikov« bataljon kljub preimenovanju v V. bataljon SD v izogib zmešnjavi v nadaljevanju še vedno naslavljam kot II. bataljon SD. Prav tako velja za čete tega bataljona.

⁹⁴ SI AS 1877, t.e.46, mapa V, dok. zaupno 899 z dne 7. april 1945

v Loško dolino. Spretno se je izognil sovražnim zasedam in v treh kolonah preko Nadleska prodril proti Kozariščem in Šmarati. Nato so partizani bataljon napadli. Po petih urah obstreljevanja nad vasjo Nadlesk na koti 510 in okoli vasi Kozarišče–Šmarata in Pudoba se je bataljon umaknil nazaj proti postojanki v Cerknici. Bataljon je imel le enega ranjenega borca. Partizani so poročali o treh mrtvih. Enega partizana so domobranci ujeli (Novak in drugi 1997, 387–388; Guštin in Premk 2004, 283).

15. aprila 1945 je bil bataljon »Vuka Rupnika« z okrog 400 možmi iz Cerknice premeščen v Kočevje in takoj nato na položaje v Starem Logu (Novak in drugi 1997, 389–391). 20. aprila 1945 se je bataljon umaknil z Male gore, kjer ga je nadomestil VI. bataljon SD. Skupaj s I. bataljonom SD in večjim številom tankov je bil poslan v rajon Podhoste z nalogo bojnega delovanja proti Beli krajini (Novak in drugi 1997, 441–443). Da bi Nemci okrepili fronto v Suhi krajini in na Notranjskem, je bilo ob koncu aprila uporabljenih vseh šest bataljonov SD ter tudi nekaj posadnih čet SD iz postojank južno od Ljubljane. Zaradi izgub, ki so jih bataljoni SD utrpeli, so se popolnjevali iz moštva posadnih čet (Novak in drugi 1997, 709–717). Pri Podhosti so bile poleg domobranskih enot zbrane tudi nemške, in sicer 18. Kazensko–popravna četa, ter nekaj tankov iz 13. in 14. tankovske čete 19. SS policijskega polka. Naštete enote, med njimi tudi »Rupnikov« bataljon, so se 22. aprila 1945 v rajonu Dolenjskih Toplic spopadle z 12. brigado, 9. brigado 18. divizije NOVJ in podoficirko šolo 7. korpusa NOVJ (Novak in drugi 1997, 709–717).

25. aprila 1945 je moštvo »Rupnikovega« bataljona krenilo proti Dolenjemu in Gorenjemu Globodolu in preiskovalo teren. 2. težka četa (5. četa) je imela enega padlega in šest ranjenih⁹⁵. Bataljon je nato verjetno krenil proti kraju Trebnje, od koder je bil s tovornjaki prepeljan na Notranjsko in bil že 27. aprila 1945 uporabljen v bojih skupaj z bojno skupino »Tatalović« Srbskega prostovoljnega korpusa, sodeloval v bojih zahodno in vzhodno od Starega trga pri Ložu. Bojna skupina »Tatalović« je nameravala skoncentrirati vse sile na prostor Postojna–Planina–Rakek. Cilj je bil napad na partizanske enote na črti Čabar–Prezid–Babno Polje, ki so bile v boju z »Rupnikovim« bataljonom. Partizanske enote v okolici Starega trga so nameravali uničiti do 29. aprila 1945, se združiti z »Rupnikovim« bataljonom in se skupaj umakniti na omenjeni zbirni prostor (Novak in drugi 1997, 709–717, 810–813).

Prve dni maja 1945 je postalo jasno, da se bo potrebno pripraviti na umik iz Ljubljanske pokrajine in da se bodo enote SD morale umikati skupaj z Nemci (Križnar 1970, 214). 8. maja 1945 je »Rupnikov« bataljon nemški vojski pomagal držati obrambno črto Sostro–

---

⁹⁵SI AS 1877 t.e.64 (stara št), mapa VI, a.e.363, dok.št.33193

Zadvor–Orle–Babna gorica–Matena–Iška. Bataljon je bil na črti Matena–Iška, medtem ko sta bila 17. SS policijski polk in 3. bataljon 19. SS policijskega polka na preostalem delu obrambne črte. Obrambna črta pred Ljubljano je bila istega dne prebita, zato so domobranske enote začele zapuščati Ljubljano (Novak in drugi 1997, 709–717, 810–815). Glavnina domobranske vojske se je umikala preko Tržiča in Ljubelja proti Koroški. Umikala se je v treh kolonah in se združila v Tržiču. Z njimi se je umikalo tudi 6000 civilnih beguncev, verjetno družinski člani oz. sorodniki domobrancev. Nemški vojaki, ki so imeli povsod prednost, naj bi se večkrat znesli nad civilnimi begunci. Domobranci in četniki so pri tem nekajkrat posredovali in svojce oz. begunce zaščitili. Nemci so zaprli prodor Ljubelj, ker so ga potrebovali za umik svojih enot. »Rupnikov« bataljon so vendarle spustili skozi (Nova Slovenska zaveza, Zaveza št.25). Zaradi nemške zapore predora so se begunci usmerili proti prelazu Ljubelj. Preostali so skozi predor lahko odšli, ko so Nemci odprli zaporo. Velika množica vojaštva in civilistov se je pomikala proti Borovljam in mostu čez Dravo. Partizanske enote so zato zasedle in blokirale oba mosta, cestnega in železniškega. Preprečiti so želele prehod nemških in domobranskih enot in njihovo predajo angleški vojski, ki je že bila na Koroškem. Pobudo za preboj je prevzel poveljnik II. bataljona SD (oz. takrat V. bataljona SD) major Vuk Rupnik. 10. maja 1945 je predvsem s »svojim« bataljonom zavzel oba mostova preko Drave. Pri zavzetju mostov je sodelovalo 500 domobrancev »Rupnikovega« bataljona in še 1000 pripadnikov drugih enot. Podatki, ki so na voljo o boju pri Borovljah, se močno razlikujejo. Nekateri trdijo, da so imele nemško-domobranske sile močno podporo težkega orožja, tako tankov kot artilerije. Drugi spet govorijo le o nekaj protiletalskih topovih. Ker je bila kapitulacija Nemčije in njena brezpogojna vdaja podpisana v noči na 9. maj 1945, nemške enote niso smele bojno delovati proti zaveznikom (Novak in drugi 1997, 661–683, 741–752; Nova Slovenska zaveza, Zaveza št.25). Podatki, s katerimi se večina strinja, je, da je bil glavna sila preboja »Rupnikov« bataljon, okrepljen s še nekaterimi domobranskimi in ostalimi enotami. Enotam je poveljeval prav major Vuk Rupnik. Velika večina domobrancev, ki so v boju sodelovali, je bila po vojni pobita. Seveda uradnih nemških oz. domobranskih poročil ni, saj jih v kaotičnih zadnjih dneh vojne in obupanem umiku niso več pisali. Tako nam ostanejo le uradna poročila partizanske vojske in pričevanja preživelih partizanov ter na drugi strani pričevanja redkih preživelih domobrancev in civilnega prebivalstva. Podatki obeh strani so verjetno bolj ali manj pretirani oz. subjektivno obarvani. V boju pri Borovljah je na partizanski strani sodelovalo 1000 partizanov Bračičeve brigade in Koroškega odreda. Partizanske enote niso imele težkega in protitankovskega orožja. Boj je trajal dve uri, od 17. do 19 ure. Partizani so z močnim mitralješkim ognjem nekaj časa

zadrževali prodor, nato so se bili prisiljeni umakniti. Okoli 21. ure je iz smeri Sv. Jakoba pripeljal oddelek motoriziranega odreda IV. armade. Domobranci so z nemškim pehotnim protitankovskim orožjem »Panzerfaust« pred mostom nekaj teh tankov uničili. Bračičeva brigada in Koroški odred sta imela velike izgube. Zavzetje obeh mostov čez Dravo je omogočilo, da so Nemci, domobranci in civilni begunci 12. maja 1945 pozno popoldan prestopili Dravo. 13. maja 1945 je 12.000 slovenskih domobrancev, med njimi tudi »Rupnikov« bataljon, končno položilo orožje in se predalo angleškim vojakom. Zavezniki so jih nato nastanili na Vetrinskem polju. Člani »Rupnikovega« bataljona so bili, verjetno 30. maja 1945, vrnjeni v Slovenijo. Nekaj časa so bili nameščeni v taborišču v Teharjah. Nato so jih praktično v celoti pobili. Poveljniku bataljona, majorju Vuku Rupniku, se je uspelo izogniti izročitvi. Nekaj časa se je skrival na Koroškem in kasneje prebežal v Argentino (Križnar 1970, 217; Klanjšček 1976, 979; Klanjšček 1999, 464; Mlakar 2003, 487, 509; Nose 2008, 272; Nova Slovenska zaveza, Zaveza št.25).

4.4.1 Delovanje »Rupnikovega« bataljona in bataljonov SD

Domobranske enote so v boju proti partizanom uporabljale dva načina bojevanja.

Ob napadih večjih partizanskih enot so domobranci uporabljali prvi način. Koncentrirali so številne pehotne sile, podprte z mehaniziranimi enotami, ki so napadle pred pehoto, ki jim je sledila. Pehota je napadla v skladu s taktiko redne vojske. Napad so pričeli z artilerijsko predpripravo. Nekaj časa so s topovi in minometi obstreljevali sovražne položaje, da bi jih oslabili. Sledil je napad pehote, ki se je, razporejena v strelce že med artilerijskim obstreljevanjem sovražnih položajev, približevala partizanom in na koncu jurišala. Domobranci ponoči niso napadali. Celo kadar ni bilo sovražnega protinapada, so podnevi zasedene položaje zapuščali. Zaustavili in utrdili so se na grebenih okoli naselja. Kadar so partizani napadli ponoči, so jih spustili čim bližje svojim položajem (na 20 do 30 m) in šele nato nanje odprli ogenj vsega pehotnega orožja. Kljub številčni premoči, niso poizkušali partizanskih enot obkoliti. Domobranci so omenjeno taktiko uporabljali, kadar so bili v skupnem nastopanju z nemško vojsko (Kladnik 2006, 313, 314).

Drugi način bojevanja so izvajali predvsem udarni bataljoni SD. Z dobrimi vodniki, ki so poznali teren, so se prikrito pomikali po gozdu. Vodniki so lahko vodili enote po stezah ali mimo njih. Manjša kolona se je pri tem največkrat pomikala odkrito po cesti in bila uporabljena kot »vaba«. Sovražnika je poizkušala prelisičiti, da bi aktiviral sile za njeno

uničenje. Glavnina se je pred tem odcepila od dotične kolone in nemoteno nadaljevala pot do cilja. Uporabljali so taktiko, pri kateri so se razdelili na več dokaj hitro pramikajočih se kolon. Le-te so se vsaka zase premikale v svoji smeri. Pred ciljem so se kolone združile v udarno skupino in skupaj udarile proti cilju. Bataljoni so se nato vračali v svoje postojanke po drugi poti kot so nastopali. Večkrat so šli v drugo postojanko in se šele po počitku vračali v svojo matično postojanko. Pri napadu so se zanašali na presenečenje in hitrost. Najprej so z manjšim delom sil zaprli prostor iz dveh strani. Glavnina je nato udarila naravnost v cilj. Hkrati so določili nekaj moštva, ki je pokrila smeri, za katere so domnevali, da jih bo sovražnik uporabil za umik. Pred napadom so sovražne položaje močno obstreljevali z minometi in ostalim pehotnim orožjem. Vpili so, da bi s tem povzročili paniko. Na mestu, kjer so napadli, so se zadrževali kratek čas. Če so s sovražne strani zaznali nevarnost močnejšega napada, so svoj napad spremenili v umik. Predvidene smeri svojega umika so že pred tem zavarovali z zasedami, zamaskiranimi mitralješkimi gnezdi in zaščitnicami. Partizane bi s tem presenetili in jim udarili v hrbet. Zasede so postavljali tudi v smeri, iz katere so pričakovali sovražni napad. Posluževali so se različnih zvijač. Moštvo bataljonov je bilo različno oblečeno. Nekateri deli oblačil so bili nemške in domobranske uniforme, drugi so bili civilna oblačila. Večinoma so bili gologlavi, ali pa so nosili titovke, vse zato, da bi bili videti kot partizanska kolona. Partizanske stražarje so poizkušali pretentati s pozivi, naj ne streljajo, se jim dovolj približati in jih ubiti. Veliko akcij je bilo tveganih. Niso izključevali možnosti, da jih sovražnik popolnoma uniči⁹⁶ (Kladnik 2006, 314).

Delno so postopki delovanja bataljona razvidni iz poročil. Obstaja tudi domobranska skripta v mapi Šolske skupine, ki podaja točna navodila za delovanje enot. Vuk Rupnik je bil znan po strogemu upoštevanju vojaških predpisov. Mislim, da je zato skripta dober vpogled v delovanje bataljona na terenu.

Pri pohodih je bilo največ pozornosti namenjene zavarovanju. Vod naj bi predstavljal predhodnico, ki naj bi pred glavnino hodila na razdalji 600 do 800 metrov. Leva in desna pobočnica naj bi bili na oddaljenosti 400 do 500 metrov. 300 do 400 metrov za glavnino pa naj bi hodila zaščitnica. Predvidene razdalje se prilagajajo situaciji in terenu ter so na ravninskem preglednem terenu večje. Na nepreglednem, poraščenem terenu, ponoči oz. megli so bile te razdalje krajše. Predhodnica glavnine naj bi pred seboj imela zopet svojo »predhodnico«, patroljo desetih vojakov z mitraljezom. Patrolja naj bi hodila 200 do 500

---

⁹⁶ Slednje je predvsem veljalo za IV. bataljon SD, ki je bil znan po tveganih in drznih nastopanjih brez zavarovanja. S čimer je povečal hitrost napredovanja in možnost presenečenja sovražnika. Obenem je seveda tvegala tudi, da bi bil presenečen sam in ker je bil mnogokrat brez zavarovanja, bi lahko bilo zanj to tudi usodno.

metrov pred predhodnico. Vsako od pobočnic predhodnice so tvorili trije vojaki, na oddaljenosti 300 metrov. Sporazumevanje naj bi bilo znakovno in ne glasovno. V primeru, da bi enota prišla v stik s sovražnikom oz. se z njim spopadla, so morale vse patrulje držati svoj položaj ter poizkusiti sovražnika napasti v bok. Le v primeru sovražnega napada v bok, so se enote lahko vrstile v sestav vodov oz. čet. Pred tem so morale glavnini omogočiti bojno razvitje. Če so bile razmere kritične, je bilo potrebno manjšo enoto žrtvovati za rešitev večje. Težko orožje je imela glavnina na začetku. Vedno je moralo biti pripravljeno na odprtje ognja. Ob umiku oz. vračanju na izhodiščne položaje je četa kot zaščitnica varoval vod. Zaščitnica bataljona je bila četa, ki se je zavarovala s patruljami in pobočnicami. Njena edina naloga je bila zadržati sovražnika, da se je glavnina lahko umaknila. Glavnina se je formirala v več manjših kolon, da je bil umik hitrejši. Kolone so se lahko umikale ločeno. Kadar je grozil sovražni napad v bok, se je ukazal »bočni pohod«, kjer je manjša enota (v primeru bataljona četa oz. v primeru čete vod) prevzela nalogo bočnega oddelka, kateri je lahko varoval z oddaljenosti enega kilometra. Seveda je bilo ob tem potrebno določiti veliko patrulj. Sile so se s tem zelo razdrobile, zato je bil tak pohod ocenjen kot eden najtežjih. Enota, ki je držala položaj, se je morala zavarovati s »predstražo«. Poudarjeno je bilo, da se je ob napadu sovražniku potrebno neopazno čim bolj približati, če se le da na razdaljo 50 do 100 metrov. Nato je bilo potrebno z vsem razpoložljivim ognjem udariti po sovražnih položajih. Sledil je napad položajev z jurišem in zasledovanje sovražnika. Napad je bilo potrebno izvesti s taktiko skokov. Manjših premikov iz zaklona do zaklona. Če je bila razdalja premajhna, da bi skok izvedla celotna enota, bi se zato morale odločati manjše skupine. Manjše enote naj bi ob tem z ognjem krila večja enota. V primeru obrambe so prvi streljali mitraljezci in puškomitraljezci. Streljali so lahko le na večje cilje in sicer na razdalji 1000 metrov. Na razdaljah manj kot 600 metrov so se lahko vse bolj vključevali le nekateri in ne vsi puškomitraljezi. Ostali so morali ostati prikriti. Lahko so se vključevali tudi navadni strelci, a zopet le ob streljanju na večje cilje. Brzostrelni ogenj se je odpiral na razdalje manjše od 200 metrov. Poudarjen je bil tudi protinapad in razbitje sovražnika. Pozornost je bila namenjena tudi bojevanju v zmanjšani vidljivosti (nočno bojevanje oz. bojevanje v megli). Ob takšnih primerih naj bi se uporabljala ročna bomba in bajonet. Čevlje so ob nočnih pohodih ovijali s krpami, zapovedana je bila pazljivost in stroga tišina (udarjanje čelad, orožja, čutar, itd. drug ob drugega oz. ob kamenje)⁹⁷.

---

⁹⁷ SI AS 1877, t.e.19, mapa III, a.e. 116, dokument 21628—21637

4.4.2 Ocena II. bataljona SD Vuka Rupnika

»Rupnikov« bataljon je, tako kot ostali bataljoni SD, postavil partizanske sile pred vojaško preizkušnjo, na katero do takrat niso naleteli. Partizani so imeli odgovor na prvo vrsto taktike in delovanje domobranskih enot. Proti gverilskemu načinu delovanja bataljonov SD pa se partizani na začetku niso znašli. Takšno delovanje II. bataljona SD je partizanskim enotam na začetku povzročalo velike izgube. Posledično se je bila partizanska vojska prisiljena temu prilagajati.

Partizanska poročila so bataljone SD ob njihovi ustanovitvi poleti 1944 zelo podcenjevala. Ocenjevala so, da niso resna nevarnost. Pravilno so ugotavljali, da imajo mlajše moštvo, a velikost bataljonov so številčno podcenili za polovico. Domnevali so, da imajo le 300 pripadnikov. Opazili so, da sta najbolj aktivna dva bataljona, zato so pričakovali njihovo utrujenost⁹⁸. Prepričani so bili, da je za uspehe teh bataljonov zaslužna le nova taktika prikritega premikanja, nepričakovanih napadov, prevar, ter dobre relejne obveščevalne mreže. Menili so, da so maloštevilni, da nastopajo brez zavarovanja, da so ob napadih globoko na partizanskem ozemlju, da ne morejo zdržati daljše borbe, da ne morejo računati na okrepitev in morajo ranjence in mrtve tovoriti daleč nazaj do svojih postojank (Štaut 2008, 117). Verjetno so prav zaradi takšnega podcenjevanja partizani doživeli hude poraze v prvi polovici leta obstoja bataljonov SD. Partizani so zмотo spoznali šele proti koncu leta 1944. Spremenili so mnenje in bataljone SD primerjali z nemškimi policijskimi enotami SS⁹⁹. Navajali so, da so morda celo boljši.

Prve mesece leta 1945 se je počasi res začela poznati utrujenost bataljonov SD, ki so do takrat doživeli tudi nekaj porazov, vendar še zdaleč ne tako velikih kot prej nekatere partizanske enote. Partizani so postali tudi bolj pozorni nanje in so se zato bolje pripravili. Ugotavljali so, da se njihova aktivnost zmanjšuje in niso več tako udarni kot so bili pred pol leta (Novak in drugi 1995, 167). Lahko bi rekli, da so s tem priznali, da so prej predstavljali nevarnost in bili udarna sila.

Partizanske obveščevalne službe so ugotavljale, da so se bataljoni SD po delovanju med seboj razlikovali. Opazili so, da IV. bataljon SD pod poveljstvom Dušana Meničanina, deluje bolj agresivno in tvegano. Verjetno so se prej omenjene ocene, ki so povdarjale tvegane nastope, nanašale prav na ta bataljon, saj je bil njegov poveljnik znan po takšnem delovanju. Bataljon je deloval v sodelovnjju z I. in III. bataljonom SD v bojni skupini »Schumacher«. Skupini je

---

⁹⁸ II. bataljon SD Vuka Rupnika in IV. bataljon SD Dušana Meničanina.

⁹⁹ Nemški polkovnik Christl iz 188. gorske divizije naj bi izjavil, da se je II. bataljon SD oktobra v Kalu izkazal bolje kot SS enote.

poveljeval nemški častnik, stotnik Schumacher. Lado Ambrožič–Novljan ocenjuje, da je bil Meničaninov bataljon najbolj uspešen v boju proti partizanom. Meničanin je bil po njegovem mnenju izvrsten poveljnik, ki je od partizanov povzemał tiste izkušnje, ki so mu koristile (Ambrožič 1983, 395). IV. bataljon SD je res dosegal velike uspehe in povzročil partizanski vojski največje izgube, a je tudi klavrno končal v Suhi Krajini 1945, kjer je doživel velik poraz, v katerem je padlo 58 njegovih pripadnikov. Padel je tudi njegov poveljnik, Dušan Meničanin. Bataljon je večinoma deloval ob podpori dveh drugih bataljonov SD in tudi nemških enot. Te enote so ga varovale, zaradi česar je bil lahko agresivnejši in drznejši. Samostojno kakovost IV. bataljona SD je zato težko realno oceniti.

II. bataljon SD pod poveljstvom Vuka Rupnika je deloval previdneje. Prodiral je počasi, po vseh taktičnih predpisih. Vedno je najprej zavzemal dominantne točke, šele potem se je spuščal v dolino. Rupnik je porabil velik del svojih sil za zavarovanje, zaradi česar so bile enote, ki so prodirale, manj udarne. Način, ki ga je uporabljal Vuk Rupnik je bil res da bolj previden, a se je s tem izognil marsikaterim lastnim žrtvam.

4.4.3 Izgube II. bataljona SD

Okvirni podatki o žrtvah bataljona obstajajo. Žal le nekaj mesečnih poročil. V letu dni obstoja je zagotovo imel 26 ubitih in 77 ranjenih. Nekaj članov je bilo poškodovanih tudi zaradi nesreč v postojanki. Novembra 1944 je imel najhujše izgube. Najmanj 16 padlih in 10 ranjenih. Najmanjše pa decembra 1944, ko sta bila le 2 ranjena. Podrobni podatki v mesečnih poročilih obstajajo le za september, oktober in december 1944. Približno število žrtev je znano tudi za avgust in november 1944. Poročil za mesece junij in julij 1944 ter od januarja do maja 1945 skoraj ni.

5 PREVERJANJE HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

Prvo hipotezo: *II. udarni domobranski bataljon »Vuka Rupnika« je dosegal velike uspehe, glede na kratek čas obstoja. Nasprotniku je zadal veliko izgub ter bil zelo uspešen v boju s sovražnikom, ki so se je bil prisiljen prilagajati novi taktiki*, lahko potrdim. II. bataljon SD je resnično dosegal uspehe, glede na razmeroma kratek čas obstoja. Nasprotniku je povzročal velike težave in izgube. Nemci so udarne bataljone SD izurili in spodbujali, da so v boju tako kot partizani uporabljali gverilsko taktiko presenečenja, hitrega in močnega napada ter umika.

»Rupnikov« bataljon je sicer uporabljal tudi taktiko obkoljevanja, še posebej v času večjih skupnih ofenziv z Nemci. Kadar je nastopal sam, pa je uporabljal gverilsko taktiko, s katero mu je nekajkrat uspelo povsem razbiti sovražnikove enote. Bataljon je bil številčno velik, dovolj dobro oborožen in izurjen, zato si je lahko privoščil spopad s katerokoli partizansko enoto. Imel je odlične obveščevalne podatke o partizanskih enotah. Podpiral jih je tudi del civilnega prebivalstva. Seveda ne smemo pozabiti na poznavanje terena, kar ni le nevtraliziralo prednosti partizanov, temveč v kombinaciji s prej naštetim ustvarjalo idealne pogoje za uspešno delovanje II. bataljona SD.

Tudi drugo hipotezo: *II. udarni domobranski bataljon »Vuka Rupnika« je bil sicer v popolni in nesporni pristojnosti Nemcev, a je večinoma deloval samostojno, brez pomoči večjih enot v zavarovanju. Čeprav je nekajkrat sodeloval tudi v večjih skupnih akcijah nemške vojske in bataljonov slovenskega domobranstva (SD), lahko potrdim. Samostojno je deloval zato, ker sta mu izurjenost in opremljenost to omogočala in ker je tako lahko deloval bolj prikrito in izkoriščal moč presenečenja. Iz spremljanja bojne poti »Rupnikovega« bataljona je razvidno, da je največje uspehe dosegal prav v samostojnih akcijah in ne v večjih ofenzivah. Zbiranje velikega števila vojaštva ob večjih ofenzivah je bilo težko skriti. Partizani so se na njih zato vedno dobro pripravili. Nujno potrebno presenečenje, ki je bilo ob samostojnih akcijah bataljona zlati ključ do uspeha, pa je bilo ob tem izničeno.*

6 LITERATURA

1. Ambrožič, Lado. 1983. *Petnajsta divizija*. Ljubljana: Borec.
2. Borivoj Lah, Boris. 1990. *Ljubljanska brigada*. Ljubljana: odbor skupnosti borcev Ljubljanske brigade.
3. Nietzsche, Friedrich. 1984. *Tako je govoril Zaratustra: knjiga za vse in za nikogar*. Ljubljana: Slovenska matica.
4. Gazević, Nikola. 1985. *Vojna enciklopedija*. Zvezek 1. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
5. Guštin, Damijan in Martin Premk. 2004. *Notranjski odredi: IV. november 1943 – maj 1945*. Cerknica: Skupnost borcev Notranjskih odredov.
6. Kladnik, Tomaž. 2006. *Slovenska partizanska in domobranska vojska*. Ljubljana: Defensor.
7. Klanjšček, Zdravko. 1999. *Deveti korpus slovenske narodnoosvobodilne vojske*. Ljubljana: Društvo piscev zgodovine NOB Slovenije.
8. ---, Tone Ferenc in Ivan Ferlež. 1977. *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
9. Kološa, Vladimir. 1999. *Vodnik po fondih in zbirkah Arhiva Republike Slovenije*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.
10. Križnar, Ivan. 1970. Slovensko domobranstvo v boju proti narodnoosvobodilnemu gibanju. V *Ljubljana v ilegali 4*, ur. Vladimir Krivic, 186–219. Ljubljana: DZS.
11. Martinčič, Vanja. 1999. Ramo ob rami – Shulter am shulter. V *Mati, Domovina, Bog*, ur. Monika Kokalj Kočevar, 42–83. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine.
12. Mlakar, Boris. 2003. *Slovensko domobranstvo 1943–1945*. Ljubljana: Slovenska matica.
13. Nose, Aleš. 2008. *Domobranci zdravo – Bog daj: protikomunistične enote na Slovenskem 1942 – 1945*. Ljubljana: Modrijan.
14. *Revija Zaveza*. 2015. Pripovedi, VII (25). Dostopno prek http://www.zaveza.si/zaveza-t-25/#index.xml-body.1_div.3 (23. april 2016).
15. Trgo, Fabijan, ur. 1968. *Zbornik dokumenata i podataka o NOV jugoslovenskih naroda*. Tom VI, knjiga 14. Ljubljana: Partizanska knjiga.
16. Novak, Jože, ur. in Jože Čertalič, ur. 1980. *Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovenskih narodov*. Del VI, knjiga 15. Ljubljana: Partizanska knjiga.

17. --- 1981. *Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov*. Del VI, knjiga 16. Ljubljana: Partizanska knjiga.
18. --- 1986. *Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov*. Del VI, knjiga 17. Ljubljana: Partizanska knjiga.
19. Novak, Jože, ur., Bojan Berlingar, ur. in Leon Smerajc, ur. 1995. *Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov*. Del VI, knjiga 18. Ljubljana: Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družboslovne vede pri Fakulteti za družbene vede.
20. --- 1997. *Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov*. Del VI, knjiga 19. Ljubljana: Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družboslovne vede pri Fakulteti za družbene vede.
21. Ratković, Borislav in Petar Petrović. 1981. *Vojni Leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
22. Wikipedia. 2016a. *Notranjska*. Dostopno prek <https://sl.wikipedia.org/wiki/Notranjska> (17. februar 2016).
23. --- 2016b. *Dolenjska*. Dostopno prek <https://sl.wikipedia.org/wiki/Dolenjska> (17. februar 2016).
24. --- 2016c. *Carcano*. Dostopno prek <https://sl.wikipedia.org/wiki/Carcano> (23. april 2016).
25. --- 2016č. *Beretta Model 38*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Beretta_Model_38 (23. april 2016).
26. Wikipedia. 2016d. *Breda 30*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Breda_30 (23. april 2016).
27. --- 2016e. *Fiat-Revelli Modello 1935*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Fiat%E2%80%93Revelli_Modello_1935 (23. april 2016).
28. --- 2016f. *Beretta M1934*. Dostopno prek https://sl.wikipedia.org/wiki/Beretta_M1934 (23. april 2016).
29. --- 2016g. *FN Browning M1910*. Dostopno prek https://sl.wikipedia.org/wiki/FN_Browning_M1910 (23. april 2016).
30. --- 2016h. *Brixia Model 35*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Brixia_Model_35 (april 2016).
31. --- 2016i. *Mortaio da 81/14 Modello 35*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Mortaio_da_81/14_Modello_35 (23. april 2016).

32. --- 2016j. Category: *World War II mortars of Italy*. Dostopno na https://en.wikipedia.org/wiki/Category:World_War_II_mortars_of_Italy (17. februar 2016)
33. --- 2016k. Category: *World War II mortars of Germany*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Category:World_War_II_mortars_of_Germany (17. februar 2016).
34. --- 2016l. *Cannone da 47/32 M35*. Dostopno prek https://en.wikipedia.org/wiki/Cannone_da_47/32 (17. februar 2016).
35. Voglar, Dušan, gl. ur. 1996. *Enciklopedija Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

PRILOGE

Priloga A: ARS

1. SI AS 1877, t.e. 2 (stara 17), mapa I, a.e. 16, dokument številka 09846
2. --- t.e. 2, mapa IV, Zaupna naredba Poveljnika Organizacijskega štaba z dne 6. marca 1944
3. SI AS 1877 t.e. 3 (stara 18), mapa I, a.e.27, dok.št.10332
4. --- a.e.27, dok.št.10337
5. SI AS 1877 t.e. 8 (stara 25), mapa V, a.e. 68, dokument številka 14160
6. --- mapa II, a.e.28, dok.št.10356
7. --- mapa II, a.e.28, dok.št.10363
8. SI AS 1877, t.e. 19 (stara 38), mapa III, a.e. 116, dokumenti 21628—21637
9. --- mapa III, a.e.116, dok.št.21653
10. --- mapa III, a.e.116, dok.št.21654
11. SI AS 1877 t.e. 23 (stara 43), mapa I, a.e.165, dokument številka 23963
12. --- a.e.165, dok.št.23975
13. --- a.e.165, dok.št.23981
14. --- mapa II, a.e.166, dok.št.24046
15. --- dok.št.23988
16. --- dok.št.23991
17. --- mapa III, a.e.167, dok.št.24198
18. --- mapa IV, a.e.174, dok.št.24229

19. --- a.e.175, dok.št.24238
20. SI AS 1877, t.e. 31 (stara 57), mapa I, a.e. 284, dokument številka 29921
21. --- mapa II, a.e.285, dok.št.30016
22. --- mapa IV, a.e.287, dok.št.302336
23. --- okrožnica štaba dne 28. decembra 1944 II. bataljona SD poveljniku 47. čete, dok.št.22122
24. SI AS 1877, t.e. 33 (stara 62), mapa I, a.e. 334, dokument številka 31723
25. --- a.e.334, dok.št.31735
26. --- a.e.334, dok.št.31740
27. --- a.e.337, dok.št.31821
28. --- a.e.337, dok.št.31755
29. --- a.e.337, dok.št.31767
30. --- a.e.339, dok.št.31904
31. --- a.e.339, dok.št.31907
32. --- mapa III, a.e.346, dok.št.32031
33. --- a.e.346, dok.št.32032
34. --- mapa IV, a.e.347, dok.št.32155
35. SI AS 1877, t.e. 35 (stara 64), mapa I, a.e. 352, dokument številka 32699
36. --- a.e.352, dok.št.32708
37. --- a.e.353, dok.št.32749
38. --- a.e. 353, dok.št.32752
39. --- a.e.353, dok.št.32780
40. --- mapa II, a.e.354, dok.št.32799
41. --- a.e.354, dok.št.32800
42. --- a.e.354, dok.št.32806
43. --- a.e.354, dok.št.32893
44. --- mapa IV, a.e.363, dok.št.33191
45. --- mapa VI, a.e.363, dok.št.33193
46. SI AS 1877, t.e. 44 (stara 280), mapa IV, a.e.429, poročilo z dne 20.–22. november
47. --- dokument zaupno 556 dne 5. november 1944
48. --- dokument zaupno 517 dne 9. november 1944
49. --- dokument zaupno 557 dne 12. november 1944
50. --- dok. zaupno 566 dne 25. november 1944
51. --- dok. zaupno 566 dne 2. december 1944

52. --- dok. zaupno 587 dne 6. december 1944
53. --- dok. zaupno 594 dne 12. december 1944
54. --- dok. zaupno 616 dne 18. december 1944
55. --- dok. zaupno 616 dne 21. december 1944
56. --- poročilo z dne 27. januar 1945
57. --- dokument zaupno 75 dne 12. februar 1945
58. --- poročilo z dne 1. marca 1945
59. --- poročilo z dne 7. marca 1945
60. SI AS 1877, t.e. 45 (stara 281), mapa II, a.e.432, dnevno poročilo z dne 2. junij 1944
61. --- dnevni poročili z dne 6. junij 1944
62. --- dnevno poročilo z dne 10. junij 1944
63. --- poročila z dne 20. julij 1944
64. --- poročila z dne 22. julij 1944
65. --- poročila z dne 23. julij 1944
66. --- poročila z dne 24. julij 1944
67. --- poročilo z dne 25. julij 1944
68. --- poročilo z dne 26. julij 1944
69. --- poročilo z dne 29. julij 1944
70. --- poročilo z dne 3. avgust 1944
71. --- poročilo z dne 4. avgust 1944
72. --- poročilo z dne 5. avgust 1944
73. --- poročilo z dne 8. avgust 1944
74. --- poročilo z dne 9. avgust 1944
75. --- poročilo z dne 13. avgust 1944
76. --- poročilo z dne 14. avgust 1944
77. --- poročilo z dne 20. avgust 1944
78. --- poročilo z dne 21. avgust 1944
79. --- poročilo z dne 22. avgust 1944
80. --- poročilo z dne 23. avgust 1944
81. --- poročilo z dne 24. avgust 1944
82. --- poročilo z dne 25. avgust 1944
83. --- poročilo z dne 26. avgust 1944
84. --- poročilo z dne 27. avgust 1944
85. --- poročilo z dne 29. avgust 1944

86. --- poročilo z dne 30. avgust 1944
87. --- poročilo z dne 6. september 1944
88. --- poročilo z dne 20. september 1944
89. --- poročilo z dne 22. september 1944
90. --- poročilo z dne 23. september 1944
91. SI AS 1877, t.e. 45, mapa III, a.e.433, dnevno poročilo 14. oktober 1944
92. --- dnevno poročilo dne 3. novembra 1944
93. --- dokument zaupno 447 dne 6. oktober 1944
94. --- dokument zaupno 487 dne 27. oktober 1944
95. --- poročilo dne 13. november 1944
96. --- a.e.434, poročilo z dne 14. februar 1945
97. --- poročilo z dne 16. februar 1945
98. --- poročilo z dne 20. februar 1945
99. --- poročilo z dne 16. marca 1945
100. SI AS 1877, t.e. 46 (stara 282), mapa V, dok. zaupno 899 z dne 7. april 1945
101. SI AS 1877, t.e. 49 (stara 285), mapa III, a.e.286, dok.št.30087
102. SI AS 1877, t.e. 51 (stara 287), mapa IV, a.e.460, »Seznam tečajnikov 2. častniškega tečaja SD«
103. SI AS 1912, t.e. 8, mapa III, a.e.27, dok.št.0247409 in 024710